

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

**HAKİKAT SONRASI (POST-TRUTH) BAĞLAMINDA
SİYASET VE İTTİFAK SÖYLEMLERİNİN
İNCELENMESİ: 31 MART 2019 İSTANBUL YEREL
SEÇİMLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ**

Diyadin GÜN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Gözde ORHAN

İstanbul, 2022

**HAKİKAT SONRASI (POST-TRUTH) BAĞLAMINDA SİYASET VE
İTTİFAK SÖYLEMLERİNİN İNCELENMESİ: 31 MART 2019 İSTANBUL
YEREL SEÇİMLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ**

Diyadin GÜN

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

2022

Diyadin GÜN tarafından hazırlanmış ve 18.02.2022 tarihinde sunulmuş “HAKİKAT SONRASI (POST-TRUTH) BAĞLAMINDA SİYASET VE İTTİFAK SÖYLEMLERİNİN İNCELENMESİ: 31 MART 2019 İSTANBUL YEREL SEÇİMLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ” başlıklı tez Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Gözde ORHAN

Danışman

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Dr. Öğr. Üyesi Gözde ORHAN

İktisadi, İdari ve Sosyal
Bilimler Fakültesi

Altınbaş Üniversitesi

Doç. Dr. Jülide KARAKOÇ BAKIŞ

İktisadi, İdari ve Sosyal
Bilimler Fakültesi

Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERTAN

Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Fakültesi

Düzce Üniversitesi

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün şartları sağladığını beyan ederim.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü kabul tarihi:

____/____/____

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Diyadin GÜN

İmzası

TEŞEKKÜR

Elinizdeki bu tez çalışmasının gelişmesinde, zihin açıcı eleştirileri ve kıymetli önerilerinin yanında gerektiğinde taşın altına elini koymaktan çekinmeyen, bilgisine ve hoşgörüsüne saygı duyduğum tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Gözde ORHAN'a müteşekkirim. Tez savunma jürisinde bulunan hocalarıma, çalışmaya gösterdikleri ilgi ve kattıkları değer hasebiyle teşekkürlerimi sunarım.

Koşulsuz bir şekilde her zaman yanımda olan ve hayatı kolaylaştırıp ona keyif katan Aynur GÜN, Berfin GÜN ve Vedat GÜN'e minnet borçluyum. Hayat arkadaşım Selma'ya sevgilerimi sunarım.

Herşeye rağmen sabır ve sevgi dolu yaşamının yolunu gösteren annem Kadriye GÜN ve bir insanın ömrünü neye vermesi gerektiğini öğreten babam Halil GÜN'e yürekten teşekkür ederim.

ÖZET

HAKİKAT SONRASI (POST-TRUTH) BAĞLAMINDA SİYASET VE İTTİFAK SÖYLEMLERİNİN İNCELENMESİ: 31 MART 2019 İSTANBUL YEREL SEÇİMLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

GÜN, Diyadin

Yüksek Lisans, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Altınbaş Üniversitesi

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Gözde ORHAN

Tarih: Şubat/2022

Sayfa: 104

Bu çalışma, yazılı basının ve özelde günlük gazetelerin 31 Mart 2019 yerel seçim sürecinde Cumhuriyet İttifakı ve Millet İttifakı adaylarına yönelik birinci sayfadan verdiği haberleri eleştirel söylem analizi ile incelemektedir. Bu doğrultuda araştırmada ideolojik olarak iki zıt kutbu temsil eden Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin 2019 Mart ayı boyunca İstanbul seçimleri özelinde ürettikleri farklı gerçekliklere sahip haberlerin hakikat sonrası söylem bağlamında analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Gazetelerin ittifak adaylarına yönelik birinci sayfadan verdiği haberler, başlıklar, haber girişleri, ardalın ve bağlam bilgisi, sentaktik çözümleme, sözcük seçimleri ve haberin retorik başlıkları altında incelenmektedir.

Araştırmanın sonunda, Yeni Şafak gazetesinin okuyucularla paylaştığı haberlerde Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nun kategorik bir ötekileştirmeye maruz bırakıldığı, terör örgütleri ile ilintili gösterilerek meşru parti olmaktan alıkonulduğu, Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu hakkında ortaya atılan iddialara hakikat rolü biçilerek okuyuculara sunulduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, İttifak, Seçim, Hakikat Sonrası, Söylem.

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF POLITICS AND ALLIANCE DISCOURSES IN THE CONTEXT OF POST-TRUTH: AN ANALYSIS ON THE 31 MARCH 2019 ISTANBUL LOCAL ELECTIONS

GÜN, Diyadin

M. Sc./ Department of Politics and International Relations, Altınbaş University

Supervisor: Asst. Prof. Gözde ORHAN

Date: February/2022

Pages: 104

This study examines the news on the front page of the People's Alliance and Nation Alliance candidates during the 31 March 2019 local election process, by the written media and in particular the daily newspapers, with a critical discourse analysis. In this direction, it is aimed to analyze the news with different realities produced by the newspapers Cumhuriyet and Yeni Şafak, which represent two ideologically opposite poles, in the context of post-truth discourse, especially in the Istanbul elections during the month of March 2019. The news given by the newspapers about the alliance candidates on the first page are analyzed under the headings of headlines, news entries, background and link information, syntactic analysis, word choices and news rhetoric.

At the end of the research, it was seen that in the news shared by Yeni Şafak newspaper with the readers, it was seen that the Nation Alliance and Ekrem İmamoğlu were subjected to a categorical marginalization, they were prevented from being a legitimate party by being associated with terrorist organizations, and the allegations made about the Nation Alliance and Ekrem İmamoğlu were presented to the readers as truth.

Keywords: Politics, Alliance, Election, Post-Truth, Discourse.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
TABLO LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xii
KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ	1
2. POST-TRUTH (HAKİKAT SONRASI).....	3
2.1 HAKİKAT SONRASI KAVRAMI	3
2.1.1 Hakikat Sonrası Kavramının Kökeni	5
2.1.2 Hakikat, Siyaset ve Yalan	7
2.1.3 Hakikat Sonrasının Özellikleri	8
2.1.4 Hakikat Sonrası ve Medya	9
2.1.5 Hakikat Sonrası ve Siyasal İletişim.....	11
2.2 POSTMODERNİZM VE HAKİKAT SONRASI İLİŞKİSİ.....	14
2.3 POPÜLİZM VE HAKİKAT SONRASI	16
2.4 NEOLİBERALİZM VE HAKİKAT SONRASI BAĞLANTISI.....	18
2.5 HAKİKAT SONRASI ÇAĞDA SÖYLEM VE PROPAGANDA	20
2.6 HAKİKAT SONRASI SİYASET ÖRNEKLERİ	21
3. SİYASAL KATILIM VE SEÇİM SİSTEMLERİ.....	27
3.1 SİYASAL KATILIM KAVRAMI.....	27

3.1.1	Siyasal Katılım Araçları	30
3.1.1.1	Geleneksel siyasal katılım araçları	30
3.1.1.2	Yeni siyasal katılma araçları	33
3.1.2	Seçim Kavramı	34
3.1.3	Seçim Sistemleri.....	35
3.1.4	Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihini Etkileyen Faktörler.....	38
3.1.4.1	Parti ve lider	39
3.1.4.2	Aday	40
3.1.4.3	Aile ve yerleşim yeri	41
3.2	OY VERME DAVRANIŞINA İLİŞKİN MODELLER.....	42
4.	31 MART 2019 İSTANBUL YEREL SEÇİMLERİNDE HAKİKAT SONRASI BAĞLAMINDA SİYASET VE İTTİFAK SÖYLEMLERİNİN İNCELENMESİ	44
4.1	ADALET VE KALKINMA PARTİSİ’NİN KURULUŞU, KURUMSAL, SİYASAL KİMLİĞİ VE İTTİFAKLARI	44
4.2	EKREM İMAMOĞLU SÖYLEMLERİNİN HAKİKAT SONRASI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ.....	56
4.2.1	Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin İncelenmesi	57
4.2.1.1	Makro yapı özellikleri	57
4.2.1.2	Mikro yapı özellikleri	68
4.2.2	Yeni Şafak Gazetesi Haberlerinin İncelenmesi.....	73
4.2.2.1	Makro yapı özellikleri	73
4.2.2.2	Mikro yapı özellikleri	79
4.3	BİNALİ YILDIRIM SÖYLEMLERİNİN HAKİKAT SONRASI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ.....	80
4.3.1	Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin İncelenmesi	81
4.3.1.1	Makro yapı özellikleri	81
4.3.1.2	Mikro yapı özellikleri	87

4.3.2	Yeni Şafak Gazetesi Haberlerinin İncelenmesi.....	88
4.3.2.1	Makro yapı özellikleri	88
4.3.2.2	Mikro yapı özellikleri	96
5.	SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	99
	REFERANSLAR	105

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1: Ekrem İmamoğlu ve Millet İttifakı ile ilgili haberlerin gazetelere göre dağılımı...57

Tablo 4.2: Binali Yıldırım ve Cumhur İttifakı ile ilgili haberlerin gazetelere göre dağılımı...81

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1: Geleneksel siyasal katılım araçları.....	30
Şekil 3.2: Seçim sistemleri	36
Şekil 4.3: İmamoğlu ile Kürt seçmenin kucaklaşması	62
Şekil 4.4: Ekrem İmamoğlu'nun Çatalca mitingi.....	63
Şekil 4.5: İmamoğlu'nun Eyüp Sultan Camii'nde Kur'an okuma görseli	64
Şekil 4.6: İmamoğlu görseli	76
Şekil 4.7: Binali Yıldırım'ın Egemen Bağış ve Erdoğan Bayraktar ile katıldığı yemeğe ilişkin görsel	84
Şekil 4.8: Erdoğan'ın miting fotoğrafı.....	92

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BBP	: Büyük Birlik Partisinin
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Merkezî İstihbarat Teşkilatı
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
Çev.	: Çeviren
DP	: Demokrat Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
Ed.	: Editör
HEP	: Halkın Emek Partisi
IDP	: İslahatçı Demokrat Parti
MÇP	: Milliyetçi Çalışma Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
RP	: Refah Partisi
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SP	: Saadet Partisi
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
Vd.	: ve diğerleri
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

1. GİRİŞ

Bilgi küreselleşme ve dijitalleşme çağında insanlığın üzerinde fazla durduğu en önemli dinamiklerden birisidir. Bilgiye sahip olan şirketler ve toplumlar onu bir araç olarak kullanmaktadırlar. Bilginin küresel boyutta dünyanın dört bir tarafına taşınmasıyla birlikte istenilen ideoloji veya fikirler sürece bağlı şekilde kitlelere aşılanmıştır. Kitleler ise kendilerine yöneltilen enformasyon bombardımanı karşısında nelerin gerçek nelerin sahte olduğunu anlamakta zorlanmıştır. Toplumsallık yerine kişisel duygu sistemleri üzerinde etkili olan bu durum hakikat sonrası (Post Truth) çağın en temel sorunlarından birisi haline gelmiştir (Özdemir, 2020: 109). Popülist siyasetin bir kavramı olarak ortaya çıkan ve daha sonra yaygınlık kazanan hakikat sonrası çağ kavramı son dönemlerde siyasi yorumlamaların dayanak noktası haline gelerek büyük medya kuruluşlarının sıklıkla kullanmaya başladıkları bir kavram olmuştur (Şen ve Taşdelen, 2020: 12-13). Bu durum popülizm ve hakikat sonrası siyaseti çok tartışılan konular haline getirmiştir. Hakikat sonrası çağda medyanın mülkiyet ilişkilerinin etkisi ile gerçekleri kendi ideolojileri çerçevesinde sunmaları ve bunu gazeteler aracılığıyla okuyucularına aktarmaları önemli bir sorun oluşturmaktadır (Özdemir, 2020: 109). Bu sorunsaldan hareketle bu çalışmada 31 Mart 2019 yerel seçimleri ve özelde İstanbul seçimleri üzerinden siyasal aktörlerin siyaset ve ittifak söylemleri eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmektedir.

Bu çalışmada ideolojik anlamda birbirlerinden farklı şekillerde faaliyet yürüten Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde İstanbul seçimleri özelinde ürettikleri farklı gerçekliklere sahip haberlerin, hakikat sonrası söylem çerçevesinde eleştirel söylem analizi yöntemi ile mercek altına alınması amaçlanmaktadır. Bu araştırmada ele alınan haberler Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmektedir. Eleştirel söylem analizi ideolojik karakterlerin ve mesajların açığa çıkarılmasını hedeflemektedir. Bireysel veya grup olarak gerçekleştirilen her türlü iletişim, bireylerin söylemlerini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda söylem, gündelik ilişkilerde ve ideolojinin üretilmesinde önemli rol oynamaktadır (Van Dijk, 1988: 15).

Van Dijk'ın eleştirel söylem analizinde haber anlatısının dilsel çözümlemesi sentaktik ve semantik çözümleme olarak ikiye ayrılmaktadır. Sentaktik çözümlemede haber sunumunda yer alan cümlelerin gramer yapısına odaklanılırken semantik çözümlemede ise sözcüklerin ve cümlelerin, yani söylemin temel anlamı üzerine odaklanılmaktadır. Haber sunumlarında kullanılan metinler ise dil yapısına bağlı olarak mikro ve makro olmak üzere iki kategoride incelenmektedir. Şematik ve tematik yapı olmak üzere iki bölüme ayrılan makro yapı çözümlemesinin tematik yapısında haber girişleri, başlıklar, fotoğraflar ve spotlar ele alınmaktadır. Şematik yapıda ise olayların arka planı, ele alınma şekli ve bağlamı incelenmektedir. Mikroyapı çözümlenmesinde ise haber içeriklerinde kullanılan sözcük seçimleri, sentaktik yapı ve retorik özellikleri değerlendirilmektedir (Van Dijk, 1988: 26-28).

Bu araştırmada eleştirel söylem analizine tabi tutulacak haber metinleri Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin ana sayfasındaki haber ve spotlardan seçilmiştir. Bu nedenle bu analiz Van Dijk'ın makro ve mikro çözümlemesi kapsamındadır. Bu doğrultuda araştırmada spotlar ve başlıklar üzerinden gazetelerin makro ve mikro boyutta ne tür hakikat sonrası söylem pratikleri ürettikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışmanın temel varsayımı, günümüzde medya kuruluşlarının bağlı bulundukları sermaye gruplarının ekonomik ve siyasi ilişkileri dolayısıyla, farklı gerçeklikler tasarlayarak haber içerikleri yarattıkları ve böylelikle okuyuculara ideolojik olarak yapılandırılmış gerçeklikler sunduklarıdır. Buradan hareketle Türkiye'de gazetecilik faaliyeti sürdüren farklı ideolojilere sahip gazetelerin 31 Mart yerel seçimleri sürecinde İstanbul seçimlerini, ideolojik formasyonları ile paralel biçimde ürettikleri haberler aracılığıyla farklı gerçeklikler olarak sundukları varsayılmaktadır.

Bu araştırma, Türkiye'de gazetecilik faaliyetleri düşünüldüğünde iki zıt kutbu temsil eden Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazeteleri tarafından 31 Mart yerel seçimleri sürecinde pek çok tartışmaya ve spekülasyona konu olan İstanbul seçimleri özelinde üretilen haberleri kapsamaktadır. Dolayısıyla araştırma Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazeteleri ile sınırlandırılmıştır. Bu gazetelerin araştırmaya dâhil edilmesinin temel nedeni ise gazetelerin bağlı bulunduğu sermaye gruplarının da etkisiyle farklı ideolojik yönelimlere sahip olmasıdır.

2. POST-TRUTH (HAKİKAT SONRASI)

Çalışmanın bu bölümünde hakikat sonrası (Post Truth) kavramının kamusal alanda daha sık işitilir hale gelmesinin ve hatta siyasal iletişim ve siyaset yapma süreçlerine eklemlenerek akademik literatürde tartışılan önemli bir terime dönüşmesinin kökenleri ele alınmaktadır.

2.1 HAKİKAT SONRASI KAVRAMI

Hakikat sonrası kavramı içerisinde yaşanan dönemi ifade etmesi açısından son yıllarda sıkça kullanılan, dikkat çekici bir kavramdır. Dünya genelinde popülist partilerin ve liderlerin yönettiği ülke sayısının gittikçe arttığı, medyada sistematik bir şekilde dezenformasyonun yükseldiği günümüzde, araştırmacıların hakikatin ne olduğu tartışmasına gösterdiği ilgi söz konusu kavramı daha popüler hale getirmiştir (Soysal, 2016: 146). Hakikat sonrası kavramı, nesnel olguların kamuoyu oluşturma açısından inançlardan ve duygulardan daha az etkili olması durumu olarak tanımlanmaktadır (Alpay, 2017: 29). Kavramın İngilizce karşılığının önünde bulunan “post” eki “sonra” anlamını ifade etmekle birlikte, aynı zamanda hakikatin daha az önemli hale geldiği anlamını katmaktadır (Mcintyre, 2019: 27). Bu kavram öznel bakış açısının baskın olduğu, gerçeğin yeniden üretildiği, inandırıcılığın yönlendirici olduğu ve anlık spekülasyonlarla toplumun yönlendirildiği, doğru ve yanlışın karıştığı bir çağı ifade etmektedir (Schindler, 2020: 390-391).

Oxford Sözlüğü tarafından 2016’da yılın kelimesi seçilen hakikat sonrası, subjektif verilerden hareketle doğru ve yanlışın önemsiz hale getirilmesi, kitlelere bu muğlaklık dolayısıyla hitap edilmesini ve kitlelerin bu şekilde bir şeylere inandırılmasını ifade etmektedir. Bu durum doğrudan gerçeğe yönelik bir girişim olmamakla birlikte gerçekliği ikincil plana atan bir girişimdir. Buna göre inandırıcılık öncelenmekte ve politik yalanlarla kitlelerin bir olay ve olguyu değerlendirirken yanlış bakış açısına sahip olmaları sağlanmaktadır. Kullanılan yalan ifadelerle toplumun önyargılarının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır (İşlek vd., 2018: 123).

Son dönemlerde yaygın şekilde kullanılsa da hakikat sonrası kavramı yeni bir kavram değildir. Geçmişten bu yana manipülasyon, yalan haber ve komplo teorileri farklı amaçlarla dönemin

teknolojik imkanlarından faydalanılarak kullanılmış ve genellikle siyasetçiler bunu kullanarak toplumu yönlendirmeyi amaçlamışlardır. Bugün ise kavramın daha popüler hale gelmesi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve politikacıların çok rahat bir şekilde yalan haberlere başvurmasından kaynaklanmaktadır (Martens vd., 2018: 9-10).

Hakikatin belirsiz hale geldiği içinde yaşadığımız dönemde, öncesinde sosyal ilişkilerin temelinde bulunması gerektiği varsayılan hakikat kavramı yerini toplumu manipüle eden ve ayırtıran söylemlere bırakmıştır. Medya aracılığıyla daha da yaygınlaşan yalan, yanlış enformasyon ve çarpıtılmış haberler hakikat sonrası kavramının önünün daha da açılmasını sağlamıştır. Hakikat eskiden farklı olarak gittikçe daha önemsiz hale gelmekte; bireyler yalnızca kendi çıkarlarına ve inançlarına uygun bilgi ve haberleri takip etmekle yetinmekte ve bu haberleri yayan diğer kişiler ile hakikatten uzaklaşmış, öznel “gerçeklikler” üstüne kurulu ortak bir paydada bir araya gelmektedirler (Güneş, 2019: 6-7). Hakikat sonrası dönemde olgusal gerçeklik ve hakikat açısından tehlike çanları çalmaktadır. Bu bağlamda yalan ve kandırma eyleminin kırılgan yapısından faydalanılmaktadır. Yalana başvuran kişi hedef kitlenin neyi duymak istediği bilgisinden hareketle diğerlerine seslenmektedir. Bu nedenle genellikle gerçekle ilişkisi olmayan ve gerçekten farklı mantığa sahip bir söylem kullanılmaktadır (Arendt, 2018: 14-15).

Hakikat sonrası ile yalan arasında güçlü bir bağ olsa da bu kavramın yalnızca yalan söylemek veya yalana sıkça başvurmak anlamına geldiğini söylemek mümkün değildir; ancak günümüzde popülist siyasetçilerin geçmişe kıyasla sıkça yalana başvurmaları kavramın bu şekilde anlaşılmasına neden olmaktadır. Söz konusu bu popülist siyasetçiler içerisinde en bilinenin ise Donald Trump olduğunu söylemek mümkündür. Trump 2018 yılında 5611 defa yanıltıcı ve yalan bilgiye başvurmuştur (BBC, 2019). Gerçek olmayan bilginin gerçek bilgiden daha fazla kabul edildiği durum hakikat sonrası dönemin en belirgin özelliğidir (Mcintyre, 2019: 31). Bu dönemde eleştiri ve rasyonel argümanların toplumsal ilerlemenin üzerindeki etkisi, bireylerin duygu ve kanaatlerine göre hareket etmesine yenilmiştir. Dolayısıyla bu dönemde herhangi bir konuda toplumun uzlaştığı bir gerçeklikten söz etmek mümkün değildir (Alpay, 2017: 19). Bu dönemde birey kendi düşüncelerini haklı gösterecek olguları kabul ederek bunun dışında kalan gerçekleri görmezden gelmektedir (Mcintyre, 2019: 50).

Sonuç olarak hakikat sonrası kavramı yalan ile gerçek arasındaki sınırların bulanık hale geldiği, inançların ve duyguların gerçeklerden daha fazla önemsendiği bir dönemi vurgulamaktadır. Bu dönemde bazı çıkarlar doğrultusunda insanları aldatmak ve insanların algılarını kullanmak normal görülmektedir. Dürüst davranmanın devre dışı bırakıldığı bu iklimde doğru bilgiye ulaşılmasını engelleyen bir ortam yaratılmaktadır. Dezenformasyonun artmasında ve böyle bir ortamın yaratılmasında ise medya araçları son derece etkin rol oynamaktadır (Aydın, 2020: 78).

2.1.1 Hakikat Sonrası Kavramının Kökeni

İnsanlık modern çağda hakikatin peşine düşmüş ve kısa süre içinde hakikatin aslında ne olduğuna yönelik tartışmalara başlamıştır. 1967'ye gelindiğinde hakikatin ne olduğuna veya ne olabileceğine yönelik tartışmalar yerini kültürel devrim rüzgarının da etkisiyle daha postmodern yorumlara bırakmıştır. oklukların muteber olduğu postmodern dönem ile birlikte insan artık hakikate ihtiyaı olmadığına karar vermiştir (Schackmuth, 2018). Bu durumda yalana maruz kalan ve algıları yönlendirilen toplum neye inanacağını bilemez duruma gelmiştir (Aydın, 2020: 79).

Hakikat sonrası kavramını ilk olarak 1992 yılında senarist ve oyun yazarı Steve Tesich kullanmıştır. Tesich, alışmasında Körfez Savaşı, İran Kontra Skandalı gibi olayların Amerika Birleşik Devletleri (ABD) halkının gerçekle ilişkisini olumsuz etkilediğini ne sürmüş, bu gelişmelerle birlikte toplumun gerçek ile kötü haberi aynı anda değerlendirdiğini ve gerçekten ekinmeye başladığını belirtmiştir (Schackmuth, 2018). 1990'lı yılların ikinci yarısında kavram gazeteciler tarafından da yaygınlaşmaya başlamıştır. Ayrıca markalaşmanın artmasıyla birlikte iş dünyasını da etkisi altına almıştır. Markaların hızla büyümesi ve gelirlerinin artması, firmaların ürünü geri plana iterek markayı ön plana çıkarmanın getirisinin daha büyük olduğunu keşfetmesine neden olmuştur. Bu tutum, belli bir markayı kullananların diğerlerinden farklı bir statü ve itibar kazanacakları mesajını vermeye başlamışlardır. Başka bir ifadeyle işletmeler markayla birlikte satılan üründen ziyade ürünün kullanıcıya sunacağı itibar ve statüyü pazarlamışlardır. Bu durum gerçekliğin önemsiz hale gelmesine neden olmuştur (Calcutt, 2016).

Kavramı daha sonra 2004 yılında Ralph Keyes kitabında "post-hakikat dönemi" olarak kullanmıştır. Keyes, mevcut medyanın yönlendirdiği dünyada aldatmanın daha yaygın hale geldiğini savunmaktadır. Keyes'e göre yalanlar belirli durumlarda kabul edilebilir bir şey olarak görülmeye başlanmış ve affedilemez olmaktan çıkmıştır. Bu da hakikat sonrası dönemin başlangıcına yol açmıştır (Keyes, 2004: 149-169). 20. yüzyılın başlarından itibaren politikacılar gerçeği nasıl dönüştürülebilecekleri konusunda kafa yormaya başlamışlardır. Bu durum politikacıların gerçeği arka plana atmasına ve belli konjonktürlere yönelik söylemler geliştirmesine neden olmuştur (Calcutt, 2016). Nitekim 2004 yılında ABD'li gazeteci Eric Alterman da 11 Eylül'den sonra Bush yönetimi tarafından yapılan yanıltıcı açıklamaları analiz ederken "post-hakikat siyasi ortamı"ndan söz etmiş ve "post-hakikat başkanlığı" terimini ortaya atmıştır (Alterman, 2004: 294).

2004 yılında yayınlanan Post-demokrasi kitabında Colin Crouch, "post-demokrasi" ifadesini kullanmıştır. Crouch, bu kavramı “seçimlerin kesinlikle var olduğunu ve hükümetleri değiştirebileceğini” kabul ederek; ancak “kamusal seçim” tartışmasının rakipler tarafından yönetilen ve sıkı bir şekilde kontrol edilen, ikna tekniklerinde uzman olan ekipler tarafından seçilen küçük bir konu yelpazesini göz önünde bulunduran profesyonellerin bir gösteri modeli anlamında kullanmıştır. Crouch, politik iletişimin "reklamcılık sektörü modeli"ni birkaç yıl sonra, başkalarının hakikat sonrası siyasetle ilişkilendirdiği güven krizine ve sahtekarlık suçlamalarına doğrudan bağlamaktadır (Crouch, 2004: 139-140). Daha yakın zamanlarda araştırmacılar, profesyonel siyasi iletişimin güvensizliğe ve yanlış inançlara katkısını göstermede Crouch'u takip etmişlerdir. Burada stratejik duygu kullanımı, amaçlanan sonuca varmak ve gerçeği elde etmenin anahtarı haline gelmiştir (Harsin, 2004: 327-333).

David Roberts ise 1 Nisan 2010'da “gerçek sonrası siyaset” terimini kullanmıştır. Roberts bunu, siyasetin gerçeğe (kamuoyu ve medya anlatıları) neredeyse tamamen bağlantısının kesildiği bir siyasi kültür olarak tanımlamıştır (Jeffery, 2016). Joseph Heath ise 2014 Ontario seçimini tanımlamak için post hakikat kavramını kullanmıştır. Daha sonraki süreçte bu kavram, ABD'deki 2016 başkanlık seçimi kampanyaları ve Avrupa Birliği (AB) üyeliğine ilişkin 2016 "Brexit" referandumu sırasında yaygınlaşmıştır. Her iki olayda da siyasetçiler manipülasyonu, yalanı ve deformasyonu sıkça kullanmışlardır. Sosyal medya platformlarında ve internet haber

sitelerinde sahte haberler hızla yayılmış ve süreç daha karmaşıklaşarak söz dalaşlarına ve saçmalamalara dönüşmüştür. Herkesin kabul ettiği gerçekler dahi ana akım medya tarafından açık şekilde dile getirilmiş ve tartışılabilir hale gelmiştir. Tüm bunlar insanların duygularını harekete geçirerek gerçekleştirilmiştir (Tutal, 2017: 4).

2.1.2 Hakikat, Siyaset ve Yalan

Hakikat Antik Yunan çağından bu yana kendisini siyaset sahnesinde gösteren kavramlardan birisidir. Hakikat yüzyıllardır farklı kavramlarla sürekli mücadele içerisinde olmuştur. Yaşanan bu mücadelenin temel amaçlarından biri de hakikati ortadan kaldırmaktır; insanlar farklı şekillerle hakikati yok etmeye çalışmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle mevcut bir hakikatten ziyade farklı hakikatler üretmektedirler. Hakikat olarak gösterilen mevcut bir durumun ortadan kaldırılmasının ardından onun yerine yeni bir hakikati ikame etmektedirler (Mertek, 2020: 207). Foucault (2011: 50) hakikatin farklı zorlamaların sonunda iktidar tarafından üretildiğini ifade etmektedir. Bu nedenle hakikat sürekli kaygan bir zemin üzerinde durmaktadır. Bu durum hakikatin propaganda ve yalan gibi kavramlarla ilişki içerisinde olmasına neden olmaktadır (Mertek, 2020: 207). Hakikat ötesi kavramı da bu kavramlarla ilişki içerisinde. Burada en dikkat çekici noktalardan birisi yalan ve eylem arasındaki ilişkidir.

Yalan gerçeğe uymayan ve doğru olmayan sözdür (TDK, 2020). Yalancı ise olguların olduğundan farklı olmasını istediği için onları ne olmasını veya nasıl görünmesini istiyorsa o şekilde anlatan kişidir. Yalancı gerçeği değiştirme becerisi olan kişidir. Bu kişi gerçeğin yalan ile inkar edilemeyecek yakınlığından faydalanmaktadır (Arendt, 1996: 302). Yalanda hakikat bilinçli olarak saptırılmaktadır. Nasıl ki insanın bulunduğu her yerde hakikat var ise aynı şekilde insanın bulunduğu her yerde yalan da bulunmaktadır (Mertek, 2020: 207-208). Bu durumun olağanüstü siyasi sonuçları bulunmaktadır (Arendt, 1996: 302); çünkü yalan siyasal alanın içerisinde yer tutmaktadır. Eylem ve yalan arasındaki yakınlığın siyasal alanın içerisinde olması hakikati siyasetin dışında bırakmaktadır (Caruth, 2009: 82). Dolayısıyla yalan siyaset arenasında kendisine daha kolay yer bulmaktadır.

Yalan ve aldatma tarihin başlangıcından bu yana bazı siyaset bilimciler ve felsefeciler tarafından siyasal amaçlara ulaşabilmek için kullanılan meşru bir yöntem olarak görülmektedir. Örneğin Niccolò Machiavelli'ye göre ihanet, aldatma ve yalan gibi erdemsiz davranışlar amaca giden yolda fayda sağlıyor ise erdemli davranışların bir kenara bırakılması uygundur (Machiavelli, 2020: 67-68). Dolayısıyla hakikat siyasal erdemlerden biri olarak sayılmamış ve yalan siyasi konularda sürekli mazur görülebilir bir unsur olarak zikredilmiştir (Arendt, 1972: 4-5).

2.1.3 Hakikat Sonrasının Özellikleri

Hakikat sonrası kavramı kullanılmaya başlandığı andan bu yana hayatın içerisinde yer alış tarzından dolayı araştırmacılar tarafından tartışılmaktadır. Araştırmacılar kavrama birbirinden farklı özellikler atfederek ele almakta ve bu özelliklere göre kavramı anlamlandırmaya çalışmaktadırlar. Buna göre hakikat sonrası dönemin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Keyes, 2017; Alpay, 2017; Frankfurt, 2005; Bufacchi, 2020; Braun, 2019; Aradau ve Huysmans, 2019; Harsin, 2018):

- i. Hakikat sonrası dönem doğru ve yalan arasındaki çizginin bulanıklaştığını göstermekte ve bu kavramların birbirlerinden ayrıldıkları noktalar iç içe geçmektedir.
- ii. Gerçeğe olan güven ortadan kalkmış ve insanların dürüstlük kavramına bakış açısı değişmiştir.
- iii. Gerçek değersizleşmiştir.
- iv. Toplumun gerçeğe olan bakış açısı değişmiş, inanç ve duyguya göre karar verme davranışı artmıştır.
- v. Toplum doğru, yanlış, yalan ve gerçek gibi olgulara karşı daha duyarsız hale gelmiştir.
- vi. Yalan ve abartı ahlaki olarak utanılacak şeyler olmaktan çıkmıştır. Böylece yanlış bilgilendirme sıradan hale gelmiştir.
- vii. Aldatma ve yalan ön plana çıkmış; ancak bireyin ve toplumun buna tepkisi azalmıştır.

viii. Toplum kendisine uygun düşünce ve inanç sistemlerine uyum göstermeye başlamış ve gerçeklikle çelişse dahi düşünce ve inancının tersi durumları reddetmeye başlamıştır.

ix. Toplumsal hayat bilinçli olarak ortaya atılan yalan ve sahte haberlerle manipüle edilmiştir.

x. Toplum neye ve kime güveneceği konusunda tereddüte düşmüştür.

Yukarıda ifade edilen özelliklere bakıldığında günlük hayatta sıklıkla karşılaşıldığı haliyle enformasyonun yanlış, yalan, şişirilmiş veya aldatmaca hale getirilmesinin ve kitlelerin bunu umursamamasının toplumsal hayatı ne denli etkilediğini ve etkileyebileceğini görmek mümkündür. Hayatın her alanını ele geçiren bu tür manipüle edici davranış pratikleri ülkelerin siyasal kaderini her geçen gün daha fazla belirlemektedir (Graziano, 2019).

2.1.4 Hakikat Sonrası ve Medya

19. yüzyıl sonlarına doğru televizyon, radyo ve sinema gibi geleneksel medya araçlarının ortaya çıkması ve propaganda amacıyla kullanılması yanlış ve yalan habercilik ve enformasyon etiği tartışmalarına yol açmıştır (Allcott ve Gentzkow, 2017: 211). Geleneksel medya araçlarına duyulan bu güvensizlik ve kuşkuyla rağmen televizyon zamanla dolayimsız bir propaganda aracına dönüşmüştür. Özellikle Körfez Savaşı'nda ve en yüzeysel biçimiyle Bill Clinton-Monica Lewinsky olaylarında yer alan yalan haberler bu tedirginliği daha da arttırmıştır (Ramonet, 2000: 27-29). Şüphesiz demokratik sistemlerin en temel özelliklerinden birisi halkın bilgi edinme hakkıdır. Halk elde ettiği bilgilere göre siyasal otoriteye karar vermekte ve gerekirse onu denetlemektedir. Dijitalleşme öncesinde halk bu bilgileri geleneksel medya aracılığıyla elde etmekteydi. Günümüzde ise artık bu bilgiler yeni medya aracılığıyla üretilmekte ve yayılmaktadır. Yeni medya bilginin üretilmesi ve yayılmasının dışında yeniden üretilmesine imkan sağlamaktadır. Bu durum yalanla doğrunun içiçe girdiği, doğru olduğu kanıtlanamamış bilgilerin haber platformlarında daha çok yer aldığı bir ortam yaratmıştır (Karagöz, 2018: 678).

Merkezi bir ađ yapılanmasına ve yeterli denetleme mekanizmalarına sahip olmayan internet teknolojisi yanlış ve doğru bilgilerin birleşmesine ortam sağlamaktadır. Böylece gerçek olarak sunulan olaylar veya olgular, haber bültenlerinde artıynetli söylemlerin kaynağı haline gelmiş durumdadır. Bu durum bilginin hızla yayıldığı ve güvenilirliğinin sorgulanmadığı internet çağında gerçeğı göreceli bir kavram haline getirmektedir (Keyes, 2017: 266). Bu türden bir enformasyon akışının medyanın kendi gücünü pekiştirmesinde nasıl etki ettiğinin yanında, enformasyonun toplumsal gerçeklik ve gerçek algısına etkisi de uzun süredir tartışılmaktadır. Hakikat sonrası tartışmaları bu noktada söz konusu geleneğın devamıdır (Paktin ve Karaca, 2018: 10).

Yeni medya ortamları ile birlikte ortaya çıkan sosyal platformlar tüketicilerin ilgisini çekmiş ve daha fazla kişi tarafından kullanılmıştır. Bu ortamlarda paylaşılan içeriklerle ilgili yapılan tartışmalarda bir çok paylaşımın nefret söylemi içerdiği ve etik ihlallere neden olduğu anlaşılmaktadır. Bu platformlar üzerinden bilginin hızla paylaşılması isteğı genellikle duyuma dayanan yanlış bilgilerin hızlıca yayılmasına yol açmakta ve içeriklerinin henüz teyit edilmeden yaygınlaşması sorununu ortaya çıkarmaktadır (Binark ve Bayraktutan, 2013: 70). Bunun yanı sıra, bilginin hızla yayıldığı bu ortamlar yalan haberlerin, yazıların ve görsellerin yeniden kurgulanmasıyla gerçek habermiş gibi kitlelere sunulmasına kapı aralamaktadır. Dijital ortamlarda üretilen bilgilerin özellikle son dönemlerde geleneksel medya kurumlarında da dolaşıma girmesiyle birlikte, yalan haberin inşasının aktörleri çeşitlenmiştir (Karagöz, 2018: 681).

Alpay'a (2017: 41) göre hakikat sonrası çağın yaşanmasının en temel nedenlerinden birisi medyada yaşanan bu dönüşümdür. Yeni medya düzeninde haber kaynaklarının dedikodu ve söylentiyle şekillenmesi; yalanın hızla yayılarak çoğaltmasına ortam hazırlamıştır. Dijital ortamlarda yer alan yalan haberler hakikat görüntüsü kazandırılarak sunulmuştur. İnsanlar ise inançlarını etkileyen böyle bir durumla karşılaştıklarında gerçeğı görmezden gelmeye başlamıştır. Bu nedenle Karagöz (2018: 681) yalan haberi aslında hakikat sonrası kavramının bir parçası olarak ele almaktadır. Yalan haber parodi, hiciv, manipölasyon, propaganda ve reklamın içiçe geçtiğı haberlerdir. Ancak hakikat sonrası süreç açısından en temel tehlike, yalan içerik ve yalan haberlerden öte bunun sistematik bir şekilde profesyonel kişiler tarafından bir

kampanyayla yürütülmesidir. Nitekim ABD seçimlerinde Trump seçim kampanyasını sosyal ağlar üzerinden yürüterek kitleleri doğrudan etkilemek için veri madenciliğinden ve stratejik iletişim araçlarından faydalanmıştır. Bu durum en gelişmiş araçlarla donatılmış yeni bir düzen içerisinde bulunduğumuzun kanıtıdır.

Hakikat sonrası özellikle dijital ortamlar üzerinde üretilen yalan haberlerin hem İngiltere'deki Brexit referandumunu hem de 2016 yılında ABD'de yapılan başkanlık seçim sonuçlarını etkilemesi nedeniyle demokrasilerin geleceği bakımından yoğun şekilde tartışılmıştır. Sosyal medya ortamları ve özellikle de Facebook ve Twitter yalan haber yaydıkları gerekçesiyle birçok defa suçlanmıştır (Rupert, 2017). Sosyal medya haberciliği kendisine ait bir egemenlik ve habercilik stili oluşturmuştur. Kamu yararına yönelik olarak yapılan habercilik anlayışı yerini daha fazla görüntülenme almaya yönelik sansasyonel içerikli haberlere bırakmıştır. Hakikat sonrası ve medya ilişkisinin en açık biçimde ortaya çıktığı uygulama ise yalan haberlerin gerçek bir haber görüntüsü ile haber sitesinin trafiğini arttırmaya dönük olarak işlenmesi ve bunun hızla yayılması olmuştur. Bu durumda üretilen haberlerin kalitesi veya doğruluğu değil hızla yayılması daha önemli hale gelmiştir. Hakikat sonrası olgusunun bir yansıması olarak düşünülebilecek olan bu özellik, yalan haberin daha ilgi çekici olması ve heyecan uyandırması nedeniyle hızla yayılması anlamına gelmektedir (Alpay, 2017: 44-45).

2.1.5 Hakikat Sonrası ve Siyasal İletişim

Hakikat sonrası kavramının 2016 yılından bu yana en sık kullanıldığı alan siyasal iletişimdir. Hakikat sonrasının siyaset alanında ön plana çıkmasını sağlayan ve dünya siyaseti üzerinde etkili olan iki örnek 2016 yılındaki ABD seçimleri ile Trump'ın başkanlığı kazanması ve İngiltere'nin AB üyeliğinden ayrılması amacıyla yapılan Brexit referandumudur (Rose, 2017: 555). Dünya siyaset gündemini etkileyen bu iki olaydaki ortak nokta siyasal iletişim çalışmalarında hakikat sonrası kavramını ön plana çıkarmış olmalarıdır.

Seçime dayalı siyasi sistemlerde serbest seçimler, siyasal karar almanın ve katılımın en temel unsurunu oluşturmaktadır. Bu durum halkın serbest seçimlerle vekiller seçerek kendileri adına karar almalarını ve vekillerin halkın çıkarlarını korumalarını sağlaması açısından önemli

olmakla birlikte yöneticilerin halkın desteğini almalarını zorunlu kılmıştır. Bu nedenle siyasal iletişim ve siyasal kampanyalar, siyasal partilerin halkı etkileyebilme ve seçmeni ikna etme ve böylece iktidarı ele geçirme hedefleri açısından önemli hale gelmiştir (Güven, 2017: 176). Siyasal iletişim seçime dayanan ve doğrudan seçilen adaylar açısından çoğunluğun oyunu alarak seçilmeyi veya belirli bir seviyenin üzerinde oy alarak gücünü kanıtlamayı, diğer adaylarla pazarlık edecek hale gelmeyi ve seçim kazanma ihtimali olmasa da kendi görüşlerini ve düşüncelerini yayarak sonraki seçimlere yatırım yapmayı düşünen partiler açısından önemlidir. Partilerin programlarını, ideolojilerini halka tanıtmak ve onların desteğini almak için yürüttükleri süreçtir. Finansman ve pazarlama organizasyonuna dayanan bu süreçte siyasal partiler ve adaylar amaçlarına ve hedeflerine ulaşmak için kitle iletişim araçlarını etkin ve yoğun şekilde kullanmaktadır (Bektaş, 2002: 234).

2016 yılı, İngiltere'nin AB'den ayrılma referandum kararı (Brexit) ve ABD'de Donald Trump'ın seçim zaferi düşünüldüğünde önemli bir dönemdir. Bu süreçler yalnızca yerleşik siyasi normlara yönelik ciddi karşı çıkışları temsil etmekle kalmamış aynı zamanda farklı vatandaş grupları arasındaki ciddi fay hatlarını da ortaya çıkarmıştır. Her iki oylamayı takip eden dönemde, her iki ülkenin de nüfuslarının şiddetli bir şekilde bölündüğü görülmektedir. Bu oyların kısa vadeli jeopolitik sonuçlarının en önemlilerinden biri, güvenlik karşıtı siyasi olayları daha olası hale getirmesidir (Rose, 2017: 555). Trump 2016 yılı başkanlık seçimlerinin öncesinde başlattığı kampanyalarda popülist politikalar izlemiştir. “Yeniden Büyük Amerika” ve “Önce Amerika” gibi popülist sloganlarla siyasal iletişim kampanyalarını yürütmüştür (Löffmann, 2019: 115-120). Başkan seçilmesi durumunda başkanlık görevini “Önce Amerika” ilkesi temellerinin üzerine inşa edeceğini ifade eden Trump, başta dış politika, güvenlik ve ticaret olmak üzere her alanda sürekli Amerika'nın çıkarlarını önceleyeceğini beyan etmiştir. Ayrıca Amerika'ya gerçek refahı ve saygınlığı kazandırmanın zorunlu olduğunu vurgulamış ve yeniden güçlü ve büyük Amerika hedeflerine odaklandığını belirtmiştir (The New York Times, 2016).

Trump seçim öncesinde genellikle sansasyonel bir şekilde görsel, yazılı ve sosyal medya üzerinden gündem oluşturmuş; bazı siyasi sorunlar ve bunlara ilişkin kendisine has çözüm pratikleri ile politik popülizm kapsamında siyasal iletişim çalışmaları yürütmüştür. Başkan

seçildikten sonra iç ve dış politika uygulamalarında da önceki yönetimi, düzensiz göçmenleri, finans kuruluşlarını ve diğer ülkeleri hedef göstermiştir. Trump büyük Amerika hedefi çerçevesinde bir taraftan toplumsal ve ekonomik kriz için toplum desteğini ararken diğer taraftan da Meksika sınırına duvar örülmesi gibi radikal çözümleri hayata geçirerek kitle popülizmine dönük hareket etmiştir (Cevheri ve Gizem, 2018: 4). Ayrıca Trump seçim kampanyaları sürecinde kamuoyunu yanıltacak ifadeler kullanarak hakikat sonrası kavramına örnek teşkil edecek birçok söylemde bulunmuştur. Örneğin Amerika genelinde öldürülen beyazların %81'inin siyahlarca öldürüldüğünü ifade etmiştir; ancak resmi verilerde ölen beyazların %84'ünün yine beyazlarca öldürüldüğü görülmektedir (Dale, 2017: 319).

Aynı şekilde Trump, kazandığı seçim zaferinin Regan'dan sonraki en önemli tarihi zafer olduğunu belirtmiştir; fakat Trump, seçimleri az bir farkla kazanmıştır. Başkan seçilmesinden sonra göreve başlama töreni esnasında da ABD tarihinde daha önce görülmemiş bir kalabalığın bulunduğunu öne sürmüştür. Fakat tören esnasında çekilen fotoğraflar Trump'ın ifadesinin tersini ortaya koymaktadır. Trump yine CIA'da yaptığı konuşmanın dinleyenler tarafından ayakta alkışlandığını öne sürmüştür; ancak konuşma esnasında görevlilere oturmalarını yasakladığı için dinleyenler kendisini ayakta alkışlamak zorunda kalmışlardır (McIntyre, 2018: 2).

İngiltere'nin AB üyeliğinden ayrılması amacıyla yapılan Brexit referandumunda da benzer süreçler yaşanmıştır. Oylama öncesinde üç temel hakikat sonrası söylem örneği ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki İngiltere'nin AB bütçesine haftalık 350 milyon pound aktardığı iddiasıdır. Diğer AB'nin uyguladığı politika nedeniyle referandum döneminde göçmen sayısının 333.000'i bulduğu iddiasıdır. Üçüncüsü ise birliğe adaylık süreci devam eden ülkelerin birliğe kabul edilecekleri iddiasıdır. Bu iddiaların hiçbirisi gerçeği yansıtmamaktadır; fakat bu iddialar kamuoyuna sunulduğu andan itibaren hakikat halini almaktadır (Joyce, 2017).

Sonuç olarak yalan sürekli var olan bir olgudur. Ancak yukarıda ifade edilen örneklerde dikkate değer olan şudur ki son yıllarda küresel politik aktörler basit yalanların ötesine geçen , hakikat dışı söylemler üzerine kurulu sistemler aracılığıyla politika üretmektedir. Bu söylemlerde nesnel olgular göz ardı edilmiş ve siyasal üstünlük sağlayabilmek için yalan ifadelere hakikat rolü

biçilmiştir. Bu nedenle hakikat sonrası söylem yalnızca hakikate meydan okumamakla kalmamakta, bunun yanında siyasal üstünlük elde edebilmenin bir aracı haline gelmektedir (McIntyre, 2018: 14).

2.2 POSTMODERNİZM VE HAKİKAT SONRASI İLİŞKİSİ

Hakikat sonrası sözcüğünün kullanılmaya başlanmasıyla birlikte bu kavramın siyaset açısından ne ifade ettiği gibi konular tartışılmaya başlanmıştır. Bunun yanında literatürde hakikat sonrası kavram bağlamında tartışılan bir konu da postmodernizmin ve postmodernist düşünürlerin söylemlerinin hakikat sonrası dönem üzerinde etkisi bulunup bulunmadığıdır (Oruç, 2019: 50). Hakikat sonrası kavramı her ne kadar küresel rölativizmin kitlelerce içselleştirilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan kargaşa durumu gibi algılsa da aslında hakikat sonrası, post modernist şüphecilik ile araçsallaştırmanın bir ürünüdür (Gürkan, 2019: 8). Postmodernizm modernizm anlayışının parçalanma, gelip geçicilik, kargaşa ve sürekliliğini benimsemektedir. Ancak bu gerçekliği çok özgül bir şekilde karşılamaktadır. Ne onu aşmaya ne de onun karşısında durmaya, hatta içerisinde bulunacak olan sonsuz ve değişmez unsurları tanımlamaya çaba göstermektedir (Harvey, 2019: 60). Postmodernizm Batı dünyasında 20. yüzyıl sonlarında mimari, edebiyat, resim, felsefe ve sosyoloji gibi alanlarda belirginleşen bir yaklaşımdır (Cevizci, 1999: 699). Bu yaklaşımda büyük anlatılar gibi anlam ifade eden kapsayıcı toplum ve tarih kavrayışları bulunmamaktadır (Giddens, 2008: 152).

Postmodernizm yaklaşımının öncülerinden Jean-François Lyotard'a (1997) göre modernizmin eşitlik, mutluluk, adalet ve özgürlük ilkelerinden oluşan büyük söyleminin hayata yön veren yapısı anlamını kaybetmiştir. Dolayısıyla bu söyleme karşı oluşan güvensizlik ortamı, postmodernizm ortamıdır. Postmodernist dönemde hakikatin izafiliği vurgulanmaktadır (Kalın, 2013: 257). Bir hakikatin bulunduğu, ancak farklı görünümünün olabileceği iddiası ve hakikate nasıl ulaşılabileceği gibi sorular geçmişte sürekli tartışılan konular olsa da postmodernist dönemde hakikatin izafiliği nedeniyle evrensel bir hakikatin zaten bulunmadığı düşüncesi hâkimdir (Güven, 2020: 28). Lyotard (1994) modernizm metinlerini eleştirerek postmodernizm çağının çoklu hakikat dünyasını yüceltmektedir. Ayrıca modernizmin mutlak ve kesin hakikat iddiasını sert bir şekilde eleştirerek postmodern çağı olumlamaktadır; çünkü ona göre

postmodern çağ imgenin ve görselliğin yeniden doğduğu, metnin hegemonik ve sıkıcı yapısının ortadan kalktığı bir çağdır. Fotoğraf ile başlayarak televizyon ve sinemayla beraber şenlikli ve coşkulu bir hal alan bu çağda metinde yer alan ağır yargıların ve büyük anlatılarda ifade edilen tek hakikat iddiasının yerini his, tecrübe, coşku, küçük anlatı ve aynı anda farklı hakikatler almaktadır (Ryan ve Kellner, 2011: 182). Postmodern çağın en önemli aracı olan elektronik medya küçüğün güzelliklerini öven, büyük alıntıları ise küçümseyen bir düzene zemin oluşturmuştur (Güven, 2020: 28).

Postmodern çağda hakikat düşüncesi görüntünün arkasında kalmış, sınırsız sayıdaki kopya ve dış görüntü gerçeğin ve özün yerini almıştır. Hakikat ise sadece bir eğlence ve yanılsamadan ibaret görülmüştür (Debord, 2012: 34). Hakikat düşüncesinin önündeki en önemli engel ise gerçeğin yok edilmesidir. Hakikatin yerine simülasyon geçmiştir. Simülasyon gerçeğe ilişkin tüm görselleri ele geçiren ve gerçeğin yerine geçen bir sahtedir. Simülasyon sinsi bir şekilde gerçeği yok etmiş ve onun yerine geçmiş bir hipergerçektir. Simülasyon gerçeğin taklidi değildir; çünkü bir taklidi gerçeği ile kıyaslayarak ayırt etmek mümkündür. Simülasyonda hakikat ve sahte gibi iki farklı şey yoktur. Hakikatin tüm göstergelerine sahip simülasyon gerçeği yok etmiş ve gerçeğin yerine geçmiştir (Baudrillard, 2011: 16).

Dijital çağ ile birlikte gerçeğin yeniden üretilmesi onu yok etmiş ve gerçeği imgelere ve yanılsamalara hapsetmiştir. Kitle iletişiminin kullanılmaya başlandığı bu çağda medya imgelerin oluşturduğu yeni bir gerçeklik yaratılmıştır (Giddens, 2008: 648-649). Medyanın egemen olmasıyla yaratılan hakikat de medya araçlarıyla insanlara sunulmuştur. Medya dışarda bulunan onlarca bilgi içerisinden insanlar için tercihler yapmış ve yayınlanacak hakikatleri belirleyerek onlara sunmuştur. İnsanlar ise gerçek kişileri ve yerleri değil medya tarafından üretilen imgeleri algılamış ve buna göre tepki vermiştir (Giddens, 2008: 153). Sonuç olarak medya tarafından sunulan imgelerin insanlar tarafından hakikat olarak görülüp deneyimlenmesi ile imgeler ve gerçek arasındaki çizgi ortadan kalkmıştır (Uluk, 2018: 66). Hakikat sonrası çağ tam da bulanıklığa ve müphemliğe ilişkindir.

2.3 POPÜLİZM VE HAKİKAT SONRASI

Hakikat sonrası çağda rasyonel argümanlar, duygulara hitap eden argümanlara oranla geride kalmaktadır. Bu durum hakikat sonrasının popülizmle olan ilişkisi üzerine düşünmeyi gerektirir. Popülizm, halk ile elitlerin siyaset arenasındaki mücadelesinde, demokrasinin hayaleti olarak tanımlanmaktadır (Arditi, 2010: 71-113). Popülist siyasetçiler toplumu harekete geçirebilmek için rasyonel söylemler yerine toplumun duygularını harekete geçirecek söylemleri tercih etmektedirler. Kimi zaman bu söylemler dış düşman, kimi zaman da iç düşman gibi nesnel kanıtlardan yoksun temellere dayanmaktadır (Alpay, 2017: 57); çünkü hakikat sonrası çağda gerçeklerle değil yalanlar söyleyerek halkın ilgisi beklenmektedir. Popülizm ise bu kapsamda siyasetin, iletişimin ve toplumun üretilen hakikatler ekseninde dönüşümüne neden olarak medyanın da bu minvalde yeniden şekillenmesine yol açmaktadır. Popülist liderler kullandıkları söylemlerle toplumda ikilik yaratmakta; ancak sıklıkla halkın tamamını temsil ettiklerini dile getirmektedirler (Yetkin, 2016: 79-80). Müller’e (2017: 60) göre popülist liderler bunu bütün popülist rejimlerin ortak özelliği olan kutuplaştırma siyaseti izleyerek gerçekleştirirler. İktidara gelen popülist liderler kutuplaştırmaya ve insanları son büyük savaş olarak tahayyül edilen bir karşılaşmaya hazırlamaya devam ederler. Bu siyasal çatışmayı da olabildiğince ahlakileştirmeye çalışırlar. Bu süreçte düşman yaratma sorunu da yaşamaz ve bu düşmanı tüm toplumun düşmanı olarak adlandırırlar. Kutuplaştırma siyaseti ile ülkede “yurtseverler” ile “memleket düşmanları” arasında bir kriz yaşandığını öne sürerler. Popülist liderler kendi iktidarlarını meşrulaştırdığı için bu krizi varoluşsal bir tehdit olarak gösterme konusunda heveslidirler. İktidarda olan popülist liderler kendilerinin her durumda halkın ahlaken tek ve meşru temsilcisi olduğunu bunun yanında halkın yalnızca bir kısmının gerçek halk olduğunu ve yalnızca onların desteklenmesi ve iyi idareyi hak ettiğini iddia ederler. Bu pratikler yalnızca popülistlerin başvurduğu bir yöntem değildir; ancak popülist liderleri bu onuda özel kılan bu yöntemlere başvururken gayet görünür açık davranışlarıdır. Popülist liderler bu davranışlarının ahlaki bir meşruiyeti olduğunu iddia eder ve en azından uluslararası arenada kendilerini demokrat bir lider olarak korumayı sürdürürler (Müller, 2017: 62). Özbudun’a (2022) göre popülist söylemin ulaştığı nokta, geleceğe dair meşru kaygıları gündeme getirmektedir. Birincisi, bu söylem toplumdaki bölünme çizgilerini derinleştirir ve komşular birbirleriyle

iletişim kuramaz hale gelir. İkincisi popülist liderlerin kutuplaştırıcı bu söyleminden tahrik olan bazı taraflar hedef gösterilen muhaliflere karşı çeşitli şiddet eylemlerine girişebilir.

Siyasilerin yalana, manipölasyona, kandırmaya başvurmaları yeni ortaya çıkmış bir durum değildir. Siyasiler ačíısından doğruyu söylemek hiçbir zaman siyaseten erdemli bir davranış olarak görölmemiştir (Arendt, 2018: 12). Sokrates Antik Yunan’da dinleyicilerin doğruyu söyleyen hatipler yerine, duymak istediklerini anlatan hatipleri dinlemeyi tercih ettiklerini ifade etmektedir (Foucault, 2017: 69). Siyasette gerçeğin savunulması ve topluma bunun aktarılması önemli bir husus değildir. Bu nedenle halkın inancına aykırı olmadığı müddetçe yalan söylemek sorun olarak görölmemektedir. Yalan, siyaset alanında elverişli bir enstrüman olarak kullanılmaktadır. Buna göre siyasiler belli siyasi çıkarları elde etmek için yalanı bir araç olarak kullanmaktan çekinmezler (Caruth, 2018: 75).

Popölizm hakikat sonrası çağa muazzam bir şekilde entegre olmuştur. Hakikatin değerinin olmadığı bu yeni dönemde popölizm, gerçeğliğe ulaşma ya da gerçeğliğe uygun hareket etme gibi misyonlarla uyumluluk arayışı içinde olan bir ideoloji değildir. Halkın inancı ve önyargıları ekseninde söylem geliştiren popülist liderler topluma kendi görüşlerini benimsetmeye başladığı andan sonra politikalarını bu çerçevede sürdürürler. Böylece hakikat sonrası da popölizm de demokratik bir görüntü kazanır; ancak her iki kavram da demokratik olmayan kavramlardır. Popülist liderler halkın zayıf noktası olan duygularına hitap ederek politikalarını onlara benimsetmeye çalışmaktadır (Alpay, 2017: 57-58). Kendisini halka kahraman olarak yansıtan davranışlar sergileyen popülist liderler bunu söylem stratejisi ile desteklerler. Ayrıca söylemlerinin resmi olarak kabul edilmemiş hakikatler olduğunu belirtmektedirler (Ostiguy, 2018: 9). Popülist liderler söylem stratejisi ile yalnızca kendilerinin halkı temsil ettiğini ve kendi partilerini desteklemeyenlerin gerçeğ halkın bir parçası olmadığını öne sürerler. Bu durumda halk ile ilişki kuran her liderin popülist lider olduğu söylenemez. Buna göre bir siyasal hareketin veya siyasal aktörün popülist olabilmesi için toplumun bir bölümünün halk olarak nitelendirmesi ve yalnızca kendisinin bu halk ile esaslı bir şekilde özdeşleştiğini ya da yalnızca kendisinin doğru ve gerçeğ halkı temsil ettiğini öne sürmesi gerekmektedir (Müller, 2017: 37-39).

Hakikatin önemsizleştiği dönemde popülist liderler yalanlarını sürdürebilmek için daha güçlü popülist dalgalara ihtiyaç duymaktadırlar. Göçmen düşmanlığı, küresel eşitsizlik, kimlik siyaseti, kapitalizm ve ekonomik sistemlerin çöküşü gibi küresel sorunlar liderlere popülist söylem alanı açmaktadır; çünkü liderler bu sorunların temeline inmeden sorunlara yol açan faktörün başkaları olduğunu iddia ederek hakikati çarpıtmaktadırlar (Uzunoglu, 2017: 14). Bu durum popülizm ve hakikat sonrası çağı günümüzün en sorunlu kavramları haline getirmektedir. Bu dönemde herkesin kabul ettiği nesnel gerçekler önemini yitirmektedir. Popülist yöntemlerle kitlelere yöneltilen ve kitlelerin duygularına, değerlerine ve inançlarına yönelen mesajlar belirli bir süre sonra gerçekliğe dönüşmektedir. Nihayetinde kitleler açısından başka hiçbir gerçeğin önemi ve anlamı kalmamaktadır. Burada önemli olan bir başka husus da manipüle edilmiş ve uydurulmuş bu gerçekliğin kitlelerce körü körüne ve ısrarla savunulmasıdır (Ahi, 2017).

Popülizmin siyaset arenası kurgusal gerçekliğe dayanmaktadır. Bu kurgusal gerçeklikte liderler tarafından toplumsal farklılıklar göz ardı edilmekte ve bütünleşmiş bir halk tasavvurundan söz edilmektedir. Bu halk ise ahlaki anlamda üstün ve saf bir halktır. Diğer taraftan kendilerine destek vermeyenler ise “gerçek halk” olarak değerlendirilmemektedir (Müller, 2019: 36). Popülist liderler “gerçek halk”tan aldığı yetkiden hareketle hesap verme ihtiyacı duymaksızın eyleme geçme hakkına sahip olduklarını düşünmektedirler. Popülist liderler aldıkları kararların sorgulanması halinde ise bu karara karşı çıkanları ahlaksızlıkla nitelendirmektedir. Ancak demokratik sistemlerde belirli bir toplumsal kesimin diğerine ahlaki olarak üstünlüğü bulunmamaktadır (Müller, 2019: 97). Sonuçta hakikat sonrası çağda ortaya konulan gerçeklik popülist liderlerin başka bir manipölasyon malzemesine dönüşmektedir. Bu durum toplumda kutuplaşmayı arttırmaktadır ve bu nedenle hakikat sonrası çağ popülizmin gelişmesi için uygun bir ortam sunmaktadır. Bu çağda iktidara gelen popülist liderler iktidarlarını devam ettirebilmek için hakikat dışı söylemler üreterek konumlarını güçlendirmektedir.

2.4 NEOLİBERALİZM VE HAKİKAT SONRASI BAĞLANTISI

Hem dünya hem de Türkiye’de 1980’li yılların başından itibaren yerleşik politik ekonomi yapılarının değiştiği, neoliberal politikaların etkili olmaya başladığı bir dönem başlamıştır (Orhan, 2013: 203). Hakikat sonrası 1980’li yıllarda başlayan ve gittikçe küreselleşen neoliberal

dalganın ve kapitalist tahakkümün yol açtığı kültürel dönüşümün bir parçasıdır. Neoliberal politikalar popülizmin yaygınlaşmasında önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir. Neoliberalizm yalnızca piyasanın değil devletin sorumluluğundaki sağlık, eğitim ve güvenlik gibi yaşamın tüm alanlarının iktisadi bir mantıkla ele alındığı siyasal ve ekonomik bir sistemdir (Kadıbeşegil, 2019).

Neoliberal teoriye göre devlet; güçlü bireysel özel mülkiyet haklarından, özgürce işleyen piyasadan, hukukun üstünlüğünden ve serbest ticaretten yana olmalıdır. Bunlar kişisel hürriyetleri garanti altına alan, temel düzeyde kurumsal düzenlemelerdir. Bunun yanında bireylerin seçme, ifade etme ve eylemde bulunma hürriyetlerinin ve sözleşmelerin kutsallığı korunmalıdır. Bu nedenle devlet şiddet tekeline başvurarak bu özgürlükleri muhafaza etmelidir (Harvey, 2015: 72). Neoliberalizmin ekonomik sonuçları ise genellikle toplumun küçük bir bölümünü ilgilendiren sektörler açısından kar ve az sayıda kişi açısından zenginlik; orta sınıflar açısından ücretin azalması ve yoksul kesim açısından gittikçe daha düşük ücret anlamına gelmektedir. Bu nedenle neoliberal politikalarla birlikte açlığa ve yoksulluğa mahkûm olan nüfus artmış, büyük sermayedarlar ise gittikçe daha çok finansal güce ulaşmıştır (Coles, 2017: 22).

Klasik liberal politikalarda insanın sosyal bir varlık, neoliberal politikalarda ise insanın ekonomik bir varlık olarak değerlendirilmesi, liberal ve neoliberal politikalar arasındaki en temel fark olarak görülmektedir (Kadıbeşegil, 2019). Neoliberal politikaların uygulandığı farklı ülkelerde sıkça küresel krizlere yol açan ve bütün insanlık üzerinde etkili olan siyasal ve ekonomik süreçler yaşanmıştır. Bu krizlerin etkilediği geniş halk kitleleri yaşadıkları mağduriyetler ve duydukları öfke nedeniyle rejim açısından önemli bir tehdit haline gelmiştir. Bu durum büyük çaplı protestolara yol açmıştır. Popülist politikalar ise bu tür ekonomik ve toplumsal sorunların ağırlık merkezini milliyetçilik ve din üzerinden yaratılan ilüzyonlarla hafifletmeye yardımcı olmaktadır (Kadıbeşegil, 2019). Özellikle batıda sol tandanslı hükümetlerin neoliberalizmin politikalarına alternatif geliştirememeleri halkla bağlarını koparmış ve bu durum popülist sağcı hareketlerin güçlenmesine ortam hazırlamıştır. Toplumu bilgilendirme görevini üstlenen medya ise yaşananları gizlemekle birlikte halkın somut gerçeklerini suni gündemlerle önemsiz kılmaya başlamıştır. Bunun yanında kimlikler

keşfedilmeye başlanmış ve bireysel özgürlükler ön plana çıkmıştır (Harvey, 2010: 211). Sonuç olarak, neoliberal politikalar eşitsizliklerin daha da derinleşmesine neden olurken medya, bunu ifade etme ve toplumu bu yönde bilinçlendirme ihtimallerini kuramsal boyutta dahi engellemiştir.

2.5 HAKİKAT SONRASI ÇAĞDA SÖYLEM VE PROPAGANDA

Hakikat sonrası çağın bir özelliği olarak propagandanın kitleleri harekete geçirebilme özelliği bulunmaktadır (Mertek, 2020: 208). Tarih boyunca insanlar birbirlerini ikna edebilme çabası içindedirler. Bu nedenle propaganda insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır (Çakı, 2018: 14). Propaganda belirli bir kitlenin duygularını, düşüncelerini, hareketlerini, tavır ve davranışlarını etkileyebilmek ve bunları değiştirebilmek için yayınlanan belge, bilgi, görüş ve doktrinlerdir (Tarhan, 2010: 36). Bir başka tanımlamaya göre ise propaganda hedef kitlenin duygularına yönelik ikna etme süreci olarak ifade edilebilir (Shabo, 2008: 15). Hakikat sonrası çağın bir özelliği olarak propagandanın önemi, savunulan inanç doğrultusunda hedef kitlenin algısını şekillendirme ve düşüncelerini manipüle edebilme kapasitesidir. Başka bir ifadeyle hedef kitleyi kolayca belli bir amaca yönlendirmek söz konusu olmaktadır (Mertek, 2020: 208).

Propaganda kamu iletişim yöntemi olarak görülmekte olup iletişimsel ve işlevsel olarak ele alınabilir. Kitle iletişim araçları aracılığıyla; hedef kitleyi inançları ve eylemleri doğrultusunda etkilemeyi hedefleyen, yönetilen bilginin yayılması amacıyla bilinçli olarak uygulanan bir politik iletişim stratejisidir (Poulakidakos vd., 2018: 369). Bu bağlamda propaganda, birbirine bağlı dört ilkenin uygulanmasıyla gerçekleşmektedir. Bunlar, insanların zihinlerini ve davranışlarını etkileme girişimi; kitle iletişim araçlarının verimli kullanımı; hedeflenen / istenen izleyicinin psikolojik durumunun anlaşılması ve sosyal olarak kurulmuş davranış kalıplarının sömürülmesidir (Jowett ve O'Donnell, 2015: 391). Propaganda sürecinde hedef kitle, belirli bir ideoloji veya doktrin aracılığıyla propagandacının amaçlarına hizmet edebilmesi için ikna edilmeye çalışılmaktadır. Bu süreçte propagandacı duyguları yoğun şekilde kullanmakta, duygusal faktörlerden yararlanmaktadır (Poulakidakos ve Armenakis, 2014). Ayrıca propaganda, farklı sosyal bağlamlara uyarlanabilir bir olgudur ve propagandacının amaçlarına hizmet etmek için kullandığı medyaya uyarlanmaktadır (Jowett ve O'Donnell, 2015: 391).

Hakikat sonrası çağ siyasetinde hakikat ikinci derecede önemlidir. Bu tür kampanyalarda önemli olan gerçekler değil duygulardır. Hakikat sonrası dünyada propaganda dili, kendisinden başka hiçbir şeye gönderme yapmadan tamamen stratejik hale gelmektedir (McComiskey, 2017: 8). Bilginin üreticisi ve yayıcısı tarafından amaçlarına ulaşacak şekilde kamuoyunu stratejik olarak etkileme girişimi olduğu için hakikat sonrası çağ yaklaşımı doğrudan propagandaya eşdeğerdir (Poulakidakos vd., 2018: 371). Hakikat sonrası çağ, nesnel gerçeklerin kamuoyunu şekillendirmede duygu ve kişisel inanca hitap etmekten daha az etkili olduğu koşullarla ilgili veya bunları ifade eden bir sıfat olarak tanımlanmaktadır (McComiskey, 2017: 5). Hakikat sonrası çağ kavramı popülist söylem ve yanlış bilgiyi içermektedir. Bunlar aracılığıyla üretilen söylem propagandacılığın kurucu parçasıdır; sosyal medya ve internet ise bunun etkisinin katlanarak artmasını sağlamıştır (Rowe ve Alexander, 2017: 179).

Propaganda, siyasetin modernleşmesine bir yanıt olarak, hem demokratik hem de totaliter rejimlerde, yurttaş kitlesini yönetilmesi gereken riskler olarak gören profesyonel siyasal iletişimin yüz yıllık gelişimiyle yakından ilişkilidir (Harsin, 2015: 331). Totaliter rejimler tarafından tarihsel kullanımından dolayı olumsuz çağrışımlar yüklenen propaganda ifadesinde olduğu gibi, hakikat sonrası çağ terimi de Trump'ın ve Brexit için kampanya yürüten siyasi temsilcilerin kampanyalarının ardından dolaşıma girmesi nedeniyle doğal bir olumsuzluk içermektedir. Bu nedenle, hakikat sonrası çağ terimi doğası gereği propaganda olarak anılmıştır. Dolayısıyla, propaganda teriminin ve onun çağdaş karşılığı olan hakikat sonrası çağın, insanların kalpleri ve zihinleri için farklı taraflar arasında bir mücadeleyi ifade ettiğini her zaman akılda tutmak gerekir (Snow ve Taylor, 2009).

2.6 HAKİKAT SONRASİ SİYASET ÖRNEKLERİ

Hakikat sonrası siyaset, başka bir ifade ile gerçeklik sonrası siyaset, siyasi tartışmaların büyük ölçüde ayrıntılardan kopuk, duygulara yapılan başvurularla, önermeleri destekleyen dayanakların göz ardı edildiği konuşmalarla ve tekrarlanan iddialarla çerçevelendirildiği bir siyasi kültürü ifade etmektedir (Holmes, 2016). Bu konu, çağdaş bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Günümüz itibarıyla hakikat sonrası siyaset, başta ABD, Birleşik Krallık, Rusya, Fransa, Brezilya, Macaristan ve Hindistan olmak üzere birçok ülkede yükselmektedir.

ABD'nin 2016 yılında gerçekleşen başkanlık seçimlerinde yürütülen kampanya hakikat sonrası siyasetin en önemli örneklerine sahne olmuştur. Donald Trump'ın başkanlık seçimlerini kazanarak başkan olması üzerinde etkili olan en temel faktörlerden birinin, seçim kampanyası sürecinde üretilen hakikat sonrası söylemlerle seçmenlerin yanıltılması olduğu belirtilmektedir (Silverman, 2016). Trump'ın başkanlık seçimleri döneminde yürüttüğü kampanyada özellikle sosyal medya üzerinden yanıltıcı bilgiler üretilmiştir. Seçim kampanyasında kullanılan reklamlar bu süreçte belirleyici bir yer tutmuştur. Söz konusu reklamlarda yer alan videolarda yasadışı göçün durdurulması gerektiği yazmakta ve Meksika sınırını yasadışı yollarla geçen kişiler ima edilmektedir. Ancak videoda aslında Fas üzerinden Kuzey Afrika'nın farklı bölgelerine geçen kişiler gösterilmektedir. Dolayısıyla video gerçek olmayan bir görüntüyle kamuoyunu yanıltmaktadır (Wardle, 2016). Trump'ın seçim kampanyası ile ilgili yürütülen akademik çalışmalarda sıklıkla hakikat sonrası söyleme başvurduğu ortaya konulmaktadır. Buna göre, Trump'ın seçim sürecinde kullandığı ifadelerin doğru olmadığı ortaya konulmuştur. Trump ve yakın ekibi alternatif gerçekler oluşturma yöntemini takip etmiştir. Söylenen yalanların ortaya çıkarılması durumunda ise bunu yalanlamışlardır (Tutal, 2017: 9).

İngiltere'deki Brexit referandumunda da hakikat sonrası siyasetin uygulandığı görülmektedir. İngiltere'de AB'den ayrılmak için yapılan referandumda özellikle ayrılıkçı kanat tarafından ortaya konulan söylemlerin gerçeklikten kopuk olduğu; ancak buna karşın ayrılıkçıların referandumu kazanmalarının da gerçeklikten kopuk siyasete yol açtığı belirtilmektedir. Burada öne sürülen iddia hakikatin yozlaştırıldığı ve popülist söylemin yükselmesiyle birlikte hakikatin öneminin de ortadan kalktığıdır (Şimşek, 2018: 3). Referandum kampanyası sürecinde AB'den ayrılma yanlısı olan ayrılıkçı kanat yürüttüğü reklam kampanyalarında İngiltere'nin AB'ye haftalık 350 milyon sterlin gönderdiğini iddia etmiştir; fakat İngiltere İstatistik Kurumu'nun yayınladığı verilerde bunun doğru olmadığı belirtilmiştir. Buna rağmen bu reklamlar uzun bir süre haber bültenlerinde ve otobüs giydirme başta olmak üzere kamusal alanlarda yer almış ve oy kullanacak seçmenleri etkilemiştir. Ayrıca propaganda sürecinde AB'nin serbest dolaşımını tanımlayan tek pazardan hızlı ve kolay şekilde ayrılmanın gerçekleşeceği iddia edilmiş ve böylece kararsız seçmenlerin ekonomik açıdan rahatlamaları sağlanmıştır (Henley, 2016). Ayrıca Brexit referandumunun gerçekleştiği 23 Haziran ve sonraki günü kapsayan veri

alışmasında 48 saat içerisinde Brexit etiketi ile 150.000’den fazla Rus kaynaklı hesap tarafından tweet atıldığı ortaya konulmuştur. Bu mesajların ise genellikle ayrılık yanlısı ifadeler içerdiği ve otomatik hesaplardan gönderildiği görölmüştür (Reuters, 2017).

Daha önce de belirtildiği gibi hakikat sonrası kavramı genellikle Trump’ın, olgusal doğruluk açısından alenen ve sürekli bir ihmâl ihtiva eden başkanlık kampanyası bağlamında kullanılmaktadır; fakat Rusya’nın çatışmaları çözmesine ve uzlaşmazları uzlaştırmasına yardımcı olan siyasi bir araç olarak yalan söylemeyi “normalleştirmesi” olgusu da tartışılmaktadır. Putin rejimi, muhalifleri susturmak ve batılı değerleri istikrarsızlaştırmak için yalanları ve sahte haberleri kullanmakta özellikle uzmanlaşmıştır. Ukrayna krizi buna bir örnektir. Özellikle seçim sürecinde Ukrayna hakkında “faşist,” “neo-Nazi” ve “haydut” devleti gibi kışkırtıcı ifadeler Putin ve ekibi tarafından kullanılmıştır (Skillen, 2019: 359). Aynı şekilde Suriye’de varılan ateşkes sonrasında Suriye’deki bir insani yardım konvoyuna düzenlenen bombalı saldırıda 20 kişi ölmüştür. ABD Rusya’yı ve Suriye’yi suçlamıştır. Rus hükümet sözcüsü ise konvoyu herhangi bir mühimmatın isabet ettiğine dair hiçbir işaret olmadığını ve “sözde aktivistler” tarafından çekilen video görüntülerinin, tuhaf bir şekilde kargonun ateşe verildiğini gösterdiğini ifade etmiş ve görüntüleri yalanlamıştır. Benzer şekilde Putin seçim kampanyasında Rusya’nın bir önceki döneme göre %10 büyüdüğünü söylemiştir. Ancak resmi rakamlar Rusya’nın 2016’daki ekonomisinin, 2008’dekinden sadece %1 daha büyük olduğunu göstermektedir. Buna göre Putin tarafından kişileştirilmiş bir ulusal büyüklük vizyonu sunulmaktadır. Putin işlerin ters gittiği durumda ise suçu doğrudan dış düşmanlara yüklemektedir (Colvile, 2016).

Hakikat sonrası söylemin görüldüğü bir başka örnek Fransa seçimleridir. Seçim kampanyasının yürütüldüğü dönemde sosyal medya üzerinden Macron’a suikast yapılacağı haberleri yayılmaya başlamıştır. Ancak söz konusu bu haberleri sosyal medya üzerinden yayan kişiler veri analizi ile incelendiğinde, bunların genellikle sahte hesaplarla kamuoyu oluşturmaya çalışan Macron yanlıları olduğu görölmüştür (Politi, 2017). Bunun dışında 2017 yılında Macron’un koruma ekibinde yer alan bir görevlinin 1 Mayıs mitinginde iki protestocuyu döverken çekilen görüntülerinin yayılmasından sonra, Macron’un La République en Marche partisinin sosyal medya sorumlusu Pierre Le Texier tarafından iki video yayınlanmıştır. İlk videoda Macron’un

korumasının göstericilere saldırmasından birkaç dakika önce göstericilerin polise şişe fırlatırken çekilmiş görüntüsü yer almaktadır. İkinci videoda ise bir göstericinin polise sandalyeyle saldırdığı gösterilmektedir. Le Texier videonun yanına "Bunun iyi bir adam olduğunu varsaymayalım" ifadesini eklemiştir. Macron'un basın ataşesi olan Sibeth N'Diaye de başkanla birlikte seyahat eden gazetecilere videoyu izlemelerini söylemiştir. Ancak daha sonra videolardan birinin Place de la Contrescarpe'den 200 metre uzaklıkta çekildiği, dolayısıyla videonun doğru kişiyi, yeri ve zamanı göstermediği ortaya çıkmıştır. Buna rağmen N'Diaye ilerleyen süre zarfında hükümet sözcüsü olarak atanmıştır. N'Diaye bu konu ile ilgili yaptığı açıklamada "başkanı korumak için yalan söylemekle hiçbir sorunum yok" demiştir (Marlowe, 2019).

2018 Brezilya seçimlerinin en çok tartışılan konularından birisi de sahte haberlerin üretilmesi ve kitlesel olarak yayılması olmuştur. Buna göre, Brezilya seçim kampanyası sırasında, İşçi Partisi hükümeti döneminde gündüz bakım merkezlerinde dağıtıldığı söylenen uygunsuz şişelerin resimleri; solcu politikacıların ellerine pedofiliyi destekleyen ifadeler içeren posterler yerleştirilen manipüle edilmiş fotoğraflar; Fernando Haddad ve Manuela D'Avila'nın İsa karşıtı mesajlar içeren tişörtler giymiş görünen birçok resmi, Manuela'nın dövmelele dolu birçok resmi, elinde bir şişe bira ile başkanlık kemerini taşıırken resimleri kullanılmıştır. Daha sonra ise Brezilya'daki sağcı hareketlerin sahte haberler ürettikleri ve bunları yaydıkları tespit edilmiştir. Bu haberler belirli dünya görüşlerine anlam ve meşruiyet kazandırmak ve genellikle konsolide edilmiş halkı belli bir yöne doğru sevk etmek amacıyla kullanılmıştır (Cristina Suzina, 2018).

Diğer taraftan Jair Bolsonaro'nun homofobik, cinsiyetçi, kadın ve yabancı düşmanı söylemlerde bulunduğu bilinmektedir. Ancak Bolsonaro'nun seçmen ve savunucularından bazıları, onun ortalama Brezilyalılar için tipik olan "doğrudan ve bazen bir tür kaba konuşma biçimiyle konuştuğunu belirterek onu haklı göstermeye çalışmıştır; çünkü Brezilya'da geleneksel medyanın net bir şekilde Jair Bolsonaro'nun yanında olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde sosyal ağlarda tanınmış sol figürlere, toplumsal hareketlerin aktivistlerine, kadınlara, eşcinsellere ve siyahlara yönelik sayısız saldırı vakası gerçekleşmiştir. Jair Bolsonaro'nun ayırt edici özelliği onun şiddet söylemini doğallaştırması ve pek çok toplumsal kesimi ötekileştirmesidir. Bolsonaro yarattığı gerçeklikle suçluluğu üreten, sorunları derinleştiren, sözde düşmanlarla

mücadele gerekçesiyle polarize olmuş ve güvenlik adına kişi hak ve hürriyetlerinin kısıtlanmasına izin veren bir ortam oluşturmuştur (Cristina Suzina, 2018).

Macar hükümeti de mesajlarını reklam panolarına ve hükümet tarafından organize edilen medya kuruluşlarına yaymak için hakikat sonrası söylemler üretmiştir. Macaristan'ı bu noktada özel kılan husus ise komplo teorilerinin resmi hükümetin iletişim seviyesine yükseltilmesidir. Macaristan, hem Batılı sahte haber dünyasının unsurlarını hem de Doğu'nun otokratik- liberal olmayan rejimlerinin iletişim stratejilerini barındıran bir post-hakikat laboratuvarıdır. Viktor Orban Macaristan'da Viyana, Londra veya Paris gibi Batı başkentleri hakkında olumsuz söylemlerde bulunan ve buraları göçmenlerin yerel halka karşı savaş yürüttükleri kıyamet sahneleri olarak sunan bir propaganda kampanyası yürütmüştür (Komuves, 2018). Bu konuşmalarından birinde Orban Almanya'nın büyük kentlerinin bir çoğunda doğuştan Alman olan kişi sayısının hızla azaldığını, Bavyera eyaletinin mültecilere çok fazla yardım yaptığını, sağlık sisteminin ve çevrenin iflas noktasına geldiğini, bu durumun Avrupa açısından büyük tehlike arz ettiğini ve bunun Batı'dan kaynaklandığını, Paris, Berlin ve Brüksel'deki politikacıların Macaristan'ın varlığı açısından tehdit olduğunu belirtmiştir (Verseck, 2018). Orban bu sözleriyle kendi görüşlerini hakikat olarak yansıtmakta, karşındakileri ise hainlikle suçlamaktan çekinmemektedir (Mertek, 2020: 213). Orban'ın bunu seçimleri kazanmak için değil, uzun vadede kamuoyunu şekillendirmek ve ülkeyi liberal olmayan bir yöne çevirmek için yaptığı öne sürülmektedir (Komuves, 2018).

Hindistan'ın post-hakikat dönemini ise tek bir yıla indirgemek zordur. Ülkede post-hakikat döneminin karmaşıklıkları nesiller öncesine dayanmaktadır. Ancak Narendra Modi'nin 2014'te seçilmesi bu açıdan önemli bir dönüm noktası olarak işaretlenebilir. Bu tarihten sonra ülke çoğunlukçu yönetim altında azınlıklara karşı geniş çapta ayrımcılık ile varlığını sürdürmektedir. Hindistan'ın post-hakikat modeli, ülkenin sosyoekonomik statüsü nedeniyle Batılı benzerlerinden farklıdır. Ülkede kişi başına nominal gelir ABD ve İngiltere'den azdır; ancak yine de post-hakikat Hindistan'ın her yerindedir. Modi hükümeti, Merkez Bankası'nın tavsiyesine rağmen ülkeyi krize sürükleyen ve en çok da en fakir insanları vuran kilit kararları, Hint vatandaşlarının kendi çıkarları için yapılmış gibi göstermiştir (Hood, 2017). Modi ayrıca diğer ülkelerde olduğu gibi milliyetçi oyları konsolide edecek popülist söylemler geliştirmiştir.

Modi 9 Nisan'da Maharashtra'nın Latur kentinde bir mitingde yaptığı konuşmada, "İlk kez seçmenlere sormak istiyorum, oyunuz Pakistan'daki Balakot'a hava saldırısı düzenleyen askerlere verilebilir mi? İlk oyunuz Pulwama saldırısında öldürülen askerlere ayrılabilir mi?" ifadelerini kullanmıştır. Ancak her iki saldırıda da Modi hükümetinin ihmali olduğu açıktır; çünkü saldırılar ile ilgili hükümete zaten istihbarat girdileri yapılmıştır. Başka bir deyişle, Pulwama saldırısı önlenmiş olsaydı, ne şehit ne de Balakot olmayacaktır (Bhadrakumar, 2019).

Hakikat sonrası siyaset Türkiye'de de uzun süredir söz konusudur. Türkiye'de popülist iktidarlar uzun süredir hakikat sonrası siyaset sürdürmektedir. Bu konuda birçok örnek vermek mümkündür; ancak en çarpıcı örneklerden biri 2013 Taksim Gezi Parkı protestolarında saldırıya uğradığı iddia edilen bir kadın ve çocuğunun konu edildiği ve kamuoyunda "Kabataş Olayı" olarak bilinen olaydır. Söz konusu olayda Gezi Parkı protestoları sırasında çocuğuyla beraber olay yerinden geçen bir kadının belden yukarısı çıplak olan, ellerinde deri eldiven bulunan ve başlarında siyah bandana olan 70-100 kişilik grup tarafından darp edildiği iddia edilmiştir. Öyle ki 7 Haziran 2013 tarihindeki grup toplantısında dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan yaptığı açıklamada ellerinde video olduğunu ve Cuma günü bu videoyu yayınlayacaklarını belirtmiştir. Buna karşın bahsedilen tarihte herhangi bir video yayınlanmamış ve olayın doğru olmadığı ileriye yitlen yıllarda ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak Kuzey Amerika, Latin Amerika, Asya ve Avrupa'nın pek çok sağcı popülist lideri hakikat sonrası söylemi sık sık kullanmaktadır. Bu liderler ve temsil ettikleri siyasi partiler geliştirdikleri söylemlerde genellikle din, etnik farklılıklar, kimlik siyaseti, milliyetçilik ve göçmen karşıtlığına dayanan popülist siyaset çizgisini takip etmektedirler. Görüldüğü gibi Trump'tan Erdoğan'a ve Brexit liderlerine kadar politikacılar duygulara hitap eden ama gerçekte temeli olmayan iddialara güvenmektedirler. Bu tür politikalarda önemli olan gerçekler değil, duygulardır.

3. SİYASAL KATILIM VE SEÇİM SİSTEMLERİ

Tüm siyasal rejimlerde vatandaşlık, gerek toplumsal yaşamın gerekse siyasi süreçlerin şekillenmesinde önemli bir yer işgal etmektedir. Demokratik rejimler, her vatandaşın yönetimde belli ölçülerde söz sahibi olduğu modeller olarak kurgulanmıştır. Bu noktada demokrasiler bireyleri siyasal alana doğru itmektedir. Bu durum siyasal katılım kavramını ortaya çıkarmaktadır. Siyasal katılım siyaset bilimi açısından günümüzün kritik kavramlarından biridir (Aydın, 2019: 2119). Çalışmanın bu bölümünde öncelikle siyasal katılım kavramına açıklık getirilmekte, daha sonra siyasal katılım türleri açıklanarak bir siyasal katılım türü olan seçim ve seçim sistemleri incelenmektedir.

3.1 SİYASAL KATILIM KAVRAMI

Yöneten ve yönetilen arasındaki ilişki neredeyse bütün yönleriyle toplumsal yaşamın üzerine kurulduğu temel ilişki biçimidir. Buna göre birey diğer bireylerle kurduğu tüm ilişkilerinin içerisinde yönetilen veya yöneten olarak yer almaktadır. Araştırmacılar bu ilişki ile bu ilişkinin kaynağı üzerine araştırmalar yapmış, yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Bu çaba, söz konusu ilişkinin nasıl gerçekleştiğini izah etme ve keşfetme gayretini de beraberinde getirmiştir (Bravo, 2006: 123). Siyasal sistemler yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkiye bağlı olarak şekillenmektedir. Diğer bir ifadeyle siyasal sistemler arasındaki fark, yöneten ve yönetilen arasındaki mesafe ile birlikte yönetilenlerin yönetenleri etkileme gücü ile ortaya çıkmaktadır. Genel, eşit ve özgür seçim hakkı, yurttaşların sağlıklı bilgi edinme hakkı, partiler arası rekabet, düşünce, koalisyon ve muhalefet özgürlüğü sayesinde yöneticilerin seçimle gelme ve seçimle gitme imkânının olduğu yönetim biçimine demokrasi denilmektedir (Schmidt, 2002: 165). Buna karşın gücün tek bir kişinin elinde olduğu ve halkın tebaa olarak nitelendirildiği sistemlere ise monarşi denilmektedir (Demirkiran, 2019: 50).

Her siyasal sistem, yönetenlerin seçilme şekli, etkinliklerinin sınırı ve yönetilenlere karşı sorumluluklar gibi sorulara verilen yanıtların toplamına göre değişmektedir (Çukurçayır, 2012: 37). Yönetenler ile yönetilenler arasındaki mesafenin artması, yönetimin yönetilenlere dayanmadığını göstermektedir. Ayrıca bu mesafenin fazla olması yönetenler ile yönetilenler

arasındaki iletişim azlığına ve yönetilenlerin yönetenleri etkileme gücünün düşük olduğuna işaret etmektedir. Yönetilenlerin yönetenleri etkileme gücü ise sistemin demokratik yapısına ve halkın siyasal katılımına bağlıdır. Siyasal katılım ise vatandaşların ve vatandaşlar tarafından oluşturulan kapsamlı birimlerin yönetenlerin eylemlerini etkileme çabasıdır (Turan, 1987: 37). Siyasal katılım temelde yönetsel, siyasal ve sosyal etkinliklere katılma anlamına gelmekle birlikte siyasal ve sosyal kurum ve kuruluşların aldıkları kararlardan etkilenen veya etkilenme ihtimali bulunan kişi ve grupların, bu kararların alınma sürecine dahil olmasını ifade etmektedir (Yayla, 2003: 93). Ancak siyasal katılım kavramı bu tanımlama kadar net ve üzerinde mutabakata varılmış bir kavram değildir.

Siyasal katılım, gerek en alt seviyede gerekse de en üst seviyede bir kişi veya kurumun karar alma sürecinde sesini duyurması veya sürece olumlu ya da olumsuz katkı sunmasını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle siyasal katılım, herhangi bir kişinin sonuçları kendisini etkileyecek ve dolayısıyla kendisini ilgilendiren bir karar alma sürecine dahil olmasını ifade etmektedir (Aydın, 2019: 2122). Katılım demokratik sistemlerin vazgeçilmez koşulu ya da en azından asgari koşulu olarak görülmektedir (Dahl, 2001: 39). Dar anlamıyla düşünüldüğünde siyasal katılımı yalnızca seçimlere katılma olarak değerlendirmek mümkündür (Çukurçayır, 2012: 43). Bu bakış açısına göre siyasal katılım yalnızca tekil davranışla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla birey ve devlet arasındaki ilişkide interaktif bir süreç işlememektedir (Higgs vd., 2008: 596). Bu nedenle bu bakış açısı siyasal katılımın en alt düzeydeki ifadesidir.

Daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde siyasal katılım bir bölgede veya ülkede vatandaşların siyasal sistemle kurdukları ilişkiler bütünü olarak değerlendirilmektedir. Buna göre siyasal katılım vatandaşların, herhangi bir siyasal alan faaliyetine dahil olması, oy vermesi, siyasal etkinliğe destek vermesi veya tepki vermesi, seçimlerde aday olması ve karar mekanizmasında yer alması gibi farklı boyutlarda ortaya çıkmaktadır (Gökçimen, 2008: 7). Oya Tokgöz'e (2010: 95) göre vatandaşların siyasal konularda haber takip etmesi, araştırma yapması ve bu haberlerle ilgili çevresinde bulunan kişilerle tartışması da bir tür siyasal katılımıdır. Siyasal katılım geniş anlamıyla yerelde ve genelde oluşturulmuş siyasal alanda gerçekleşen faaliyetler ile halkın, yönetimi elinde bulunduran kesime baskı oluşturmaları, doğrudan ya da dolaylı olarak

karar alma sürecine dahil olarak iktidarı etkileme çabası olarak ifade edilmektedir (Güldiken, 1996: 31).

Aziz Belli'ye (2016: 47) göre siyasal katılım halkın karar vericileri seçmesi ve halkın karar vericilerin yaptıkları eylem ve işleri doğrudan ve dolaylı şekilde etkilemek amacıyla gerçekleştirdikleri yasal eylemlerdir. Yukarıdaki tanımlamalar incelendiğinde siyasal katılımın bir çalışma, eylem ve davranış olduğu görülmektedir. Bunun dışında bazı araştırmacılar siyasal katılımı daha da ileriye götürmüş, vatandaşların siyaset yapıcılarının ortaya çıkardıkları siyasalar karşısındaki ilgisini, tutumlarını, duygu ve düşüncelerini de siyasal katılım kapsamında ele almışlardır (Kapani, 2007: 144; Daver, 1993: 203).

Siyasal katılım siyasal sistemlere ve ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte farklı düzeylerde gerçekleşmektedir. Buna göre siyasal katılım faaliyetlerini kendi içerisinde üç kategoride ele almak mümkündür. Bunlar (Milbrath, 1965: 18):

Gladyatör Faaliyetler: En üst düzeyde siyasal katılımıdır. Birey bu boyutta aktif olarak gladyatör faaliyetler içerisine girmektedir. Buna göre seçimde aday olma, siyasal kampanyalarda görev alma ve toplantılara katılma gibi davranışlar bu faaliyetler kapsamındadır.

Geçici Faaliyetler: İkinci düzeydeki siyasal katılma boyutu olan bu boyutta genellikle siyasal toplantı ve gösterilerde bulunma, kampanyalara maddi katkı sağlama ve ilgili kişilerle iletişim kurma gibi davranışlar gerçekleştirilmektedir.

Seyirci Faaliyetleri: Siyasal katılımın en alt düzeyidir. Bu boyutta ülke sorunlarına ve siyasal sorunlara ilgi duyulmaktadır. Parti logosu taşıma, siyasal tartışmalar yapma, siyasal iletilere ilgi duyma ve oy verme gibi davranışlar bu boyutta ele alınmaktadır.

Sonuç olarak siyasal katılma belirli bir şekli ve düzeyi olan sabit bir olgu değildir. Bu nedenle farklı şekillerde ve düzeylerde gerçekleşmektedir. Siyasal katılma bir kereye has gerçekleşen bir durum olmadığı için inişli ve çıkışlı bir süreci ifade etmektedir. Katılımcıların nitelikleri bu değişkenliğin temel nedenlerindendir (Çukurçayır, 2012: 216). Bunun yanında vatandaşların siyasal katılım düzeyini belirleyen en önemli etkenlerden birisi psikolojik etkenlerdir. Buna göre

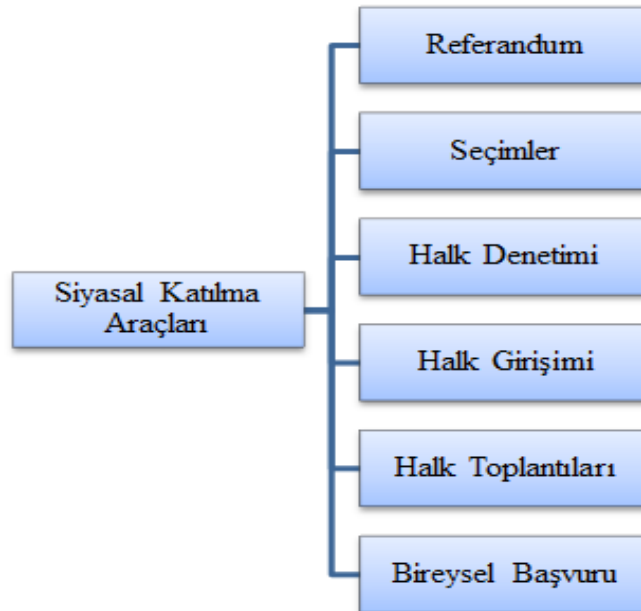
ülkede yaşanan siyasal olaylara ve siyasal literatüre ilgili olan bir kişinin siyasal katılma düzeyi diğer kişilere oranla daha üst düzeyde ve daha etkin olacaktır. Bu nedenle, siyasete ilgi duyan bir kişi duyduğu ilgi oranında çevresindekilerle siyasal tartışmalara girmekte, seçim döneminde oy verdiği partiyi, adayını ve ideolojisini ayrıntılı şekilde öğrenmektedir. Diğer taraftan bireyin siyasal katılımı bir vatandaşlık görevi olarak görmesi siyasal katılım düzeyinin artmasına katkı sağlamaktadır (Kahraman, 2011: 68-70).

3.1.1 Siyasal Katılım Araçları

Siyasal katılımın araçları konusunda araştırmacıların ortaya koydukları farklı çalışmalar bulunmaktadır (Köseoğlu ve Hamza, 2013; Dünder, 2018; Aydın, 2019). Bu çalışmalardan hareketle siyasal katılım araçlarını kendi içerisinde geleneksel siyasal katılım araçları ve yeni siyasal katılım araçları olmak üzere iki kategoride ele almak mümkündür.

3.1.1.1 Geleneksel siyasal katılım araçları

Geleneksel siyasal katılma araçlarını 6 başlıkta ele almak mümkündür (Şekil 3.1).

Şekil 3.1: Geleneksel siyasal katılım araçları (Aydın, 2019).

Referandum: Çağdaş demokrasilerde halkın yalnızca seçimlerde hatırlanması ve bu anlamda halkın pasif konumda olması çıkmazını aşmak amacıyla sıklıkla başvurulmuş bu yöntem, bütünleşik ve ortak bir düşünce ortaya koyma konusunda önemli katkı sağlamaktadır. Referandum sayesinde halk siyasal iktidarı etkileme konusunda önemli avantajlar elde etmekte ve referandum böylece katılımcı demokrasinin yerleşmesine katkı sağlamaktadır (Çevikbaş, 2008: 79). Referandum ile siyasal katılım sağlayan halk, her ne kadar çeşitli propagandaya maruz kalsa da referandum yapılan konunun dar olmasından ötürü avantajlı konumdadır. Böylece vatandaşlar bilgi kirliliğine daha az maruz kalarak referandum konusunu kendi bakış açısından hareketle ele almakta ve karar vermektedir. Bu süreç görece sağlıklı bir siyasal katılımın gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca referandum sayesinde halkın yönetimde bir ölçüde söz sahibi olmasının önü açılmaktadır. Dolayısıyla referandumun siyasal katılımı tetikleyici bir unsur olduğu belirtilmektedir (Kurt, 2001: 21–22). Demokratik standartlar doğrultusunda kullanıldığında referandum özgürlükler, insan hakları ve çoğulcu demokrasi açısından bakıldığında çoğunluğun iradesinin yansıtılması açısından demokratikleşmeye katkı sunan önemli bir araç olsa da insan hakları ve özgürlükler açısından olumsuz sonuçlar doğurma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle referandum tek başına bir demokratikleşme aracı değil yalnızca demokratikleşme sürecinde kullanılan bir enstrümandır. Özellikle popülizme yol açacak şekilde kullanılması durumunda referandum, seçmenlerin süreçten habersiz bırakılması ve görüşlerinin alınmaması gibi bazı antidemokratik uygulama biçimine dönüşebilmektedir (Sevinç, 2021: 46-47). Diğer taraftan referandumun seçmenleri evet ve hayır kelimeleri arasına sıkıştırdığı ve kısıtladığı belirtilebilmektedir. Referandum sürecinde seçmenler öncesinde yaşanan hızlı süreç konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığı durumlarda kendilerini nasıl bir geleceğin beklediğini tam anlamıyla sorgulamadan içerisinde bulundukları ortamın da etkisiyle bir anda “evetçiler” ve “hayırcılar” şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Keser, 2005: 133). Bu nedenle referandumun daha demokratik bir araç olarak kullanılması ve demokratikleşmenin bir aşaması olarak değerlendirilmesi için seçmenlerin ve temsilcilerin karşılıklı ilişki çerçevesi içerisinde sürece dahil olması ve gelişmelerden tarafsız bir şekilde haberdar olması gerekmektedir. Aksi halde referandum seçmenin görüşünün tezahüründen öte referanduma konu soruyu ortaya atanların görüşünü yansıtmaktan öteye geçemez (Sevinç, 2021: 47).

Seçimler: Modern devlet yönetiminin en temel uygulaması olan seçimler halkın belirli bir süreliğine kendisi adına yönetimi elinde bulunduracak kişileri seçmesidir (Aydın, 2019: 399). Seçimler demokrasinin olmazsa olmazıdır; çünkü demokrasi halkın kendi seçtiği temsilciler ile yönetimi elinde tutmasıdır (Akıncı, 2017: 403-420). Halk kendisi ile ilgili konularda yasal sınırlar içerisinde olmak koşuluyla ne şekilde, ne zaman ve nerede konuya dahil olacağını bilme noktasında özgürdür (Göksu ve Bilgi, 2003: 59).

Halk Denetimi: Devlet yönetiminin verimli ve etkili bir şekilde yürütülmesi için halkın öneri, talep ve ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekmektedir. Bu nedenle yönetim ile halkı bir araya getirecek yöntemlerin uygulanması zorunludur. Bu zorunluluk temsili demokrasilerde toplumun yönetimin asli unsuru olmasını sağlamaktadır. Bu noktada seçimle işbaşına gelen yöneticilerin görev süresi boyunca denetlenmesi gerekmektedir. Halk denetimini sağlayan en temel husus, halkın baskı gruplarıyla örgütlenmesi ve birlikte hareket etme becerisini kazanmasıdır (Sağır, 2003: 33). Halk denetimi ile halk yalnızca merkezde değil yerelde de verilen kararlara karşı örgütlü tepkisini ortaya koymaktadır (Aydın, 2019: 399).

Halk Girişimi: Halkın herhangi bir konuda kendi inisiyatifi ile yeni veya mevcut bir kanunla ilgili göstermiş olduğu değiştirme veya yapma iradesidir. Burada karar vericiler değil halk bir taslak hazırlayarak bunu kamuoyunun gündemine getirmektedir (Aydın, 2019: 399). Halk girişimi doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Doğrudan halk girişimi; halkın yasa talebinin doğrudan halkoylamasına sunulmasıdır. Dolaylı halk girişimi, halk tarafından hazırlanan kanun teklifinin temsilcilere sunulması ve temsilciler tarafından kabul görmesi için baskı yapılması anlamına gelmektedir (NCSL, 2016).

Halk Toplantıları: Halk toplantısı siyasal katılım düzeyinin en alt kısmındaki kişilerin siyasal katılımını hedeflemektedir. Herhangi bir şekilde yöneticilere ulaşmakta zorluk yaşayan kişilerin bu mesafeyi ortadan kaldırmak amacıyla yöneticilerle eşit düzeyde etkileşim kurmasına olanak sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bu toplantılar, standart bir yöntemin yanında spontane olarak da gelişmektedir. Devlet yöneticileri herhangi bir kanunda düzenlemeyle ilgili halkı yeteri kadar bilgilendirme konusunda sorumludurlar. Bu nedenle dezavantajlı olan kesime doğrudan ana kaynaktan bilgi aktarılması önemlidir. Yöneticiler halk toplantılarını belirli bir

zaman aralığında düzenlemektedirler (Çevikbaş, 2008: 81). Hem merkezi yönetim hem de yerel yönetim tarafından yapılan bu toplantılar halk kurultayı, halk konseyi, kent halk meclisi, kent kurultayı, sivil meclisler, bölge meclisleri ve meslek meclisleri gibi farklı yöntemlerle yapılmaktadır (Çukurçayır, 2005: 225).

Bireysel Başvuru: Modern demokrasiler insanı merkeze alan bir yönetim tarzını benimsemektedir (Coşkun, 1999: 108). Devletin temel amaçlarından birisi sosyal adaleti ve sosyal hukuk devletini tesis etmek ve temel hak ve özgürlüklerle bağdaşmayacak surette olan sosyal, ekonomik ve siyasal engelleri ortadan kaldırmaktır. Ayrıca bunların kamu otoritesi tarafından ihlal edilmesini önleyerek temel hak ve özgürlükleri etkin kılmakla yükümlüdür. Bunu sağlamak için bireysel başvuru hakkı tanınmıştır (Aydın, 2011: 122).

Yukarıda ifade edilen geleneksel siyasal katılma araçlarından hareketle, geleneksel siyasal katılma davranışlarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Siyasi partinin organizasyonunda yer almak, seçimlerde aday olmak, siyasal amaçlı sermaye oluşturmak, parti etkinliklerine katılmak, aday belirleme toplantılarına katılmak, strateji toplantılarına katılmak, siyasi partiye üye olmak, siyasi partinin kampanyasında aktif rol almak, mitinglere katılmak, siyasi partiye bağış yapmak, siyasal parti yöneticileri ile iletişim kurmak, bir siyasi partinin işaretini veya sembolünü taşımak, farklı düşüncede olan kişileri ikna etmeye çalışmak, siyasal polemik yapmak ve oy vermek (Menderes, 2019: 48).

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte geleneksel siyasal katılma araçlarının yanında yeni siyasal katılma araçları ortaya çıkmıştır. Çalışmanın devam eden alt başlığında yeni siyasal katılma araçları açıklanmaktadır.

3.1.1.2 Yeni siyasal katılma araçları

Siyaset ve medya, kamusal hizmetlerin gerçekleşmesinde ve tanıtılmasında rol oynayan başat mekanizmalardır. Demokratik sistemlerde hem medya organları hem de siyasal iktidar kamusal alanda sorumlu ve meşru kabul edilmektedir (Damlapınar, 2007: 113). İletişim araçlarının artmasıyla birlikte medyanın etki alanı daha da genişlemiştir. Özellikle yeni medya araçları ile birlikte vatandaşlar hem medya üreticisi hem de medya tüketicisi konumunda enformasyon

sürecinde daha etkili rol almaya başlamıştır. İnternetin bilgi üretme, dağıtma ve paylaşma konusunda sağladığı bu dönüşüm, demokrasi ve siyaset odaklı geleneksel medya araştırmalarının internete kaymasına yol açmıştır (Kutlu, 2018: 91). Bunun sonucunda siyasal partilerin ideolojilerini halka aktarma, siyasal kararlarla ilgili kamuoyunu bilgilendirme ve toplumu belli bir paradigma doğrultusunda şekillendirme gibi geleneksel medya araçlarına yüklenen görevler artık sanal araçlardan beklenmeye başlamıştır. İnternetin halkın görüş, eleştiri ve önerilerini hem siyasal karar vericilere hem de toplumun diğer fertlerine iletme imkânı, halkın birlikte hareket ederek kolektif eylemde bulunmasını ve çoğulcu ve demokratik iletişim sürecini genişletmesini sağlamıştır (Timisi, 2003: 197). Bunun sonucunda siyasal partilere maddi yardımda bulunmak ve imza kampanyasına katılmak gibi geleneksel siyasal katılım davranışları artık yeni medya araçları üzerinden gerçekleştirilebilir hale gelmiştir (Kutlu, 2018: 91). Lale Dünder'a (2018: 2) göre yeni medya geleneksel medyanın aksine demokratik kültüre hizmet eden bir mecradır. Özellikle sosyal medya yöneten, yönetici, siyasetçi ve toplum arasındaki mesafeyi daraltmıştır. Ancak bu özelliğinin yanında sosyal medya yalan haberlerin daha hızlı üretilmesine ve yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Günlük hayatta hemen hemen her gün birçok sahte haber WhatsApp, Twitter ve Facebook gibi sosyal medya araçları üzerinden dolaşma sokulmakta ve birçok kişi bu haberlerin doğru olduğuna inanmaktadır (Aydın, 2020: 76). Sosyal medya aracılığıyla üretilen popülist söylem yanlış bilgiyi içermektedir. Bu nedenle sosyal medya ve internet ise hakikat sonralı çağda yalan bilginin etkisinin katlanarak artmasını sağlamaktadır (Rowe ve Alexander, 2017: 179).

3.1.2 Seçim Kavramı

En geniş ifadesiyle seçim kavramı bir kişinin birden çok seçenek içerisinde yaptığı tercihi ifade etmektedir. Dolayısıyla bireyin günlük yaşamda verdiği birçok karar ve yaptığı davranışlar sürekli olarak yaptığı seçimlerin sonucudur (Coşkun, 2005: 5). Seçim bir kişinin seçenekler içerisinde hür iradesi ile tercih yapmasıdır. Dolayısıyla seçim için hür irade ve tercih temel şarttır. Seçme ise farklı seçenekler içerisinde en iyisini seçme gayretidir (Üste, 1999: 6). Bu araştırma kapsamında kullanılan, siyaset bilimi kavramlarından biri olan seçim, dar anlamıyla kamu görevini yürütecek bir kişinin veya kurulun kanunlarda ve yönetmeliklerde belirtilen usuller uyarınca ve seçmenler tarafından birçok aday içerisinde yapılan tercihle belirlenmesidir

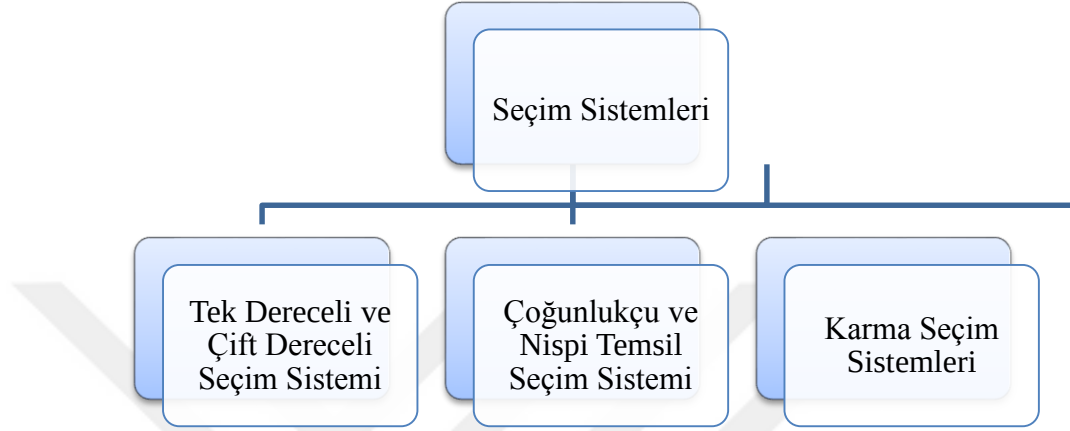
(TDK, 2021). Yerel yönetimler ve parlamento gibi farklı kamu kurumları için yapılan seçimlerden bahsedildiğinde genellikle seçimin bu dar anlamı kastedilmektedir. Bu noktadan hareketle seçenlerin ve seçilenlerin konumu ya da işlemin niteliği düşünüldüğünde seçim kavramını, yönetilenlerin kendi temsilcilerini belirledikleri veya yetkilendirdikleri bir işlem olarak tanımlamak mümkündür (Yavaşgel, 2004: 169).

Seçim, genel itibarıyla bir tür irade gösterme aracı olarak değerlendirilmektedir. Seçimin ne zaman ve nasıl olacağı ise temsilde adalet, istikrar ve fayda gibi ilke ve usullerle açıklanmaktadır. Ancak ne zaman ve nasıl yapılırsa yapılsın seçimlerin istikrar ve adalet gibi ilkeler göz önünde bulundurularak, demokratik ölçütlerle yapılması amaçlanmaktadır (Dede, 2005: 23). Seçim, toplumsal düzenin korunması ve idaresi ile ilgili politikaların belirlenmesine, bunlara ilişkin kararların alınmasına ve yerine getirilmesine dönük faaliyetlere farklı bir yolla müdahil olma anlamına gelen siyasal katılımın en temel araçlarından birisidir (Gürcan, 2013: 67). Seçim sayesinde bir rejim meşruluk kazanmaktadır; çünkü bir rejimin meşruluğu halkın ona verdiği destek ile değerlendirilmektedir (Virgin, 2010: 49). Çalışmanın ilerleyen başlığında seçim sistemi kavramı ve uygulamada öne çıkan seçim sistemleri ele alınmaktadır.

3.1.3 Seçim Sistemleri

Seçim sistemleri vatandaşların belli bir süre içerisinde kendi adlarına ülke yönetiminde söz sahibi olmak isteyen kişileri nasıl seçeceklerini ve oyların nasıl değerlendirileceğini gösteren sistemlerdir. Bu sistemler seçim yasasına göre düzenlenmektedir. Seçmenlerin siyasal parti tercihlerinin belirlenmesi açısından oy verme ölçütleri, diğer bir deyişle kimlerin oy verebileceğini ve oyların hangi kriterlere göre değerlendirileceğini düzenleyen yasal model, ülkenin siyasal çizgisini de belirlemektedir (Güvenir, 1982: 215-216). Geniş anlamıyla değerlendirildiğinde seçim çevresindeki seçme ve seçilme hakkı, seçim çevresi, seçme sürecinin başından, yani adaylık başvurusundan başlayarak seçmenlerin oy kullanmasına ve sonuçların ilan edilmesine kadarki bütün işlemler, bu işlemleri yapacak kişiler ve kuruluşlar, seçim sürecini yönetecek ve denetleyecek kurumlar ve bunlarla ilgili kurallar seçim sistemini oluşturmaktadır (Özbudun, 2002: 260). Dar anlamıyla değerlendirildiğinde ise seçmenler tarafından verilen oyların değerlendirilmesi ve seçim sürecini yönetecek kişi ve kurumların belirlenmesi ile ilgili

yöntem ve tekniklerdir (Daver, 1989: 15). Uygulamada öne çıkan seçim sistemleri ise 3 kategoride ele alınmaktadır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2: Seçim sistemleri

Tek dereceli seçim sisteminde seçmenler herhangi bir aracıya ihtiyaç duymadan doğrudan doğruya temsilci veya yöneticileri seçebilmektedirler. Günümüz modern siyasal düzeninde tek dereceli seçim sistemi kabul edilmiştir. Ancak hala bazı ülkelerde çift dereceli seçim sistemi uygulanabilmektedir. Örneğin ABD'deki başkanlık seçimleri çift dereceli seçim sistemi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Buna göre seçmenler öncelikle başkanı seçecek delegeleri seçmektedirler. Seçilen bu delegeler daha sonra başkanı seçmektedir. Tek dereceli seçim sisteminin çift dereceli seçim sistemine kıyasla daha demokratik bir sistem olarak kabul edilmesinin temel nedeni seçmenlerin herhangi bir aracının etkisine maruz kalmaksızın özgür iradeleriyle tercih yapmaları ve özgür iradelerini ortaya koyabilmeleridir. Bu nedenle demokratik sistem açısından çift dereceli seçim sistemine kıyasla daha gelişmiş bir demokratik sistem olduğu söylenebilir. Siyasi tarih incelendiğinde toplumların seçim sistemlerini çift dereceli sistemden tek dereceli seçim sistemine dönüştürdükleri görülmektedir. Türkiye de 1946'da seçim kanununu değiştirerek tek dereceli seçim sistemini benimsemiştir (Dursun, 2018: 349). Çift dereceli seçim sisteminde ise vatandaşlar öncelikle yönetenleri seçecek olan delegeleri seçmektedirler. Bu delegeler ise ikinci aşamada yönetenleri seçmektedirler. Bu sistem hem genel oylama sonrasında ortaya çıkan sonucu farklı olarak hafifletmesi hem de temsilde adaletsizliğe yol açması nedeniyle eleştirilmektedir. Bu nedenle çift dereceli seçim sistemi tek

dereceli sisteme kıyasla daha az demokratik bir sistem olarak değerlendirilmektedir (Çam, 2011: 487). Türkiye’de 1923-1934 yılları arası tek partili dönemde çift dereceli seçim sistemi uygulanmıştır. Uygulamada birinci seçmenler öncelikle ikinci seçmenleri seçmiş, seçilen ikinci seçmenler ise mebusları seçmiştir. İki seçmen grubuna da farklı propaganda ve yönlendirme yapılmıştır. Fransa’da yapılan senato seçimlerinde de çift dereceli seçim sistemi uygulanmaktadır. Buna göre senato mensuplarını belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri seçmektedirler (Dursun, 2018: 349).

Bir başka seçim sistemi olan çoğunlukçu seçim sistemi, oyu en fazla olan aday ve adayların seçimine dayanmaktadır. Bu yönüyle basit bir sistem olarak değerlendirilmektedir. Bu sistemin tek tur olarak gerçekleştirilmesi durumunda basit çoğunluk dikkate alınmaktadır. Ancak iki türlü uygulanması durumunda, birinci aşamada seçilmek için kullanılan ve geçerli olan oyların salt çoğunluğunu almak gerekmektedir. İkinci aşamada ise bu çoğunluğa ulaşabilen adaylar ikinci aşamada basit çoğunlukla seçilmektedir. İkinci aşamada birinci aşamaya katılanlar dışındaki yeni adaylar katılamamaktadır (Çam, 2011: 487). Nispi temsil seçim sistemi ise çoğunlukçu seçim sisteminin hatalı ve eksik yönleri göz önünde bulundurularak geliştirilmiş bir sistemdir. Bu sisteme göre öncelikle seçime katılacak bütün partilere oy oranları ile orantılı şekilde temsiliyet imkanı tanınmaktadır. Dolayısıyla bu sistem temsilde adalet ilkesini ön plana almaktadır (Önder, 2013: 298). Bu sistem çoğunluk seçim sistemi ile kıyaslandığında temsilde adalet ilkesi açısından daha uygun bir sistemdir (Demirel ve Durgun, 2014: 371). Nispi temsil sistemi uygulamada listeli olarak gerçekleştirilmektedir. Nispi temsil uygulamasında ilk aşamada artık oy ve seçim sayısı esasına göre, ikinci aşamada ise artık oy bırakmayan nispi temsil sistemine göre yapılmaktadır.

Son olarak nispi temsil sistemi ile çoğunluk sisteminin olumsuz yönlerini engellemek amacıyla bu iki sistemin birleştirildiği karma seçim sistemi geliştirilmiştir. Çoğunluk sistemi ve nispi temsil sistemi özelliklerine sahip olan bu sistemin farklı türleri bulunmaktadır. Bunlardan biri çoğunluk yöntemi ağırlıklı karma seçim tekniğidir. Bu teknikte tek türlü çoğunlukçu anlayış ön plandadır. Çoğunlukçu sistemde ortaya çıkan olumsuzlukları en alt düzeye indirmek için geliştirilmiş alternatif bir sistemdir (Yavaşgel, 2004: 128-129). Diğeri ise nispi temsil yöntemi ağırlıklı karma seçim tekniğidir. Bu teknik nispi temsil sisteminin olumlu ve olumsuz yönlerini

dengelemek amacıyla geliştirilmiştir. Üçüncü ve son teknik ise dengeli karma sistemlerdir. Bu teknikte çoğunlukçu sistem ile nispi temsil sistemi aynı ağırlığa sahiptir (Üste, 1999: 86-87).

3.1.4 Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihini Etkileyen Faktörler

Demokrasi kavramını açıklayan veya tanımlayan ifadelerde halk egemenliğine vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla demokratik rejimlerde halk egemenliği, halkın seçimlerde hür iradesini kullanarak verdiği oy sonucunda kendisini yönetme yetkisini ve vekâletini başkasına vermesi ile başlamaktadır. Bunun için seçimler demokratik rejimlerin temel unsuru ve olmazsa olmazlarından biridir. Halk demokratik rejimlerde hem ülkeyi yönetecek temsilcileri, yani merkezi yönetimi hem de yerel yöneticileri seçmektedir. Yerel seçimler seçmen eğitimi, katılım oranı, seçim sonuçları ve seçmenin ilgisi açısından genel seçimlerden bazı noktalarda ayrılmaktadır. Bunun yanında yerel seçimler, yerel yöneticilerin belirlenmesi süreci olduğu kadar halkın merkezi yönetime bir mesaj verme biçimidir. Bu bağlamda yerel seçimleri genel seçimlerden bağımsız düşünmek genellikle mümkün değildir. Türk siyasal geleneği açısından ele alındığında yerel seçimlerin sonuçlarının hemen ardından genel seçimler yapıldığı için yerel seçimler genel seçimlerin sağlaması gibi algılanmakta ve genel seçim öncesinde bir nevi kamuoyu yoklaması olarak değerlendirilmektedir (Doğan ve Göker, 2010: 160).

Yerel yönetimler demokratik sistemlerin önemli bir unsurudur. Nitekim günümüzde yerel yönetim birimleri demokrasilerin temel nitelikteki kurumları olarak algılanmaktadır. Yönetim birimleri halkın yönetim sürecine dâhil olup kendi kendini yönetme imkânı sağlayan kurumlar olmasının yanında, demokrasinin etkili şekilde hayata geçirilmesine alan açar. Yerel yönetim birimleri düzeyinde seçmenler ile temsilciler arasındaki toplumsal ve coğrafi mesafenin ulusal düzeye kıyasla daha az olması, demokrasinin öngördüğü gerçek bir seçme sürecinin ve etkili halk yönetiminin gerçekleştirilmesini mümkün kılabilir (Çitçi, 1996: 6).

Seçmenler oy kullanırken farklı alternatifler içerisinde özgür iradeleriyle kendi eğilimlerini ortaya koyarlar (Türk, 2006: 76). Dolayısıyla oy kullanırken vatandaşlık görevini yapmanın ve insan olarak sahip olduğu haklardan birisini kullanmanın ötesinde bir tür siyasi davranış ortaya koymaktadırlar (Arslan, 2007: 3). Seçmenler bu davranışı sergilerken farklı iç ve dış etkenlerin

sonucunda, belli bir doğrultuda, sistemli olarak geliştirdikleri ve genellikle diğer düşünce ve davranışlarıyla uyum gösteren bir anlayıştan hareket etmektedirler (Karadoğan, 2004: 143). Yalnızca yerel seçimlerde değil tüm seçimlerde seçmenlerin davranışlarını etkileyen kimi ortak faktörler vardır. Bu faktörler Türkiye gibi aşırı politize toplumlarda yerel seçimlerde de önemli olmaktadır. Türkiye gibi aşırı politize toplumlarda yerel seçimlerde yerele ilişkin dinamikler de devreye girmektedir. Çalışmanın bir sonraki başlığında bu faktörler açıklanmaktadır.

3.1.4.1 Parti ve lider

Bireyin siyasallaşma süreci aileden başlamakta ve daha sonra okul ve arkadaş gibi diğer faktörlerin de sürece dahil olmasıyla beraber devam etmektedir. Yasal partilerin bir aktörü olarak bireye siyasal sistemin yapısını, özelliklerini, kurallarını ve işleyişini öğretmek, bireyi siyasal sisteme entegre eden ilk kurum ailedir (Güven, 2019: 62). Siyasal partiler devlet ve toplum arasında aracı işlevi görür. Siyasal partilerin karakteri, bu yönüyle yerel seçimlerde seçmen tercihi üzerinde etkili olan faktörlerden biridir. Siyasal partiler parti programı, parti tipi, geçmişte gerçekleştirdiği icraatlar, vaat ve söylemler, ürettiği politikalar, ideolojiler, imajlar, din ve diğer ahlaki değerlerle ilişkileri, seçmenle kurduğu ilişkiler, teşkilatlanma yapısı gibi özelliklerle seçmenlerin tercihi üzerinde etkili olmaktadır. Diğer yandan, herhangi bir siyasal partiye üye olan kişiler ile hiçbir siyasal partiye üye olmayan kişilerin davranışlarının şekillenmesi birbirinden farklı olmaktadır (Devran, 2003: 197). Hiçbir siyasal partiye üye olmayan seçmenler, parti kadrosunu, partinin siyasal görüşünü ve ürettiği politikaları dikkate alarak tercih yapmaktadır (Çaha, 2002: 141). Seçmenler daha önce oy verdikleri siyasal partiye tekrar oy verme eğilimi gösterseler de bu destekleri süreklilik arz etmemektedir. Dolayısıyla seçmenler çoğu zaman verdikleri desteği geri çekebilmektedir (Özsoy, 2009: 51).

Seçmen tercihi üzerinde etkili olan faktörlerden birisi de siyasal partiyi ve partinin yürüttüğü politikaları ve ideolojiyi temsil eden parti lideridir. Parti lideri önemli bir siyasal aktör olması nedeniyle seçmenler tarafından önemsenmektedir (Doğan, 2017: 101). Yaratıcı ve dinamik parti liderleri takipçilerinin siyasal tercihini etkilemektedir. Bunun yanında takipçilerinin genel hedeflerini belirleyerek gerekli durumlarda bunu değiştirmekte ve onlarda farklı konularla ilgili kanaatler oluşmasına ortam hazırlamaktadır. Bu nedenle siyasal parti liderleri destekçilerinin

benimsediği birçok davranışın öncüsüdürler (Bektaş, 2018: 112). Bu durum Alman sosyolog Max Weber tarafından karizmatik otorite kavramı ile açıklanmaktadır (Weber, 2018: 83-84). Weber, siyasal liderlerin karizmatik otoriteyi kendilerini meşrulaştırmada bir işaret olarak kullandıklarını belirtmektedir. Buna göre kişinin başkalarını etkileme kuvveti, becerisi ve tanrı vergisi yetenekleri anlamındaki karizma sözcüğü, siyasal liderlerin sahip oldukları özel saygınlık, itibar ve prestijin nesnel değerlendirilmesi olarak kullanılmaktadır (Wach, 1987: 41-42). Karizmatik otoritenin etkin olduğu yapılarda genellikle duygusal normlar hâkimdir. Karizmatik liderler yönetim kadrolarını seçerken genellikle liyakati değil itaati esas almaktadırlar. Karizmatik lider yalnızca kendisine sadakat beklemektedir ve gücünü hâkimiyet alanının her noktasında hissettirmeyi beklemektedir. Karizmatik otoriteye sahip liderler meşruiyetlerini onay aldıkları takipçilerinden sağlamaktadır. Bu nedenle öncelikle kendilerini kanıtlamak ve çevrelerine yararlılık gösterme eğilimi içerisindedirler (Weber, 2018: 360-365).

3.1.4.2 Aday

Seçmen üzerinde etkili olan faktörlerden birisi olan aday, özellikle de yerel yönetim seçimlerinde seçmenlerin karar verme sürecinin şekillenmesinde oldukça önemlidir (Doğan ve Göker, 2010: 163). Adaylar siyasal partiler ile seçmenler ve potansiyel seçmen kitlesi arasında köprü işlevi görmektedir; çünkü seçmenler siyasal partileri gösterilen adaya göre değerlendirmektedirler. Seçmenlerde oluşan aday imajı, oy verdikleri bir siyasal partiye yeniden oy verip vermeme davranışını etkilemektedir (Negiz ve Akyıldız, 2012: 175). Dolayısıyla seçmenler kendi beklentilerini karşılayan bir aday profili gördüklerinde partilerine olan desteği devam ettirmekte, aksi halde partiye verdikleri desteği çekerek başka bir partiyi veya adayı tercih edebilmektedir (Doğan, 2014: 166). Yerel seçimlerde seçmen tercihi üzerinde etkili olan bir faktör olarak adayın belirleyiciliği tüm bölgeler açısından geçerlidir. Seçmenler partinin siyasal görüşünü veya kadrosunu adaydan sonra değerlendirmektedirler. Dolayısıyla seçmenlerin öncelikli tercihi adaydır. Bu nedenle yerel seçimlerde daha çok yerel unsurlar ön plana çıkmaktadır. Siyasal partinin yerel düzeyde elde edeceği başarının belediyenin doğrudan mahalli düzeyde hayata geçirdiği icraatlarla ilişkili olduğunu ve adayın da icraatları gerçekleştiren kişi olarak algılandığını söylemek yanlış olmaz. Bu nedenle belediyenin yerel düzeyde halka verdiği hizmet, halkın belediye başkanına verdiği destek üzerinde önemli bir

etkiye sahiptir (Çaha, 2002: 139). Seçmen davranışlarını ele alan araştırmalarda aday imajının önemi her geçen gün artmakta, siyasal iletişim çalışmalarında aday değerlendirmesi veya aday imajı gibi konular önemli yer tutmaya başlamaktadır (Uztuğ, 2004: 66). Seçmenler yerel seçimlerde destek verecekleri adayı yakından tanımayı istemektedirler (Özsoy, 2009: 51).

Türkiye’de özellikle yerel seçimlerde adayın etnik, dinsel özellikleri, varsa aşiret ya da tarikat bağlantıları ve memleketi seçmen tercihi üzerinde belirleyici olabilmektedir. Bu durum yerel seçimlerde adayın daha fazla ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Adayın sahip olduğu ideoloji ve hemşericilik seçmen tercihi üzerinde etkili olabilmektedir (Negiz ve Akyıldız, 2012: 171). Bu nedenle bir aday adayının halka hitabından duruşuna, dini inanışından eğitime, aile hayatından mesleki başarısına, yaşından kişisel servetine kadar çeşitli özellikleri muteber ya da vasat bir portre yaratmakta, tüm bunlar partilerin adaylarda aradıkları ya da kaçındıkları özellikler olarak nihai kararlarını belirlemektedir (Canöz, 2010: 96). Adayların bu özellikleri şüphesiz aynı zamanda seçmenlerin adaylarda aradıkları özelliklerdir.

3.1.4.3 Aile ve yerleşim yeri

Bireyin dünyaya geldiği ve yaşama dair ilk izlenimlerinin geliştiği aile kurumu bireyin inanç ve değerlerinin oluşması, gelişmesi ve siyasal tercihinin belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Ailenin etkisi ile birlikte bireyin şekillenen siyasal yönelimi, daha sonra bireyin çevresi ile kurduğu etkileşimin artması ile beraber siyasal tercihi üzerinde gittikçe daha çok etkili olmaktadır (Güven, 2019: 44). Bu nedenle aile en temel siyasal toplumsallaşma faktörü olarak bireyin siyasal davranışlarını doğrudan ya da dolaylı şekilde etkilemektedir (Doğan, 2014: 247).

Bireyin yaşadığı yer ve içerisinde bulunduğu toplum da onun siyasal tercihi üzerinde etkili olmaktadır. Buna göre ekonomik olanakların ve eğitim olanaklarının kısıtlı olduğu kırsal yerleşim alanlarında birey farklı bir toplumsal deneyim yaşamaktadır. Bu deneyim bireyin siyasal tercihinin yansımaktadır. Bunun yanında kırsal yerleşim alanlarında sosyal ilişkilerin daha yoğun olması ve dini değerlerin kentsel alana göre toplumsal yapıyı daha fazla etkilemesi kırsal alan ve kentsel alandaki siyasal davranışları birbirinden ayırmaktadır (Dursunoğlu, 2019: 420; Kışlalı, 2000: 64).

Kırsal alanda ve kentsel alanda görülen siyasal davranış farklılığının temel nedeninin eğitim düzeyi farklılığı olduğu da sıklıkla vurgulanır. Buna göre eğitim seviyesinin kentsel alana göre düşük olması, töreye ve dine olan bağlılık, daha kapalı bir yaşam biçimi, sınırlı ve az sayıda kişiyle iletişim ve kaderci yaklaşım kırsalın genel özellikleridir. Bu unsurlar bireyin siyasal davranışını etkileyen faktörlerdir. Aile ya da cemaat etkisinin belirgin olduğu ve sosyal ilişkilerin bu sınırlılık içinde yoğun şekilde yaşandığı kırsal alanlarda bireyin siyasal davranışı genellikle bu ilişkiler çerçevesinde şekillenmektedir. Kentsel alanda ise bu faktörlerin yanında baskı grupları, sivil toplum örgütleri ve meslek kuruluşları gibi faktörler bireyin siyasal davranışlarını etkilemektedir (Doğan, 2017: 94).

3.2 OY VERME DAVRANIŞINA İLİŞKİN MODELLER

Oy verme hakkının yaygınlaşmasıyla birlikte verme davranışını ele alan araştırmalar zenginleşmiş ve bu konuda farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir (Ünal, 2016: 95). Oy verme davranışına ilişkin yaklaşımlar literatürde genellikle dört temel model üzerinden incelenmektedir.

Parti Kimliği Modeli: Oy verme davranışını açıklayan en eski teori olan bu model insanların partilerine karşı hissettikleri psikolojik bağlılığa dayanır. Buna göre seçmenler kendilerini oy verdikleri partinin uzun süreli destekçiler olarak görürler. Bu modele göre oy verme davranışı kişilikler, politikalar, medya ve kampanya gibi faktörlerden etkilenen bir hesaplama ürünü olmanın ötesinde partizanlığın bir sonucudur. Bu modele göre aile siyasal sadakatini pekiştirdiği temel araç olarak bireyin erken dönem siyasal toplumsallaşmasını sağlar. Bireyin aile ortamında oluşan sadakati toplumsal deneyimleri ile güçlenir (Heywood, 2021: 328-329). Parti kimliği modeli partizanların kendisini bir sosyal gruba ait hissetmesi açısından sosyolojik model ile benzeşmektedir. Bu modele göre de bireyler bölgesel, dini veya etnik gruplarla ortak benlik algısı geliştirirler. Diğer taraftan sosyolojik modelden ayrı olarak bu model tutum ve oy arasındaki nedenselliğin çift yönlü olduğunu vurgular. Buna göre tutumlar nasıl oyun rengini belirler ise kimi durumlarda oyun rengi de bireyin bazı konulardaki tutumunu belirler (Andersen ve Heath, 2000: 1-22).

Sosyolojik Model: Bu model, seçmenlerin ait oldukları grubun toplumsal ve iktisadi konumunu yansıtan bir oy verme davranışı kalıbını benimseme eğiliminde olduklarını öne sürerek oy verme davranışını grup üyeliği ile ilişkilendirir. Bu modele göre birey oy verirken aile etkisine veya bir partiye mensubiyete dayalı psikolojik bir bağlılık geliştirmez bunun yerine toplumun farklı bölümleri ve gerilimlerini de yansıtan toplumsal gruplaşmaya göre davranır. Toplumsal gruplaşmanın en önemli örnekleri; toplumsal cinsiyet, sınıf, bölge, din ve etnik kökendir (Heywood, 2021: 329). İnsanlar genellikle etnisite, sosyal sınıf ve din açısından kendisine benzer kişilerle iletişim kurmaya meyilli olmakla birlikte ailesi, iş çevresi ve dostları ile kurduğu ilişkide fikir birliğini bozacak kişilere yer vermekten kaçınır. Oy verme davranışı da tıpkı giyim tarzı, konuşma tarzı, sosyal pratikleri, edebiyat ve müzik gibi sosyal sınıfların ve etnik geçmişin yansıması olan bir öğedir (Ünal, 2016: 98). Nesiller arasında aktarılan tutumlar ve alışkanlıklar seçmenlerin belirli partiler ile uzun yıllar süren bağlılık geliştirmesine neden olmaktadır. Bu eğilim parti tercihinin rasyonel bir kararın ürünü olmadığını bunun aksine bireyin geleneklerine duyduğu sarsılmaz inancın bir sonucu olduğunu ortaya koymaktadır.

Rasyonel Tercih Modeli: Bu model oy verme davranışında bireyi merkeze almaktadır. Bu modele göre oy verme davranışı seçmenlerin kendi kişisel çıkarlarını temel alarak bir partiyi tercih etmeleri nedeniyle rasyonel bir eylemdir. Oy verme, alışkanlıklara dayanan, daha geniş sadakatlerin ve bağlılıkların bir tezahürü değil doğası gereği amaca giden bir araç yani araçsal bir davranıştır (Heywood, 2021: 330). Rasyonel davranan bir seçmen diğer seçmenlerin tercihleri ile ilgili gereken bilgilere sahip olarak beklediği sonuca en çok tercih ettiği parti veya adaydan başka bir alternatifin ulaşması durumunda stratejik davranır ve o parti veya adaya oy verir (Gschwend, 2004: 10-16).

Ekonomik Oy Verme Modeli: Bu model her seçim döneminin kendisine has ekonomik ve siyasal unsurlarının oy verme davranışı üzerinde belirleyici düzeyde etkili olduğunu öne sürmektedir. Bu model de tıpkı sosyolojik modelde olduğu gibi oy verme eylemine araçsal bir anlam yüklemektedir. Ancak sosyolojik modelden farklı olarak bu modelde birey fayda-maliyet hesaplamaları yaparak oyunun rengine karar verir. Bu nedenle bu model birey merkezli bir modeldir. Bu modele göre bireyler kişisel beklentileri ve tercihlerini karşılayabilen partilere yönelirler (Ünal, 2016: 104).

4. 31 MART 2019 İSTANBUL YEREL SEÇİMLERİNDE HAKİKAT SONRASI BAĞLAMINDA SİYASET VE İTTİFAK SÖYLEMLERİNİN İNCELENMESİ

Çalışmanın bu bölümünde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kuruluşu, kurumsal, siyasal kimliği ve yapmış olduğu ittifaklar ile birlikte araştırma kapsamında incelenen gazetelerin 31 Mart 2019 yerel seçimleri sürecinde yarışan adaylara yönelik birinci sayfada sundukları haberler incelenmektedir. Haberler, hakikat sonrası bağlamında Van Dijk'in eleştirel söylem analizi çerçevesinde analiz edilmekte, siyaset ve ittifak tartışmaları bu perspektiften ele alınmaktadır.

4.1 ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN KURULUŞU, KURUMSAL, SİYASAL KİMLİĞİ VE İTTİFAKLARI

Muhafazakârlık özellikle 1990'lı yıllarda Türk siyasetinde alıcısı çok olan bir ideoloji olmuştur. Bu yıllarda Siyasal İslam'ın temsilcisi Milli Görüş hareketi ve Doğru Yol Partisi (DYP) arasında yaşanan muhafazakarlık rekabetine Özal'dan aldığı miras ile Anavatan Partisi (ANAP) da dahil olmuştur. 1990'ların sonlarına doğru koalisyon hükümetlerinin beraberinde getirdiği yıpranma ve istikrarsızlıklar DYP ve ANAP'ın başını çektiği merkez sağ siyasetin erimesine ve burada bir boşluk oluşmasına neden olmuştur. Milli Görüş hareketi ise bu boşluğu doldurmaya niyetlenmiştir; fakat Milli Görüş hareketinin geçmişte DYP ile kurmuş olduğu ittifak 28 Şubat müdahalesi ile sekteye uğramış ve bu yenilgi milli görüşün köşesine çekilmesine neden olmuştur. Askeri müdahale sonrasında insan hakları ve demokrasi vurgusu yapan Milli Görüş hareketi tüm bu söylemlerini 28 Şubat'ın mağduru olma kimliği üzerinden yürütmüştür. Zaman içerisinde Milli Görüş hareketi içerisinde yaşanan gelenekçi ve yenilikçi ayrımı, muhafazakâr kitleyi de etkilemiştir. Böylece Milli Görüş hareketinin yenilikçi tarafını temsil eden kesimler muhafazakâr kitleyi yeniden bir araya getirme çabasına girmişlerdir. İşte Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) böyle bir boşluğu doldurmaya yönelik bir çabanın sonucunda ortaya çıkmıştır (Kılıç, 2016: 45).

Refah Partisi'nde yaşanan vizyon ve fikir ayrışması Refah Partisi'nin kapatılması ve Fazilet Partisi'nin kurulmasıyla birlikte daha açık hale gelmiştir. 28 Şubat askeri müdahalesi sonrasında

Erbakan'ın siyasi yasağı nedeniyle partinin başında olamaması 1999 seçimlerinde oy kaybı yaşanmasına neden olmuş, partide gelenekçi ve yenilikçi ayrımı tarafların liderlik için karşı karşıya gelmelerine neden olmuştur. Yenilikçi tarafı Abdullah Gül temsil ederken gelenekçi tarafı ise Recai Kutan temsil etmiştir. Yapılan kongrede Recai Kutan 603 oyla partinin genel başkanı olmuştur (İncekara, 2000). Her ne kadar seçimleri gelenekçi kanat kazanmış olsa da yenilikçi kanadın aldığı oy, yeni bir oluşuma girmek için itici bir güç olmuştur. Böylece 3 Ağustos 2001 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan öncülüğünde AKP kurulmuştur (Özçelik, 2015: 141).

Parti programında partinin adalet ve kalkınma gibi önemli iki kavram üzerinde kurulduğu ve ahlaki bir siyaset güderek ideolojik kutuplaşmayı ortadan kaldırmak amacıyla oluşturulduğu belirtilmektedir. Toplumun geneline hitap etmeyi hedefleyen AKP daha başlangıçta daha ılımlı bir politika yürütme çabasında olmuştur (Şahnagil, 2017: 123). Bir siyasal örgütlenme olarak AKP'nin siyasal kimliği, kurucu kadrolarının bildirgelerinde ve söylemlerinde dile getirilmektedir. Şüphesiz her siyasal parti kavramsal boyutta kendisini bir siyasal kimlikte tasvir etmektedir; AKP ise bu kimlikleri farklı söylemlerle dile getirmektedir (Orhan, 2019: 48). AKP kendisini muhafazakâr ve demokrat bir parti olarak tanımlamaktadır. Parti kuruluşundan bu yana tarihine ve geleneklerine önem verdiğini, kendisinin Osmanlı Devleti'nin uzun yıllardan bu yana varlığını devam ettiren anlayışının son halkası olduğunu belirtmektedir. Parti muhafazakâr yapısının yanında aile kavramına önem verdiğini, toplumsal düzeni ve aile yapısını koruma ve muhafaza etme yönünde politikalar geliştireceğini belirtmiştir (AKP, 2002: 21).

AKP, parti programında geleneklerine bağlı, uzlaşmacı, laik, dünyayla bütünleşmiş, demokrasi vurgusu yapan, özgürlükleri savunan, aile kurumunun değerlerine önem veren bir parti olduğunu deklare etmiştir (hurriyet.com.tr). İlke olarak muhafazakâr demokrasiyi benimsediğini vurgulamıştır. Nitekim Yalçın Akdoğan (2003) tarafından hazırlanan "Muhafazakâr Demokrasi AK Parti" kitapçığında partinin siyasal kimliği ilan edilmiştir. Kitapçığın sunuş yazısında Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan muhafazakârlığı bir ideoloji olarak belirlediklerini, bunun temel nedeninin muhafazakârlığın dünya genelinde yaygın bir ideoloji olması olduğunu, ayrıca muhafazakârlığı kendi gelenekleri ile harmanlayarak yeniden üretme amacı taşıdıklarını belirtmiştir (Akdoğan, 2003: 6). AKP yeni siyasal kimliğinde

demokrasi ifadesini öncelediğini vurgulamış ve girdiği ilk seçimden başarıyla ayrılmıştır. AKP'nin yaptığı bir başka vurgu ise iyi yapılandırılmış ekonomi politikalarıyla yeni dönemi tadil etme iddiasıdır. AKP demokrasi ve ekonomik kalkınma söylemleri ile geçmişe alternatif, hızlı büyüyen ve müreffeh bir gelecek kurgulamayı vadetmiştir (İnsel, 2002: 27).

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan genel seçimlerde tek başına iktidara gelen AKP, AB ile müzakere sürecinin tam ortasında kalarak ciddi bir sorumluluk üstlenmiştir. Bu dönemde AKP iktidarı AB ile ilişkilerin gidişatı konusunda dönüm noktası niteliğinde önemli kararlar almıştır. Nitekim 2002 yılında düzenlenen Kopenhag zirvesinde AB'nin Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini karşılaması koşuluyla 2004 yılında Türkiye ile müzakerelere başlanacağını bildirmesi ile birlikte AB ile ilişkilerde yeni bir aşamaya geçilmiştir. Öyle ki bu gelişme, Türkiye'nin AB'ye üyelik siyasetinde ilk aldığı tarih şeklinde yorumlanmıştır (Balcı, 2017: 270). AB ile ilişkilerin en yoğun şekilde yürütüldüğü bu dönemde Başbakan Erdoğan'ın “medeniyetler ittifakı” söylemi de AB ile olan ilişkilerin önemini vurgulamış. Türkiye'nin AB ile müzakereleri yürütmeye olan güvenini ve inancını yansıtmıştır (Akın, 2018: 3). Bu söylem Erdoğan'ın, Batı ile yürütülen ilişkilerde köprü niteliği taşıyan bir ittifakın gerekliliğinin altını çizen bir politik söylemdir. Aynı zamanda uluslararası kamuoyunda AB ile Türkiye ilişkilerinin gidişatını olumsuz gören ve Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin mümkün olmadığını düşünen çevrelere karşı Türkiye'nin İslam medeniyeti ile Hristiyan Batı arasındaki ilişkilerde model ülke olacağı iddiasını taşımaktadır (Sunar, 2013: 433).

AKP iktidarları Batı ile entegrasyon bağlamında 2004 yılına kadar beş farklı uyum paketini hayata geçirmiş ve kapsamlı iki anayasal düzenleme gerçekleştirmiştir. Bu düzenlemeler AKP iktidarının Batı'ya entegre olma yolunda olmazsa olmaz koşul olan “demokratikleşme” sürecinde önemli bir yol kat edilmesini sağlamıştır. Ancak 2005 yılından sonra Türkiye ile müzakereler kimi zaman yavaş ilerleyen kimi zaman ise durma noktasına gelen ilişkilere dönüşmüştür. Süreçte yaşanan tıkanmalara yol açan sorunlara rağmen 2005 yılından sonra AB tarafından Türkiye'nin üyeliği ile ilgili yeni fikirler ve yaklaşımlar ortaya atılmış, AB ile ilişkilerin üyelik dışında yeni bir boyutta sürdürülebileceğine yönelik inançlar ifade edilmiştir. Bu düşüncelerden biri de “imtiyazlı ortaklık” seçeneği olarak masaya yatırılmıştır; fakat Başbakan Erdoğan böyle bir şeyin olamayacağını, imtiyazlı ortaklık seçeneğinin bugüne kadar

hiçbir ülkeye karşı masada yer almadığını, Türkiye'nin AB adayı diğer ülkeler içerisinde daha iyi konumda olduğunu belirterek bu düşünceye karşı çıktığını ifade etmiştir (Akın, 2018: 4-5). Bu gelişmelerden sonra Türkiye motivasyonunu kaybetmiş, aktif ve atılgan bir üye politikası takip etmeyi bırakmıştır. 2005 yılından sonra birliğe üye ülkelerin Türkiye'nin üyeliğine sıcak bakmaması da Türkiye'nin bu yönde motivasyon kaybetmesi üzerinde etkili olmuştur. Diğer taraftan AKP iktidarının üst üste seçimler kazanması ile iktidarını güçlendirmesi AB'ye üyelik meselesine eskisine oranla iç politikada propaganda malzemesi olarak ihtiyaç duymamasına neden olmuştur.

AKP iktidarının artan oy oranlarıyla seçimler kazanması ve iktidarını güçlendirmesi bürokratik olarak da güçlenmesini sağlamıştır. AKP'nin bürokraside güçlenmesini sağlayan faktörlerden birisi, o dönem “Hizmet Hareketi” olarak bilinen Gülen cemaati ile kurduğu stratejik ittifak olmuştur. Bağımsız olarak örgütlenmelerine rağmen, hem AKP hem de Gülenciler öncelikle aynı tabana hitap etmiş ve Sünni Anadolu muhafazakarları için yukarı doğru hareketliliğin mekanizmasını oluşturmuşlardır. Eski laik düzenin hedefinde olan AKP ve Gülenciler, 2000'li yıllarda, sosyal ve bürokratik gücünü pekiştirerek karşılıklı yarar sağlayan bir ilişki kurmuştur. Hem AKP hem de Gülenciler başlangıçta ikinci bir 28 Şubat darbesini tetiklememek için yeterince dikkatli davranmış ve aralarındaki mesafeyi korumuşlardır. Bu dönemde AKP ile Gülenciler arasında doğal bir ortaklık olduğuna dair kamuoyu algısına rağmen, bu ilişki en iyi şekilde, karşılıklı çıkar peşinde koşan stratejik bir ittifak olarak tanımlanabilir. Yeni keşfedilen siyasi ve stratejik yakınlık, her iki grubun da farklılıklarını bir kenara bırakmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda AKP (Gülencilerin yaptığı gibi) seleflerinden açık bir kopuş ilan ederek devlet seçkinlerini laikliğe meydan okuyarak düşmanlaştırmaktan kaçınmış ve her iki aktör de artık Türkiye'nin AB üyelik sürecini ve Batı ile kapitalist eklemlenmeyi teşvik etmeye çalışan, Batı yanlısı bir gündemi paylaşmıştır.

AKP devlet bürokrasisinde Gülencilerin eğitimli beşeri sermayesinden yararlanırken, Gülenciler de sosyal, ekonomik ve bürokratik alanlarda daha da genişleme fırsatı bulmuştur. Onlarca başka dini cemaat olmasına rağmen, Gülencilerin muazzam genişlemesi onları dönemin hakim cemaati yapmıştır. Öyle ki “cemaat” ifadesi tek başına Gülen Hareketi'ne atfen dolaşıma girmiştir. Bu zorlu ittifak, paydaşları tehdit altına alan girişimleri ve yasal manevraları boğma

yeteneğine sahip bir ittifaktır. Öyle ki 5 Mayıs 2006'da Terörle Mücadele Kanunu'nda AB odaklı liberal değişiklikler yapılmasının ardından Ankara Ceza Mahkemesi, Fethullah Gülen'i laik rejimi yıkmaktan beraat ettirmiştir. Benzer şekilde AKP, ordunun 27 Nisan 2007'de “e-muhtıra” olarak bilinen dolaylı müdahalesinden bir ölçüde Gülen cemaati bürokrasisi sayesinde sağ çıkmıştır. Gülencilerin ilerleyen süreçte iktidardan daha fazla pay talep etmesi karşısında Erdoğan'ın devlet gücünü tek başına elinde toplamaya ve (rakip) parti arkadaşlarını bile kenara koymaya kararlı tavrı Gülenciler ile AKP'nin arasının açılmasına neden olmuştur (Taş, 2018).

AKP ile Gülenciler arasındaki sürtüşmeler çok daha uzun bir geçmişe sahip olsa da, stratejik ittifakları bu farklılıkları gizlemiştir (Özbudun, 2014: 159). Bu nedenle, 2010 yazındaki Mavi Marmara olayından sonraki gelişmeler AKP ve Güleni çevrelerde oldukça farklı yankılandı. AKP'nin filoya tam teşekküllü desteğinin ve İsrail saldırısını kınamasının aksine, Gülen bu girişimi İsrail otoritesinin hukuka aykırı ve verimsiz bir ihlali olarak eleştirdi. Bu sürtüşmeye ek olarak, AKP'nin İran'la daha yakın ilişkiler kurmaya ve Suriye'de iddialı bir rol oynamaya yönelik Neo-Osmanlıcı dış politikası, Gülencilerin geniş küresel ağının bozulmadan kalmasını sağlamak için bölgesel ve uluslararası güç dengelerini tanıyan, çatışmadan kaçınan gerçekçiliğiyle de çatışmaktadır. Haziran 2011 genel seçimlerinin arifesinde, Erdoğan'ın 100 kadar Gülen yanlısı adayı parti listesine dahil etmeyi reddetmesi gerilimi daha da arttırdı. Ancak, 7 Şubat 2012'de “Gülen yanlısı” Cumhuriyet Savcısı Sadreddin Sarıkaya'nın İstihbarat Müsteşarı Hakan Fidan'ı mahkemeye celp ettiği “Milli İstihbarat Teşkilatı Krizi” ile kesin çatlak meydana geldi. Fidan'ın tutuklanacağına dair söylentiler arasında Erdoğan, derhal bir yasama manevrası yaparak onu yasal süreçten korudu. Erdoğan isim vermeden bu olayın arkasındaki yargı ve güvenlikteki Gülen yandaşlarına, “devlet içinde devlet” diye atıfta bulundu. Bu durum Gülenciler ile AKP arasındaki çatlağı gün yüzüne çıkardı.

Ocak 2012'de eski Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'u “terör faaliyetlerinden” tutuklayan ve ertesi ay İstihbarat Başkanı'na celp çıkaran Gülen'in yargı ve güvenlik kurumlarındaki bu güç gösterisi sadece Erdoğan için endişe verici değildi. Aynı zamanda Gülencilerin devleti içeriden ele geçirip geçirmediklerine dair soruları da gündeme getirdi. Bu sorular 15 Temmuz'daki başarısız darbe girişimi ile somutlaştı (Taş, 2018). Böylece AKP ve Gülenciler arasındaki stratejik ittifak ilişkisinde Gülencilerin imajı tamamen değişmiş, inanç temelli bir topluluktan

terör örgütüne dönüşmüştür. Gülencilerin eğitilmiş beşeri sermayesinden, uluslararası nüfuzundan ve bürokratik gücünden yararlanarak kurduğu stratejik ittifakla girdiği seçimleri üst üste kazanan AKP, artık yalnızdır.

AKP'nin hızlı başarısını çözümlerken siyasi ittifakların yanı sıra sermaye kesimlerinden aldığı desteği de incelemek gerekmektedir. AKP'nin takip ettiği inşaata dayalı büyüme modelinin üst üste seçimler kazanmasında etkili olduğu söylenebilir. İktidara gelmesinden önce Türkiye 2001 krizini yaşamış ve yeni bir yapılanma sürecine girmiştir. Bu yapılanma sürecinde bankacılık sektörü ve kamu dengesi yeniden yapılandırılmış; fakat finansal eklemlenme üzerinden sermaye birikimi devam etmiştir (Yılmaz ve Yılmaz, 2019: 1292). 2002 yılında AKP'nin tek başına iktidar olmasıyla birlikte inşaata dayalı büyüme modeli takip edilmiştir. Bu model bir taraftan ulusal ekonominin büyümesini hızlandırmayı amaçlarken diğer taraftan da Toplu Konut İdaresi (TOKİ) eliyle alt ve orta sınıfın konut edinimini ve böylece ekonomik büyümenin yararlarının adil bir şekilde dağıtılmasını hedeflemiştir. Fakat bu model beklendiği gibi adil bir paylaşım yerine sermaye birikiminin gayrimenkul üzerinden gerçekleştirilmesine ve servet üretiminde ve dağıtımında ortaya çıkan eşitsizliğin derinleşmesine neden olmuştur. TOKİ'nin gerçekleştirdiği kentsel dönüşüm projeleri kağıt üzerinde yoksul halka modern konut temin etme amacını gütsen de aslında temel amaç gecekonduların yapılarını sonlandırarak konut sektörünü kayıtlı hale getirmek ve kentsel rantların denetimini devlet kontrolü altına almaktır. Konut sektörünün kayıt altına alınması ve finans sektörüne entegre edilmesi ile konut finansallaşacak, gecekonduların yerini tapulu daireler alacak, resmi olarak alınıp satılan ve değer üreten, vergi gelirine katkı sunan toplu konutlar ortaya çıkacaktır (Güney, 2019).

AKP'nin bu politikası 2008 yılına kadar başarıyla sürmüştür. Bu dönemde en dikkat çekici ekonomik gelişme, inşaat sektörünün yaşadığı ivmedir. 2008 yılında yaşanan küresel krizin etkisiyle birlikte inşaat sektörü 2008 ve 2009 yıllarında negatif sonuç vermiş olsa da (Yılmaz ve Yılmaz, 2019: 1310) AKP'nin inşaata dayalı kalkınma modeli kapsamında TOKİ eliyle konut edindirme stratejisi, partinin yüksek oy almasında etkili olmuştur.

Görüldüğü gibi AKP güçlü bir şekilde iktidara gelmiş, siyasal İslam ideolojisi, siyasal ittifaklar, piyasa ekonomisi ve Batı yanlısı dış politika ile kısa sürede geniş bir toplumsal destek elde

etmiştir. Güvenlikçi politikalar yerine AB ile entegrasyon hedefine uygun olarak daha özgürlükçü politikalar izleyeceği mesajı vererek Kürt seçmenden de dikkate değer bir destek almıştır. Yapılan genel ve yerel seçim sonuçları incelendiğinde Kürt seçmenin önemli bir bölümünün HDP ile AKP etrafında konsolide oldukları görülmektedir (Erdem, 2019: 1547). AKP, iktidarının devamı ve başarısı açısından Kürt seçmenin kritik desteğine ihtiyaç duymuştur. Bu nedenle bir taraftan inşaata dayalı kalkınma projesi yürütürken diğer taraftan da Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Kürt sorunu olarak tanımlanmış sorunun çözümü noktasında kapsamlı ve sistematik bir girişim ortaya koymuştur.

2012 ve 2015 yılları arasında gerçekleştirilen açılım girişimi “Çözüm Süreci” olarak adlandırılmaktadır. Öcalan’la yapılan istişare çerçevesinde koordine edilmiş olduğu için bazıları tarafından İmralı Süreci olarak da adlandırılmıştır (Köse, 2017: 17). Süreç 16 Aralık 2012 tarihinde Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarı Hakan Fidan’ın İmralı Adası’ndaki cezaevinde bulunan, PKK’nın üzerinde hala söz sahibi olan Abdullah Öcalan’la yaptığı görüşme ile başlamıştır. Dönemin başbakanı Erdoğan 29 Aralık tarihinde bu görüşmeyi kamuoyuna açıklamıştır. TRT’deki bir canlı yayında verdiği mülakatta Abdullah Öcalan’la görüşmelerin gerçekleştirildiğini belirtmiştir. 2013 yılı Ocak ayında ise Barış ve Demokrasi Partisi mensuplarından oluşan bir heyet Öcalan’la görüşebilmek için İmralı’ya gitmiştir.

Çözüm Süreci Kürtlerin önemli bir bölümü tarafından desteklenmiştir. Bu durum Kürt seçmenin AKP iktidarına yönelik desteğini ve ilgisini arttırmıştır. Öyle ki AKP iktidarını yıkma ve dolayısıyla Çözüm Süreci’ni sarsma potansiyeli bulunan Gezi Olayları ve 17-25 Aralık operasyonlarında dahi Kürt seçmen AKP’ye olan desteğini büyük ölçüde sürdürmüştür. Bu sancılı süreçlerde Kürt seçmenin iktidara olan desteği AKP tarafından takdir edilmiştir (Erdem, 2019: 1551).

Çözüm Süreci’nde yürütülen görüşmelere yönelik en büyük eleştirilerden birini MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli yapmıştır. Bahçeli yaptığı açıklamada AKP’nin iktidardan uzaklaşmasıyla birlikte Yüce Divan’a gideceğini, yargılanacağını belirtmiştir (www.aa.com.tr). Çözüm Süreci’ne karşı çıkan bir başka kesim ise o dönem AKP ile stratejik ittifak içerisinde olan Gülen Cemaati’dir. Erdoğan’ın Kürt sorununun çözümüne yönelik PKK ile müzakere

etmeye dayalı pragmatik politikası, sürecin yalnızca PKK'nın kendi gücünü daha da güçlendirmesine yardımcı olacağını düşünen Gülen cemaatinin güvenlik odaklı yaklaşımıyla ve bölgedeki konumuyla çelişiyordu (Taş, 2018: 395-402). Buna rağmen Çözüm Süreci AKP'nin doğu ve güneydoğu illerinde yükselmesine, bu illerden yüksek oranda oy almasına neden olmuştur. AKP bu tarihe kadar yapılan tüm seçimleri önde tamamlamıştır. Ancak 22 Temmuz 2015'te Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde iki polisin katledilmesi ile Çözüm Süreci sona ermiştir (Köse, 2017: 18). 27 Temmuz 2015 yılında KCK fiili özerklik çağrısında bulunmuş ve bu çağrının ardından Demokratik Bölgeler Partisi yurdun farklı yerleşim birimlerinde il başkanı veya varsa belediye başkanlarının da katılımlarıyla özerklik ilan etmiştir. Nitekim yalnızca Ağustos ayı içerisinde Şırnak, Van, Muş, Mardin ve Diyarbakır farklı ilçelerinde 12 yerde özerklik ilan edilmiştir. Özerkliğini ilan edildiği yerlerde kamu otoritesinin KCK otoritesi tarafından ikame edileceği her bölgeye açık bir şekilde ifade edilmiştir. Daha sonra güvenlik güçlerinin söz konusu bölgelere girmesini ve hakimiyet kurmasını engellemek için hendek kazma ve tuzak kurma eylemleri gerçekleştirilmiştir. Bu durum bu bölgelerin özel güvenlik bölgesi ilan edilmesine ve sokağa çıkma yasaklarının getirilmesine neden olmuştur. Sokağa çıkma yasakları bölgede yaşayan sivillerin de zarar görmesine neden olacak bir görüntüyü ortaya çıkarmıştır (Bayramoğlu, 2020: 30-31). Bu görüntü Kürt seçmenin AKP'den uzaklaşmasına neden olmuştur.

15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişimi ülkenin ve devletin geleceğinin yeniden tasarlanması açısından büyük bir kırılma noktasıdır. 15 Temmuz sonrasında Cumhurbaşkanı'nın yaptığı çağrıyla 7 Ağustos'ta İstanbul Yenikapı'da düzenlenen "demokrasi ve şehitler" mitinginde AKP, MHP ve CHP liderleri ilk defa buluşmuştur. Bu buluşma yakın tarihte birbirlerini sert ifadelerle eleştiren MHP ve AKP arasındaki gerilimi azaltmıştır. Nitekim MHP Genel Başkanı Bahçeli 2016 Ekim ayında yaptığı açıklama ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi teklifini meclise getirmesi konusunda hükümete çağrıda bulunmuştur. AKP ve MHP'nin birlikte son şeklini verdikleri Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi iki partinin mutabakatıyla 2017 yılı Ocak ayında Meclis'te kabul edilmiş ve 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum ile birlikte halkın onayına sunulmuştur (tr.euronews.com).

Referandum ile birlikte yapılan yasal düzenlemeler sonucunda partilerin ittifak halinde seçime girmelerinin önü açılmıştır. 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum, seçim ittifaklarının siyasal sisteme dahil olmasına zemin hazırlamıştır. Söz konusu referandumla Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçilmiştir. Türkiye’ye has bir sistem olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi siyasal kültürü yeniden şekillendirmiştir. Yeni sistem ile birlikte siyasal partilerin yapısından oy verme davranışına kadar pek çok alanda değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu değişikliklerden birisi de siyasal partilerin kendi arasında seçim ittifakı yapabilmesi ve işbirliğine gidebilmesi olmuştur (Miş ve Duran, 2018: 8). Ancak Türkiye’de seçim ittifakının resmi olarak yapılmasına imkan tanıyan düzenlemeden önceki seçim mevzuatındaki yasal açıktan faydalanılarak yapılan ittifaklar bulunmaktadır (Uzun, 2018: 193).

MHP lideri Devlet Bahçeli’nin 17 Nisan 2018’de yaptığı konuşmada 2019’da yapılması gereken seçimlerin daha erken bir tarihe alınması teklifi, birçok siyasi kesim açısından olumlu karşılanmış ve bu durum başkent gündeminin hareketlenmesine neden olmuştur. Bu açıklamanın ardından Cumhurbaşkanı MHP liderini makamına davet etmiş ve iki lider bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmenin ardından basın mensuplarının karşısına çıkan Cumhurbaşkanı, seçimlerin 24 Haziran 2018’de yapılacağını açıklamıştır. Bu seçim 27. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ve Cumhurbaşkanı’nın seçildiği bir seçim olmasının yanında, referandumdan sonra partilerin yasal olarak ittifak halinde seçime girebilecekleri ilk seçimdir. Seçimlerin yaklaşmasıyla beraber MHP liderinin yaptığı ittifak çağrısına AKP’nin olumlu yanıt vermesi, her iki parti arasındaki görüşmeleri hızlandırmıştır. AKP listelerinden seçime dahil olmayı isteyen Büyük Birlik Partisi’nin (BBP) de süreçte yer almasıyla beraber AKP, MHP ve BBP’nin içerisinde olduğu Cumhur İttifakı kurulmuştur (Akptekin, 2020: 48).

AKP ve MHP arasındaki sıcak ilişki 15 Temmuz ile birlikte yeni bir tarih yazımına soyunan AKP’nin milliyetçi, devletçi ve otoriter eğilimlerini pekiştirmiştir. Diğer yandan Gülen Hareketi’nin tasfiyesi, Kürt hareketinin Suriye Savaşı ile birlikte gittikçe daha güçlü bir uluslararası aktör haline gelmesi ve yeni hükümet sisteminin kamuoyunda yeterince meşruiyet bulamamış olması, AKP’yi ikinci bir parti ile ittifaka zorlamıştır. Böylelikle AKP yeni ortağının kırmızı çizgilerini dikkate alarak Çözüm Süreci’ni rafa kaldırmış, demokratik reformlardan

uzaklaşmış ve güvenlikçi politikalara yönelmiştir. Bu durum, AKP açısından tek seçenek olarak görülen MHP'yi anahtar parti konumuna getirmiştir. MHP ile kurulan ittifak ilişkisini zaman içerisinde derinleştiren AKP hızla MHP'nin çizgisine kaymaya başlamıştır. Öyle ki hem iç politikada hem de dış politikada ortaya çıkan temel sorun alanları ile ilgili yürütülecek stratejilerde ve alınacak kararlarda gözler MHP'ye çevrilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla MHP kendi siyaseti ve söylemi doğrultusunda AKP'yi dönüştürmüştür. Bu dönüşüm yalnızca AKP yönetici kadroları ile sınırlı kalmamış, AKP seçmeninin tabanını da içerisine alarak genişlemiştir (Erdem, 2019: 1552).

Tüm bu gelişmeler yaşanırken CHP Genel Başkanı'nın talimatıyla Meral Akşener liderliğindeki İyi Parti'nin seçime girebilmesi için 15 CHP milletvekili İyi Parti'ye geçmiştir. Böylece mecliste kendi grubunu kuran İyi Parti seçimlere parti olarak girecek yeterliliğe ulaşmıştır. Daha sonra 5 Mayıs 2018'de CHP, SP de İyi Parti Yüksek Seçim Kurulu'na (YSK) verdikleri protokol bildirisi ile Millet İttifakı'nı resmen kurmuşlardır. DP ise siyasal kimliği ile yer almasa dahi Millet İttifakı'nı desteklediğini ve İyi Parti listelerinden aday göstereceklerini belirtmiştir (Miş, 2018: 326). Kürt siyasal hareketi ise ittifakların dışında kalmıştır. İktidarının ilk yıllarında tek önceliği iktidarının mutlaklaştırmak olan AKP, AB üyeliğini öncelemiş ve toplumun geniş bir kesimine AB üyeliğini sıkı bir biçimde savunmuştur. Aynı iklim çözüm sürecinde de yaşanmıştır. Ancak çözüm sürecinin sona ermesi ile birlikte sürecin içerisinde yer alan HDP tarafından hemen hemen herkes bir şekilde adli soruşturmaya muhatap olmuştur. AKP'nin politik çıkarlarını karşılama yeteneğini yitirmesi ile birlikte çözüm sürecindeki tüm bileşenler düşmanlaştırılmış ve yeni siyaset bunun üzerine kurgulanmıştır. Bu siyaset başarılı da olmuştur. HDP'nin eşbaşkanları, milletvekilleri, parti yöneticileri tutuklanmış seçimle göreve gelmiş birçok belediye başkanı görevinden alınmış yerine kayyum atanmıştır. HDP'nin siyasal aktörlerinin çözüm sürecinde kullandığı ifadeler yeniden kamu oyuna sunulmuş ve böylece AKP tarafından yaratılan iklim ile birlikte PKK ve HDP eşitlenmiştir. Bu durum HDP'nin herhangi bir ittifak bileşeni içerisinde yer almamasına neden olmuştur. Hatta HDP ile Millet İttifakı arasında bir bağ kurularak Millet İttifakı kriminalize edilmeye çalışılmış bunda da kısmen başarılı olunmuştur. Çünkü HDP yöneticileri düşük düzeyde de olsa Millet İttifakı içerisinde bir şekilde yer alınmamasını eleştirirken Millet İttifakı bileşenleri HDP'nin kesinlikle

ittifakta yer almadığını vurgulamıştır. Cumhur İttifakı ise PKK ile aynı düzeye getirdiği HDP’yi CHP ile ilişkili göstererek millet ittifakını dağıtmayı amaçlamıştır (Bozkurt, 2022). Akyol’a (2018) göre ise İYİ Parti, CHP ve Saadet Partisi farklı görüşlere sahip parti iken HDP farklı olmanın ötesinde zıt politikalar takip eden bir partidir. Öyle ki Türkiye’nin en ciddi sorunlarından birisi olan terör konusunda hiçbir parti HDP ile uzlaşabilir konumda değildir. Nitekim Cumhur İttifakı seçimlerde Erdoğan’ı destekleyeceğini belirtirken Millet İttifakı ise cumhurbaşkanlığı seçimlerine ortak bir adayla girmek yerine her partinin kendi adayıyla katılacağını belirtmiştir. Böylece CHP’nin adayı Muharrem İnce, İyi Parti’nin adayı Meral Akşener, SP’nin adayı ise Temel Karamollaoğlu olmuştur. 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçimlerde Cumhur İttifakı tarafından aday gösterilen Erdoğan aldığı %52,5 oy ile yeniden cumhurbaşkanı seçilmiştir (Akptekin, 2020: 49). Cumhur İttifakı girdiği ilk seçimde galip gelmiştir.

24 Haziran 2018 tarihinde yapılan erken genel seçimlerin ardından 31 Mart 2019 tarihinde yapılacak mahalli idareler seçimlerinde de ittifakların devam edip etmeyeceği konusu siyaset gündemini meşgul etmiştir. Nitekim MHP Genel Başkanı yaptığı açıklamada mahalli idareler seçiminde İstanbul’da MHP olarak aday göstermeyeceklerini ilan etmiştir. Bu açıklama Cumhur İttifakı’nın mahalli idareler seçimlerinde de devam edeceğine yönelik bir algı oluştursa da 23 Ekim’de yapılan ikinci açıklamada MHP’nin hiçbir ittifak bloğunda yer almayacağı ve seçimlere tek başına katılacağı belirtilmiştir. İkinci açıklamadan sonra 21 Kasım tarihinde AKP ve MHP arasında yapılan ikili görüşme sonrasında genel seçimlerden önce oluşturulan ittifakın yerel seçimlerde de devam edeceği belirtilmiştir. Yapılan açıklamadan sonra iki parti arasında görüşmeler başlamış ve iki partinin 30 Büyükşehir, 51 il ve 544 seçim bölgesinde Cumhur İttifakı adayı ile seçime gireceği belirtilmiştir. Ayrıca iki partinin birbirlerinden bağımsız olarak aday gösterecekleri iller de belirlenmiştir. Böylece hem AKP hem de MHP ayrı ayrı seçim kampanyası yürütmüştür (Baykal, 2019).

Yerel seçimlere Cumhur İttifakı olarak giren MHP ve AKP milliyetçi tabanı tahkim edebilmek için seçim stratejisini “anti-Kürt” bir “beka” söylemi üzerine kurmuştur. Bu strateji Kürtler açısından olumsuz bir etki yaratmış ve Kürtlerin AKP ile arasındaki mesafeyi açmıştır (Coşkun, 2019). Erdoğan’ın ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun kullandığı sert üslup Kürt kamuoyu

tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu üslup yalnızca HDP'ye oy veren Kürt seçmenleri değil AKP içerisindeki muhafazakar Kürtleri de rahatsız etmiştir (Erdem, 2019: 1553).

Cumhur İttifakı'nda yaşanan gelişmeleri takip eden CHP 2018 seçimlerinden sonra dağılan Millet İttifakı'nın yeniden devam etmesini arzulamış ve partilerle bir dizi görüşme gerçekleştirmiştir. DP'nin işbirliği konusunda farklı düşünmesi üzerine CHP, İyi Parti ile yeni bir ittifak zemini bulma çalışmalarına başlamıştır. Böylece yürütülen görüşmelerin sonucunda iki parti 50 ilde ortak aday çıkarmayı kararlaştırmıştır. Ortak aday çıkarılacak 50 ilin 23'ü büyükşehir belediyesidir. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan genel seçimlerde Cumhuriyet İttifakı oyların %51,64'ünü; Millet İttifakı ise %37,57'sini almıştır. Oyların %4,24'ünü alan HDP 3 büyükşehir, 5 il ve 50 ilçe belediyesini kazanmıştır (Akptekin, 2020: 50). 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde AKP, içerisinde İstanbul, Ankara, Antalya ve Balıkesir'in bulunduğu birçok büyükşehir belediyesini kaybetmiştir. Uzun bir süredir otoriter ve güvenlikçi politikalar takip eden ve MHP ile kurduğu ittifakı derinleştirerek sürdüren, gittikçe MHP siyasetine yaklaşan AKP, seçim sürecinde kullandığı keskin üslup ile 31 Mart seçimlerinde Kürt seçmenin desteğini büyük oranda kaybetmiştir. AKP'nin izlemiş olduğu seçim stratejisi muhaliflerin Millet İttifakı etrafında konsolide olmasını sağlamıştır. Bunun dışında batıda yaşayan AKP'li muhafazakar Kürt seçmenlerin önemli bir bölümü sandığa gitmemiş, bir bölümü de sandığa giderek CHP'ye oy vermiş, böylece AKP'ye yönelik tepkisini sandığa yansıtmıştır. Kürt seçmenlerin Ankara ve İstanbul başta olmak üzere Adana, Mersin, Antalya ve İzmir illerinde Millet İttifakı adaylarına anlamlı ve kritik destek sunmasında AKP'nin seçim stratejisine duyduğu tepki ile birlikte CHP siyasetinde son dönemde yaşanan pozitif değişim ve CHP'li adayların ulusalcı kanat dışından belirlenmesi de etkili olmuştur. Ayrıca CHP adaylarının ve yönetiminin Kürt seçmenlere yönelik negatif bir dil kullanmaktan kaçınmaları ve onları kucaklayıcı üslup geliştirmeleri, meclis üyeliklerinde Kürt temsiliyetine yer vermeleri de Kürtlerin Millet İttifakı adayları etrafında konsolide olmalarını etkilemiştir (Erdem, 2019: 1553).

31 Mart 2019 tarihinde yapılan mahalli idareler seçimlerinin en tartışmalı konularından biri İstanbul seçimleri olmuştur. Seçime Cumhuriyet İttifakı'nın adayı olarak giren Binali Yıldırım seçim gecesi oyların çoğunluğunu elde ettiklerini ve seçimi kazandıklarını ilan etmiştir; ancak daha sonra kameralar karşısına geçen Millet İttifakı'nın adayı Ekrem İmamoğlu seçimin henüz

sonuçlanmadığını, oy sayımının devam ettiğini ve kendisinin önde olduğunu belirtmiştir. Daha sonra sahadan oy akışını sağlayan Anadolu Ajansı tarafından veri akışı durmuştur. Veri akışının tekrar başlamasıyla birlikte Ekrem İmamoğlu'nun önde olduğu görülmüştür. Seçim sonuçlarına yönelik yoğun itirazlar neticesinde Ekrem İmamoğlu 17 Nisan 2019 tarihinde İl Seçim Kurulu'ndan mazbatasını almıştır (www.cnnturk.com). Her ne kadar Ekrem İmamoğlu mazbatasını alsa da AKP ve MHP cephesi seçime yönelik itirazlarını sürdürmüş ve YSK'ye seçimin tekrar edilmesine ilişkin dilekçe vermiştir. YSK tarafından yapılan incelemenin sonucunda 6 Mayıs 2019 tarihli kararda seçimlerin tekrarlanması ve 23 Haziran 2019 Pazar günü İstanbul'da yeniden seçim yapılması kabul edilmiştir (www.ntv.com.tr). 23 Haziran 2019 tarihinde yapılan tekrar seçimlerinde Ekrem İmamoğlu rakibinden 800.000'den fazla oy alarak yeniden İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçilmiştir.

4.2 EKREM İMAMOĞLU SÖYLEMLERİNİN HAKİKAT SONRASI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

31 Mart 2019 yerel seçimleri sürecinde yarışan adaylardan biri Ekrem İmamoğlu'dur. İmamoğlu Millet İttifakı'nın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı adaydır. 4 Haziran 1970'te Trabzon'da doğan İmamoğlu ilk ve orta öğretimi Trabzon'da tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi'nde İngilizce İşletme bölümünden mezun olmuş, daha sonra yine İstanbul Üniversitesi'nde İnsan Kaynakları Yönetimi anabilim dalında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. İmamoğlu 1992 yılında aile şirketine iş hayatına başlamıştır. 2009 yılında CHP Beylikdüzü İlçe Başkanı olan İmamoğlu 2014 yılında yapılan yerel seçimlerde CHP Beylikdüzü Belediye Başkanı olarak seçilmiştir. 31 Mart 2019'da yapılan yerel seçimlere Millet İttifakı'nın Belediye Başkanı adayı olarak katılan İmamoğlu, seçimde galip gelmiştir (www.sozcu.com.tr). Araştırma kapsamında incelenen gazetelerin ana sayfalarında Ekrem İmamoğlu ve Millet İttifakı hakkında yapılan haber sayılarına ilişkin veriler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Ekrem İmamoğlu ve Millet İttifakı ile ilgili haberlerin gazetelere göre dağılımı

Ekrem İMAMOĞLU	Cumhuriyet Gazetesi	Yeni Şafak Gazetesi
Haber Sayısı	24	5

Tablo 1’de yer alan verilere bakıldığında 01.03.2019-31.03.2019 tarihleri arasında Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili Cumhuriyet Gazetesi’nde 24 habere yer verildiği Yeni Şafak Gazetesi’nde ise yalnızca 5 habere yer verildiği görülmektedir. Gazetelerin ana sayfadan ayrıntılı haber sunumları ile ilgili değerlendirmelere ilk olarak Cumhuriyet Gazetesi ile başlanacaktır.

4.2.1 Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin İncelenmesi

7 Mayıs 1924 tarihinde Cumhuriyet Vakfı tarafından kurulan Cumhuriyet Gazetesi 98 yıllık yayın hayatında Cumhuriyet rejiminin yerleştirilmesini ve benimsetilmesini misyon edinerek siyasal kimliğini bu çizgide muhafaza etmeye çalışmış bir gazetedir. Ülkenin siyasal gündemi ile yakından ilgilenen gazete, dönem dönem toplumsal ve siyasal olayların seyrini etkilemiş, kimi zaman da bundan etkilenmiştir. Muhalif kimliğiyle bilinen Cumhuriyet Gazetesi özellikle 2002 yılında AKP’nin iktidara gelmesiyle beraber bu kimliğini yürüttüğü kampanyalarla daha da derinleştirmiştir (Emre Kaya, 2010). Cumhuriyet Gazetesi’nin haber sunumlarında kullandığı metinler, dil yapısına bağlı olarak makro ve mikro olmak üzere iki kategoride incelenmektedir.

4.2.1.1 Makro yapı özellikleri

Makro yapı çözümlemesi tematik ve şematik yapı olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Haberlerin tematik yapısı haberin başlıkları, haber girişleri ve fotoğraflardan oluşurken şematik yapı ise ana olay sunumu, ardalın ve bağlam bilgisi gibi unsurlardan oluşmaktadır (Van Dijk, 1988: 26-28).

Tematik yapının incelemesi

a) Başlıklar

Hem yazılı hem de görsel basında haber başlıkları az kelimeyle daha çok bilgi verme kaygısıyla hazırlanmaktadır. Haber başlıklarında kullanılan her kelime okuyucuya iletilmek istenen bir mesajı barındırmaktadır. Bu durum eleştirel söylem analizi açısından haber başlıklarını oldukça önemli hale getirmektedir. Cumhuriyet Gazetesi'nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'yla ilgili birinci sayfadan yer verdiği haberlerin başlıklarına bakıldığında İmamoğlu'nun seçim vaatlerinin altının çizildiği görülmektedir. Gazete, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin önceki yönetiminin yurttaşlardan esirgediği refah düzeyine İmamoğlu'yla birlikte kavuşulacağı kanaatini yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Gazete bunu yaparken bazı başlıklarda enformasyon eksiltilimine giderek okuyucularda merak uyandırmakta, böylece okuyucuların haberin içeriği hakkında bilgi edinmek için haberin tamamını okumalarını amaçlamaktadır. Gazetenin aşağıdaki haber başlıklarında bu durum daha net görülmektedir.

“İmamoğlu: 200 bin iş” (01.03.2019).

“İmamoğlu'ndan adil yönetim sözü” (03.03.2019).

“CHP İstanbul adayı İmamoğlu ‘insana hizmetten tasarruf edilmeyecek’ dedi. Sosyal yardım artacak” (06.03.2019).

“İmamoğlu: Kadın istihdamını arttıracamız” (09.03.2019).

“Ekrem İmamoğlu'ndan Küçükçekmece adayına destek: Demokrasi masası kuracağız” (10.03.2019).

“Yoksula süt ve ekmek” (12.03.2019).

“CHP İstanbul adayı İmamoğlu ‘mutlaka sandığa gidin’ çağrısı yaptı. Sevgi dili kazanacak” (29.03.2019).

Gazete ayrıca Ekrem İmamoğlu'nun seçim çalışmaları kapsamında düzenlenen miting ve etkinliklerdeki konuşmalarından alıntıları da sayfalarına taşımıştır. Millet İttifakı bileşenleri olan İyi Parti ve CHP genel başkanlarının ittifak adayına yönelik eleştirilere verdikleri yanıtlar, haber başlığı olarak okuyucuya sunmuştur. Bu durum gazetenin aşağıdaki haber başlıklarında açığa çıkmaktadır.

“Beka sorunu milletin karnı doyarsa çözülür” (04.03.2019).

“İmamoğlu ve Taş Erdoğan'ın mahallesinde” (07.03.2019).

“CHP: Nefret işleri bakanı” (11.03.2019).

“CHP İBB adayı İmamoğlu: İnciten dilin faydası yok” (13.03.2019).

“İmamoğlu iş dünyasıyla bir araya geldi” (14.03.2019).

“Seninki gönül işi değil yürek işi” (15.03.2019).

“İmamoğlu'ndan HDP'li yurttaş: Hemşeriyiz, dostuz, komşuyuz” (16.03.2019).

“İmamoğlu'ndan Yeni Zelanda için mevlüt” (17.03.2019).

“Ekrem İmamoğlu seçim yarışındaki çarpıtma haberlere isyan etti: Ayıp, yazık, utanın” (18.03.2019).

“Kadıköy'de İmamoğlu izdihamı: Talimatlar 16 milyondan” (19.03.2019).

“Erdoğan'a İETT'li miting göndermesi” (20.03.2019).

“Akşener'den Erdoğan'a klipli yanıt” (21.03.2019).

“CHP seçimden umutlu: İstanbul'u kazanıyoruz” (28.03.2019).

Gazete haber başlıklarında Millet İttifakı ve İmamoğlu'na yönelik iddialarını çarpıtılmış, gerçeği yansıtmayan ve asılsız iddialar olduğu ve Millet İttifakı'nın kurumsal olarak İmamoğlu'nun arkasında olduğu mesajını okuyucuya aktarmaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra Cumhuriyet, haber başlıklarında Cumhur İttifakı bileşenlerinin sert ve nefret içerikli söylemlerine rağmen İmamoğlu'nun daha uzlaşmacı ve ılımlı bir dil kullandığını vurgulayarak adayın kucaklayıcı imajını okuyucuya sunmakta ve Millet İttifakı ve İmamoğlu'ndan yana bir pozisyonda kendisini konumlandırmaktadır.

b) Haber girişleri

Bir haber metninin ilk paragrafını oluşturan haber girişi okuyucuyu habere çekmek için çarpıcı, kısa ve öz ifadelerin yer aldığı, habere ilişkin detayların özetlendiği bölümü ifade etmektedir (Suiçmez, 2017: 77). Cumhuriyet Gazetesi'nin Millet İttifakı ve İmamoğlu'yla ilgili birinci sayfadan yer verdiği haber içeriklerine bakıldığında haberin başlığı ile uyumlu olarak haberin vurgulanan yönünün ifade edildiği, olayın nerede, ne zaman ve kimler arasında yaşandığının okuyuculara aktarıldığı görülmektedir. Bunun yanında Ekrem İmamoğlu'nun vaatlerine ilişkin çarpıcı ve ayrıntılı yönlerin okuyucuya yönlendirici bir söylemle aktarıldığı söylenebilir. Gazete bunu yaparken önceki yönetimin halkı kimi hizmetlerden mahrum bıraktığı örtük mesajını okuyuculara sunmaya çalışmaktadır. Gazetenin aşağıdaki haber girişlerinde bu durum açığa çıkmaktadır.

“CHP'nin İstanbul adayı İmamoğlu, istihdam başta olmak üzere gençlere, kadınlara, çocuklara ve engellilere engelsiz bir yaşam vaad etti. 200 bin kişiye istihdam sözü veren İmamoğlu, ulaşımda tüm kesimler için indirim sözü verdi” (01.03.2019).

“Kadıköy'deki ve Bağcılar'daki bebeklerin eşit haklara sahip olmasını istediğini belirten İmamoğlu ‘insanların kuyruğa girmek zorunda bırakıldığı bir kentte yaşıyoruz’ dedi” (03.03.2019).

“Soylu’nun CHP’li Tanrıkulu’nu hedef göstermesi ‘nefret dili’ olarak değerlendirildi. CHP’li Gökçen ve Ağbaba ‘hedef gösterenler vekilimizin güvenliğinden sorumlu. İçişleri değil nefret işleri bakanı’ dedi” (11.03.2019).

“İmamoğlu ‘açlığa, yoksulluğa, işsizliğe itirazım var. Açlık sınırının altındaki aileler ekmeğe, süte ve damacana suya para ödemeyecek’ dedi. 15 bin sosyal konut sözü verdi” (12.03.2019).

“CHP’nin İstanbul adayı İmamoğlu HDP eş Genel başkanı Temelli’nin Ankara ve İstanbul’a ilişkin sözlerini çarpıtarak ‘İstanbul-Ankara’yı İmamoğlu’yla Yavaş değil HDP yönetecek’ diye veren Hürriyet gazetesine sert tepki gösterdi” (18.03.2019).

Diğer taraftan gazete Millet İttifakı’nın bileşenleri olan CHP ve İyi Parti’nin genel başkanlarının seçim çalışmaları kapsamında bir arada ve ayrı ayrı düzenledikleri etkinliklerde hükümete yönelik eleştirilerini, hükümeti olumsuzlayıcı bir dil ile okuyucuya aktararak muhalif kimliğini ön plana çıkarmaktadır. Bu durum aşağıdaki haber başlıklarında açığa çıkmaktadır.

“Seçim çalışmalarını İstanbul’da sürdüren CHP lideri Kılıçdaroğlu ‘toplumu kandırarak ve baskı kurarak oy almak istiyorlar ama izin vermeyeceğiz’ dedi İstanbul adayı İmamoğlu da ‘aramızda kalsın İstanbul’u alıyoruz’ diye konuştu” (28.03.2019).

“Millet İttifakı liderleri Bursa’da ortak miting düzenledi. Kılıçdaroğlu ‘vatandaşın buzdolabı boş, onların çocukları büyük ihaleler alıyor. Yeter artık demeniz lazım’ dedi Akşener de ‘seçmene öküz diyenlerin çekin kulağını’ diye konuştu” (29.03.2019).

Gazetenin haber girişlerinde İstanbul halkının ikircikli politika ile yönetildiği, bu nedenle toplumun bazı kesimlerinin önemli ayrıcalıklardan faydalandığı; buna karşın bazı kesimlerin ise hak etmediği muameleye maruz kaldığı tekrarlanmıştır. Gazete bunu yaparken Cumhur İttifakı’nın eşitlik ve adalet söyleminin aslında gerçekliği yansıtmadığı örtük mesajını okuyucuya sunmaktadır.

c) Fotoğraflar

Tematik çözümlemenin önemli bir parçası olan fotoğraflar haber sunumlarında söz ile ifade edilemeyen imgelerin ifade edilmesini sağlamaktadır. Cumhuriyet Gazetesi'nin haber içeriklerinde kullandığı fotoğraflara bakıldığında genellikle haber söylemini destekleyici yapıda fotoğrafların sunulduğu görülmektedir.

Şekil 4.3: İmamoğlu ile Kürt seçmenin kucaklaşması

Gazetenin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili ürettiği söylemi oluşturan temalardan birisi Ekrem İmamoğlu'nun kucaklayıcı ve birleştirici yapıda olduğudur. Gazete okuyucularına bu temaya ilişkin haber içerikleri sunarken kullandığı fotoğraflarla bu temayı desteklemeye çalışmaktadır. 31 Mart 2019 seçimlerine MHP ile kurduğu ittifakla giren AKP, seçim stratejisini “anti-Kürt” bir “beka” söylemi üzerine kurmuştur. Bu retorik, Kürtler açısından olumsuz bir etki yaratarak AKP ile mesafelenmelerini hızlandırmıştır. Erdoğan başta olmak üzere partinin üst düzey isimleri de kullandıkları sert üslup ile bu söylemi desteklemiştir. Şekil 3'te yer alan görselde ise bir Kürt seçmen ile Ekrem İmamoğlu'nun kucaklaşması yansıtılmaktadır. Haberin görselinde “hemşeriyiz, dostuz ve komşuyuz” ifadeleri kullanılarak Cumhuriyet İttifakı'nın ürettiği “anti-Kürt” söylemin aksine İmamoğlu'nun ayrıştırıcı değil birleştirici yapıda bir aday olduğu

mesajı okuyuculara sunulmakta ve Kürt seçmenin İmamoğlu'ndan yana tavır alması beklenmektedir.

Şekil 4.4: Ekrem İmamoğlu'nun Çatalca mitingi

Gazetenin ürettiği haberlerin söylemini desteklemek amacıyla kullandığı bir başka görsel ise Ekrem İmamoğlu tarafından düzenlenen seçim mitinglerine katılanların görselidir (Şekil 4). Gazete, seçim çalışmaları kapsamında düzenlenen mitinglerde toplanan kalabalıkların görsellerini kullanarak İmamoğlu'nun kullandığı kucaklayıcı dilin seçmenler tarafından takdirle karşılandığı ve rağbet gördüğü örtük mesajını okuyucularına aktarmaktadır. Seçim çalışmaları döneminde Cumhur İttifakı tarafından üretilen politikalarda, Millet İttifakı'nın Türkiye'yi bölmek ve parçalamak isteyen dış güçlerin kontrolünde olduğu vurgusu yapılarak seçmen üzerinde korku iklimi oluşturulmaya çalışılmaktadır. Cumhuriyet kullandığı görsel ile Cumhur İttifakı'nın bu söyleminin seçmen tarafından karşılık bulmadığını, seçmenin Millet İttifakı adayı olan Ekrem İmamoğlu'nu ve kullandığı dili takdirle karşıladığını kanıtlamaya çalışmaktadır.

AKP milli, dini ve ahlaki değerlere dayalı bir retorik kurarak, Osmanlı geçmişine atfen yeni bir tarihyazımı inşa ederek ve geçmiş başarılarını gelecekte yapmayı vadettiği hizmetler için bir çeşit teminat olarak sunarak muhafazakâr seçmenlerin tercihi üzerinde etkili olmayı hedeflemektedir. şüphesiz AKP ve MHP bileşenlerinden oluşan Cumhuriyet İttifakı genellikle muhafazakâr seçmen tarafından desteklenirken, CHP daha çok seküler seçmen tarafından desteklenmektedir. Bu durum AKP'nin ürettiği politikalar ve söylemlerde CHP'yi milli, dini ve ahlaki değerlerle çatışan bir parti pozisyonuna sokmasına neden olmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi kullandığı görseller ile Cumhuriyet İttifakı'nın bu söyleminin asılsız olduğu mesajını vermeye çalışmaktadır (şekil 5).

şekil 4.5: İmamoğlu'nun Eyüp Sultan Camii'nde Kur'an okuma görseli

Cumhuriyet İttifakı'nın en önemli bileşeni olan AKP tarafından üretilen politikalarda ve söylemlerde sık sık Erdoğan'ın Kur'an okurken ve namaz kılarkenki görselleri kullanılmakta ve böylece halka AKP'nin milliyetçi muhafazakâr bir parti olduğu imajı hatırlatılmaktadır. Bunu yaparken de diğer taraftan genellikle seküler kesim tarafından desteklenen CHP'nin dini ve ahlaki değerlerle çatışan, hatta dindarların dinlerine göre yaşamalarının önüne engeller koyan bir parti olduğu izlenimi yaratılmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi ise Yeni Zelanda'da yaşanan silahlı saldırı sonucunda hayatını kaybedenler için Eyüp Sultan Camii'nde düzenlenen mevlit

okuma programında Yasin'i Şerif'in bir bölümünü okuyan İmamoğlu görselini kullanmıştır. Gazete böylece CHP'nin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı adayı İmamoğlu'nun dini ve ahlaki değerlerle barışık olduğu, CHP'nin böyle bir kişiyi aday göstererek aslında muhafazakarlardan da oy istediği mesajını vermekte ve Cumhur İttifakı'nın aksi yönde geliştirdiği söylemi boşa çıkarmaya çalışmaktadır.

Şematik çözümleme

a) Ana olay sunumu ve sonuçları

Gazete haber içeriklerinde Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nun seçim vaatlerini ana olay olarak okuyuculara sunmaktadır. Gazetenin kullandığı haber içeriklerine gazetecilerin gözlemlerinin kaynaklık ettiği görülmektedir. Dolayısıyla gazete birincil kaynağa başvurmaktadır. Gazete Ekrem İmamoğlu'nun seçimleri kazanmasının İstanbul halkının toplumsal refahı açısından önemli olduğuna vurgu yaparak Millet İttifakı'nın bu yöndeki propagandasını desteklemektedir. Gazetenin Millet İttifakı'nın propagandasını destekler nitelikteki haber sunumları aşağıdaki gibidir:

“CHP İstanbul Büyükşehir belediye başkan adayı Ekrem İmamoğlu, Bomonti Hilton Otel’de düzenlenen İstanbul çözümleri tanıtım toplantısında kentin temel sorunlarına dair plan ve projelerini anlattı. Yaklaşık 1 saat 15 dakikalık konuşmasında ekonomi ve istihdam ağırlıklı projelerden bahseden İmamoğlu; gıda, ulaşım, eğitim ve suya harcanan paraları azaltacağını söyledi” (01.03.2019).

“CHP İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkan adayı Ekrem İmamoğlu, seçimlerle seçilmesi halinde kadınların İBB’de %3’lerde olan çalışma oranını %35 ile %40’lara çıkaracaklarını söyledi. İmamoğlu dün seçim çalışmaları kapsamında Sancaktepe’de yurttaşlarla buluştu. İmamoğlu ilk olarak İyi Parti Sancaktepe İlçe Başkanlığının düzenlediği etkinlikte STK temsilcileri ve kanaat önderleri ile bir araya geldi. Etkinlikte konuşan İmamoğlu, ‘sorunlar ortak masa kurarak ve sadece konuşarak çözülebilir. Ama

buyle bir irade yok. İBB başkanı olduğumda ilçeleri bir araya getirecek, demokratik bir anlayışı bu kente getireceğim' dedi" (03.03.2019).

"CHP'nin İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) başkan adayı Ekrem İmamoğlu, seçim çalışmaları kapsamında dün sabah Belgrad Ormanı Yürüyüş Parkuru'nda yurttaşlarla bir araya geldi. Eşi Dilek İmamoğlu'nun da eşlik ettiği Ekrem İmamoğlu, bir süre partililerle yürüyüş yaptıktan sonra açıklamalarda bulundu. 'İstanbul'da 20 milyon metrekare yeşil alan üreteceğiz' diyen İmamoğlu, yürüyüşün ardından önceki gün 'Çayeli'nin Düşman İşgalinden Kurtuluşunun 101. Yılı Kutlamaları' kapsamında kurulan tezgâhtan satın aldığı 2 tepsi ev baklavasını yurttaşlara dağıttı." (11.03.2019).

"CHP İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkan adayı Ekrem İmamoğlu, 'açlığa, yoksulluğa, işsizliğe itirazım var' diyerek 'kısa, orta ve uzun vadeli yoksullukla mücadele programlarını' açıkladı. İmamoğlu'nun açıkladığı projelerden öne çıkan bazıları şöyle: Sofra destek paketi, mahalle çözüm merkezleri, öğrencilerin ihtiyaçları, beyaz eşya mobilya çarşısı, kent gıda konseyi, ulaşım, barınma, atanamayan öğretmenlere istihdam" (12.03.2019).

Gazete ayrıca Cumhur İttifakı'nın Millet İttifakı'na yönelik ötekileştirici ve ayrıştırıcı siyasal söylemine karşı Millet İttifakı ve İmamoğlu'nun toplumu birleştirici ve paylaşımcı bir üslup takındığı imajını ana olay olarak sunmaktadır. Bununla ilişkili örnek içerikler aşağıda sunulmaktadır:

"CHP İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkan adayı Ekrem İmamoğlu, dün Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 'mahallem' dediği Kasımpaşa'daki esnaf ve yurttaşları ziyaret etti. İmamoğlu, 'Cumhurbaşkanının mahallesi olması sebebiyle daha çok hizmet edeceğiz. Onun mahallesinin olduğu yerde, buradaki insanların bizim ilgimizden mutlu olması temennimiz. Kendisinin de mutlu olması temennimiz' dedi" (07.03.2019).

“CHP İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkan adayı Ekrem İmamoğlu ‘farklı inanç gruplarından insanların oluşturduğu bir demokrasi masası kuracağız. Bu masayla beraber hatalarımızı en aza indireceğiz’ dedi.” (10.03.2019).

“CHP İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) başkan adayı Ekrem İmamoğlu, dün seçim çalışmaları kapsamında Fatih ilçesindeki tarihi Kapalıçarşı’da, kanaat önderleriyle bir araya geldi. Bir katılımcının, ‘Sakın kavga etmeyin. Efendi bir kimlik sergiliyorsunuz’ temennisine İmamoğlu, siyasetin, kötü dilinden uzak duracağını söyleyerek, ‘İnsanın ruhunu her şeyiyle inciten bir dil kullanmanın ne faydası var. Kötü sesler bana sinek vızıltısı gibi geliyor, hiçbir önemi yok’ dedi” (13.03.2019).

“Rakipleriniz ‘bölücü, karalayıcı dil kullanıyor’ diyorum, ‘Sevginin dili kazanacak’ yanıtını veriyor. ‘Medya rakiplerinizin elinde, duyurmanız güç’ diyorum. ‘Medyanın tarafsız olmayacağını biliyorduk’ dedi” (29.03.2019).

Gazete ana olay sunumunda İmamoğlu’nun demokrasi, eşitlik ve adalet gibi kavramlara yaptığı vurguyu ön plana çıkaran bir diskur geliştirmektedir. Böylece kendisini Cumhuriyet’in tezinin karşısında konumlandırmakta ve Cumhuriyet’in söylemlerinin gerçeklikle bağdaşmadığı örtük mesajını vermektedir.

b) Ardalan ve bağlam bilgisi

Cumhuriyet Gazetesi’nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’yla ilgili ana sayfadan verdiği haberlerin ardalan ve bağlam bilgisine bakıldığında haberlerin önemli bir bölümünde ardalan bilgisinin yer aldığı, bağlamın ise seçim vaatleri üzerine oturtulduğu görülmektedir. Bu durum aşağıdaki haber içerikleri ile ortaya çıkmaktadır:

“15 yeni yaşam vadisiyle şehir nefes alacak. 20 milyon metrekare yeni yeşil alan kazandırılacak. İstanbul’un kuzeyinde 70 kilometrelik yaşam koridoru oluşturulacak. Deprem ve afet alanları oluşturulacak” (01.03.2019).

“Beylikdüzü’ndeki worldpoint yaşam merkezindeki programa CHP İstanbul İl Başkanı Canan Kaftancıoğlu da katıldı. Toplantıda konuşan İmamoğlu, Beylikdüzü Belediyesi’nin İstanbul’a ve İstanbullulara yararlı insanlar yetiştirmek için çalışacağını söyleyerek, ‘Beylikdüzü’nden eminim, İstanbul’a bakınca üzüliyorum. İstanbul bizi mutlu eden bir şehir değil. Her ilçesini geziyorum. Benim için mega proje kavramı bitmiştir. En büyük projem bu şehrin insanlarına adil bir yönetim sunmak olacak’ dedi” (03.03.2019).

“İmamoğlu, Tıp Bayramı nedeniyle Çatalca Devlet Hastanesi’ni de ziyaret etti. Daha sonra İmamoğlu, Çatalca’da yaklaşık 5 bin kişinin katıldığı bir miting düzenledi. İmamoğlu, özellikle çocuklara hizmet etmek istediğini söyleyerek, ‘Çocuğa hak vermeyen, bu şehirde başarılı değildir. Ben, şehirdeki 2,5 milyon çocuğa hizmet edeceğim’ dedi” (15.03.2019).

4.2.1.2 Mikro yapı özellikleri

Mikroyapı çözümlenmesinde ise haber içeriklerinde kullanılan sözcük seçimleri, sentaktik yapı ve retorik özellikleri ele alınmaktadır (Van Dijk, 1988: 26-28).

Sentaktik çözümleme

Sentaktik çözümleme yapılırken Cumhuriyet Gazetesi’nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’yla ilgili ana sayfadan verdiği haberlerde yer verdiği cümlelerin yapıları, öznenin konumlandırılış şekli ve haberin kuruluş biçimi incelenmektedir. Gazete haber içeriklerinde kimi zaman aktif cümle yapısı kullanarak basit ve kısa anlatım tercih etmiştir.

“CHP İstanbul adayı İmamoğlu ‘insana hizmetten tasarruf edilmeyecek’ dedi. Sosyal yardım artacak” (06.03.2019).

“İmamoğlu: Kadın istihdamını arttıracamız” (09.03.2019).

“Ekrem İmamoğlu’ndan Küçükçekmece adayına destek: Demokrasi masası kuracağız” (10.03.2019).

“CHP İBB adayı İmamoğlu: İnciten dilin faydası yok” (13.03.2019).

“İmamoğlu ‘açlığa, yoksulluğa, işsizliğe itirazım var. Açlık sınırının altındaki aileler ekmeğe, süte ve damacana suya para ödemeyecek’ dedi. 15 bin sosyal konut sözü verdi” (12.03.2019).

“Seçim çalışmalarını İstanbul’da sürdüren CHP lideri Kılıçdaroğlu ‘toplumu kandırarak ve baskı kurarak oy almak istiyorlar ama izin vermeyeceğiz’ dedi. İstanbul adayı İmamoğlu da ‘aramızda kalsın İstanbul’u alıyoruz’ diye konuştu” (28.03.2019).

“İmamoğlu, ‘Cumhurbaşkanının mahallesi olması sebebiyle daha çok hizmet edeceğiz. Onun mahallesinin olduğu yerde, buradaki insanların bizim ilgimizden mutlu olması temennimiz. Kendisinin de mutlu olması temennimiz’ dedi” (07.03.2019).

“CHP İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkan adayı Ekrem İmamoğlu ‘farklı inanç gruplarından insanların oluşturduğu bir demokrasi masası kuracağız. Bu masayla beraber hatalarımızı en aza indireceğiz’ dedi” (10.03.2019).

“‘İnsanın ruhunu her şeyiyle inciten bir dil kullanmanın ne faydası var. Kötü sesler bana sinek vızıltısı gibi geliyor, hiçbir önemi yok’ dedi” (13.03.2019).

Gazete ayrıca kimi zaman da basit ve kısa anlatımla pasif cümle yapısını kullanmayı tercih etmektedir. Pasif cümle yapısını kullanırken Millet İttifakı’nın ve Ekrem İmamoğlu’nun Cumhur İttifakı bileşenlerinin kendileri hakkındaki eleştirilerine yanıtlarını ve vaatlerini ön plana çıkarmaktadır.

“Yoksula süt ve ekme” (12.03.2019).

“Kadıköyde İmamoğlu izdihamı talimatlar 16 milyondan” (19.03.2019).

“Soylu’nun CHP’li Tanrıkulu’nu hedef göstermesi ‘nefret dili’ olarak değerlendirildi” (11.03.2019).

“Erdoğan’a İETT’li miting göndermesi” (20.03.2019).

Gazete haber içeriklerinde hem aktif hem de pasif cümle yapısını bir arada kullanmay tercih etmiştir. aktif cümle yapısında basit ve kısa anlatımı pasif cümle yapısında ise Millet İttifakı’nın ve Ekrem İmamoğlu’nun Cumhur İttifakı bileşenlerinin kendileri hakkındaki eleştirilerine yanıtlarını ve vaatlerini kullanmayı tercih etmiştir.

Haberin retoriği

Retorik incelemesinde istatistiki verilere ve sayılara yer verilerek haberlerin inandırıcı olması sağlanmaktadır. Ayrıca haberlerin ikna edici olması ve tarafsızlığının sağlanabilmesi için alıntılara başvurulmaktadır (İnal, 1997: 94). Cumhuriyet Gazetesi’nin de Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’nu konu alan haber metinlerine bakıldığında inandırıcılığı arttırabilmek için alıntılara ve sayısal verilere başvurduğu görülmektedir.

“İmamoğlu: 200 bin iş” (01.03.2019).

“Kadıköy’de İmamoğlu izdihamı: talimatlar” 16 milyondan (19.03.2019).

“CHP’nin İstanbul adayı İmamoğlu, istihdam başta olmak üzere gençlere, kadınlara, çocuklara ve engellilere engelsiz bir yaşam vaad etti. 200 bin kişiye istihdam sözü veren İmamoğlu, ulaşımda tüm kesimler için indirim sözü verdi” (01.03.2019).

“Yaklaşık 1 saat 15 dakikalık konuşmasında ekonomi ve istihdam ağırlıklı projelerden bahseden İmamoğlu; gıda, ulaşım, eğitim ve suyu harcanan paraları azaltacağını söyledi” (01.03.2019).

“CHP İstanbul Büyükşehir belediyesi başkan adayı Ekrem İmamoğlu, seçimlerle seçilmesi halinde kadınların İBB’de %3’lerde olan çalışma oranını %35 ile %40’lara çıkaracaklarını söyledi” (03.03.2019).

“‘İstanbul’da 20 milyon metrekare yeşil alan üreteceğiz’ diyen İmamoğlu, yürüyüşün ardından önceki gün ‘Çayeli’nin Düşman İşgalinden Kurtuluşunun 101. Yılı

kutlamaları’ kapsamında kurulan tezgâhtan satın aldığı 2 tepsi ev baklavasını yurttaşlara dağıttı.”(11.03.2019).

“’Rakipleriniz bölücü, karalayıcı dil kullanıyor’ diyorum, ‘Sevginin dili kazanacak’ yanıtını veriyor. ‘Medya rakiplerinizin elinde, duyurmanız güç’ diyorum. ‘Medyanın tarafsız olmayacağını biliyorduk’ diyor” (29.03.2019).

Sözcük seçimleri

Gazetelerin haber içeriklerinde kullandıkları sözcükler toplumun inancı ve ideolojisini ortaya koyması açısından mikro yapı analizinde ele alınan önemli bir unsurdur. Gazetelerin haber içeriklerinde haber konusu aktörlerle ilgili tercih ettikleri sözcükler habere konu olan aktörlerle ilgili toplumun yaygın ideolojisini ve inancını ortaya koymaktadır. Cumhuriyet Gazetesi Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili haber içeriklerinde kullandığı sözcüklerle habere konu olan kişiyle ilgili toplumsal gerçekliğe yönelik ideolojik bir söylem üretmekte, Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’nu belirli bir konuma sabitlemeye çalışmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi bunu yaparken genellikle, *adalet, yoksulluk, eşitlik ve istihdam* gibi sözcükleri kullanarak okuyucuya Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’nun toplumsal sorunlarla ilgili aktif önlemleri aldığı mesajını aktarmaktadır. Bu durum aynı zamanda gazetenin kendi ideolojik bakış açısının göstergesi olarak da yorumlanabilir.

“İmamoğlu’ndan adil yönetim sözü” (03.03.2019).

“Yoksula süt ve ekmek” (12.03.2019).

“Beka sorunu milletin karnı doyarsa çözülür” (04.03.2019).

“Yaklaşık 1 saat 15 dakikalık konuşmasında ekonomi ve istihdam ağırlıklı projelerden bahseden İmamoğlu; gıda, ulaşım, eğitim ve suya harcanan paraları azaltacağını söyledi.” (01.03.2019).

“CHP İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkan adayı Ekrem İmamoğlu, ‘açlığa, yoksulluğa, işsizliğe itirazım var’ diyerek ‘kısa, orta ve uzun vadeli yoksullukla

mücadele programlarını' açıkladı. İmamoğlu'nun açıkladığı projelerden öne çıkan bazıları şöyle: Sofra destek paketi, mahalle çözüm merkezleri, öğrencilerin ihtiyaçları, beyaz eşya mobilya çarşısı, kent gıda konseyi, ulaşım, barınma, atanamayan öğretmenlere istihdam" (12.03.2019).

Cumhuriyet Gazetesi ayrıca hedeflenen okuyuculara belirli anlamlar aktaracak kelimeleri seçerek okuyucu o yönde düşünmeye sevk etmektedir. Buna örnek olacak haber içerikleri aşağıda sunulmaktadır:

"CHP İstanbul adayı İmamoğlu 'mutlaka sandığa gidin' çağrısı yaptı. Sevgi dili kazanacak" (29.03.2019).

"Seninki gönül işi değil yürek işi" (15.03.2019).

"İmamoğlu'ndan HDP'li yurttaş: Hemşeriyiz, dostuz, komşuyuz" (16.03.2019).

"İlçe Başkanlığının düzenlediği etkinlikte STK temsilcileri ve kanaat önderleri ile bir araya geldi. Etkinlikte konuşan İmamoğlu, 'sorunlar ortak masa kurarak ve sadece konuşarak çözülebilir. Ama böyle bir irade yok. İBB başkanı olduğumda ilçeleri bir araya getirecek, demokratik bir anlayışı bu kente getireceğim' dedi" (03.03.2019).

"CHP İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkan adayı Ekrem İmamoğlu 'farklı inanç gruplarından insanların oluşturduğu bir demokrasi masası kuracağız. Bu masayla beraber hatalarımızı en aza indireceğiz' dedi" (10.03.2019).

"Bir katılımcının, 'Sakin kavga etmeyin. Efendi bir kimlik sergiliyorsunuz' temennisine İmamoğlu, siyasetin kötü dilinden uzak duracağını söyleyerek, 'İnsanın ruhunu her şeyiyle inciten bir dil kullanmanın ne faydası var. Kötü sesler bana sinek vızıltısı gibi geliyor, hiçbir önemi yok' dedi" (13.03.2019).

“’Rakipleriniz bölücü, karalayıcı dil kullanıyor’ diyorum, ‘Sevginin dili kazanacak’ yanıtını veriyor. ‘Medya rakiplerinizin elinde, duyurmanız güç’ diyorum. ‘Medyanın tarafsız olmayacağını biliyorduk’ diyor” (29.03.2019).

Gazete Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili haber içeriklerinde *demokrasi, sevgi, barış ve kardeşlik* gibi sözcükleri kullanarak Cumhur İttifakı’nın bu konudaki yetersizliğine dair örtük mesaj vermektedir.

4.2.2 Yeni Şafak Gazetesi Haberlerinin İncelenmesi

Araştırma kapsamında incelenen diğer gazete ise Yeni Şafak Gazetesi’dir. 19 Eylül 1994 tarihinde Tufan Mengi ve Yakup Yönten’in öncülüğünde kurulan Yeni Şafak, çıkarıldıktan 1,5 ay sonra ekonomik sıkıntılardan dolayı yayın hayatını ara vermiştir. Gazete daha sonra o dönemin Ensar Vakfı başkanlığını yürüten Ahmet Şişman tarafından satın alınarak 23 Ocak 1995’te yeniden yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin bugünkü sahibi ise Albayrak grubudur. Albayrak grubu AKP Genel Başkanı Erdoğan’a yakınlığı ile bilinmektedir. Gazete kendisini kurulduğu ilk günden bu yana Türkiye’de demokrasinin bütün kurumlarıyla yerleşmesine, milli iradenin ve değerlerin hakim olmasına çalışan bir gazete olarak tanımlamaktadır (www.yenisafak.com). Tablo 1’de gösterildiği üzere Yeni Şafak 01.03.2019-31.03.2019 tarihleri arasında Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili ana sayfasından toplam 5 habere yer vermiştir. Yeni Şafak Gazetesi’nin haber sunumlarında kullandığı metinler dil yapısına bağlı olarak mikro ve makro olmak üzere iki kategoride incelenmektedir.

4.2.2.1 Makro yapı özellikleri

Makro yapı çözümlemesi tematik ve şematik yapı olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır (Van Dijk, 1988: 26-28).

Tematik yapının incelemesi

a) Başlıklar

Yeni Şafak Gazetesi'nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili ana sayfadan yer verdiği haber başlıklarına bakıldığında genellikle Millet İttifakı ve İmamoğlu'nu olumsuzlayıcı başlıklar kullanıldığı görülmektedir. Gazete haber başlıklarında Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili olumsuz içerikli haber başlıkları kullanarak kendisini muhaliflerin karşısında konumlandırmaktadır.

“İmamoğlu’ndan nezaket ziyareti” (05.03.2019).

“HDP’nin desteği arkamızda” (17.03.2019).

“Panik şantajı” (27.03.2019).

“Temelli ifşa etti” (30.03.2019).

“Dolandırıcılık sanığı beton Ekrem” (31.03.2019).

b) Haber girişleri

Yeni Şafak Gazetesi'nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'yla ilgili haber girişlerine bakıldığında genellikle haberin başlığında kullanılan ifadeye yönelik açıklamaya yer verilmeden doğrudan haberin ayrıntılarına girildiği görülmektedir. Gazete haber girişlerindeki örtük mesajlarda Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nu Türkiye'nin milli varlığına ve bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak algılayacak şekilde kamuoyunda bilinç oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Bu durum aşağıdaki haber girişleri ile ortaya konulmaktadır:

“CHP’nin İstanbul Büyükşehir Belediye başkan adayı Ekrem İmamoğlu sahada HDP desteğini hissettiğini söyledi. Bir televizyon kanalında konuşan İmamoğlu, bir İstanbul ittifakı kurmak istediğini belirterek şunları söyledi: ‘12 yıllık seçim tecrübem var. Hiç bu kadar derin, samimi sahiplenme mesajı almadım. İnanılmaz kabul görüyorum.

Yaptığımız araştırmalarda koalisyon görüyorum. Buna uygun olarak bir HDP’li desteği görüyorum. Çok yüksek bir oy alacağını görüyorum’’ Ardından da HDP ile işbirliği olmadığını iddia eden İmamoğlu ‘Bizim HDP ile bir işbirliğimiz yok. Ama biz HDP’li seçmenle ortak bir dil yakalamışsak ne mutlu bana, bu HDP’nin kurumsal bir refleksi’ dedi’’ (17.03.2019).

“CHP’liler partilerinin PKK uzantısı HDP ile ittifakından ötürü dalga dalga DSP’ye taşınıyor. Bu nedenle birçok bölgede CHP adayları yaşadıkları panikten ötürü yeni DSP’lileri tehdit ve baskıyla boğdu. Aday afişleri organize bir şekilde yırtılırken yıldırma harekâtında küfür ve şantaj gırla gidiyor’’ (27.03.2019).

“HDP eş Genel Başkanı Sezai Temelli ittifakı en açık şekilde ifşa edenlerden oldu. Temelli, ‘Mansur Yavaş da bilecek ki seçilmişse HDP oylarıyla seçilmiştir. HDP’lileri yok sayarak Kürtleri yok sayarak Ankaralıları yok sayarak siyaset yapamaz. O da işte bizim gücümüzdür. Ekrem İmamoğlu seçilmişse bilecek ki o kentte yaşayan 3 milyon Kürdün oyuyla seçilmiştir. Kürtlere rağmen siyaset yapamayacağını bilecektir’ dedi. Temelli ayrıca ‘Barışa, demokrasiye, geleceğinize sahip çıkın. Eğer aday çıkarmamışsak AK Parti-MHP bloğuna karşı olan bizim de adayımızdır. Oyunuzu ona basın’ sözleriyle CHP’ye destek istedi’’ (30.03.2019).

Gazete haber girişlerinde her ne kadar Millet İttifakı bileşenleri tarafından yalanlansa da Millet İttifakı bileşenlerinden birisinin de HDP olduğu ve Millet İttifakı’nın PKK ile dolaylı bir birliktelik içerisinde olduğu mesajını okuyucularına aktarmaktadır. Gazete ayrıca Ekrem İmamoğlu’nun kriminal bir kişi olduğu vurgusunu yapmaktadır. Dolayısıyla gazetede İmamoğlu aleyhine konumlanan bir yaklaşım gözlenmektedir. Bu durum aşağıdaki haber içeriklerinde görölmektedir.

c) Fotoğraflar

Gazete haberlere ilişkin fotoğraflarda haberin içeriğinde öne sürdüğü görüşü destekleyen görseller kullanmıştır. Böylece gazete kamuoyunda belli bir yönde bilinç oluşturulmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Şekil 4.6: İmamoğlu Görseli

Yeni Şafak Gazetesi'nin Ekrem İmamoğlu ile ilgili haber içeriğinde kullandığı görsele bakıldığında İmamoğlu'nun gülümseyen bir şekilde resmedildiği görülmektedir. Gazete, haberin başlığında yer alan "HDP'nin desteği arkamızda" ifadesinin yanında Ekrem İmamoğlu'nun gülümseyen görselini kullanarak İmamoğlu'nun bu durumdan duyduğu memnuniyeti vurgulamaya çalışmaktadır.

Şematik çözümleme

a) Ana olay sunumu ve sonuçları

Yeni Şafak Gazetesi'nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nu konu alan haberlerin ana olay sunumu ve sonuçları incelendiğinde haberlerin bir çoğunun muhabirlerin gözlemlerine dayandığı görülmektedir. Gazete, Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nun seçim stratejisine

karşı olumsuz ifadeleri ana olay olarak sunmaktadır. Gazete ana olay sunumu yaparken kullandığı ifadelerle Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nun sözleri ile yürütülen seçim stratejisi arasında nedensellik bağı kurmakta ve okuyuculara Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nun iyi niyetle hareket etmediği fikrini aşılarmaktadır. Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'yla ilgili haberlerin Yeni Şafak Gazetesi tarafından negatif olarak sunulması gazetenin ideolojik bakış açısı çerçevesinde değerlendirilebilir.

“Yaptığımız araştırmalarda koalisyon görüyorum. Buna uygun olarak bir HDP’li desteği görüyorum. Çok yüksek bir oy alacağımı’ görüyorum. Ardından da HDP ile işbirliği olmadığını iddia eden İmamoğlu ‘Bizim HDP ile bir işbirliğimiz yok. Ama biz HDP’li seçmenle ortak bir dil yakalamışsak ne mutlu bana, bu HDP’nin kurumsal bir refleksi’ dedi” (17.03.2019).

“CHP’liler partilerinin PKK uzantısı HDP ile ittifakından ötürü dalga dalga DSP’ye taşınıyor. Bu nedenle birçok bölgede CHP adayları yaşadıkları panikten ötürü yeni DSP’lileri tehdit ve baskıyla boğdu. Aday afişleri organize bir şekilde yırtılırken yıldırma harekâtında küfür ve şantaj gırla gidiyor.” (27.03.2019).

“Temelli ayrıca ‘Barışa, demokrasiye, geleceğinize sahip çıkın. Eğer aday çıkarmamışsak AK Parti-MHP bloğuna karşı olan bizim de adayımızdır. Oyunuzu ona basın’ sözleriyle CHP’ye destek istedi” (30.03.2019).

Yeni Şafak Gazetesi Ekrem İmamoğlu aleyhine açılmış ancak İmamoğlu'nun beraati ile sonuçlanmış bir davayı “Dolandırıcılık Sanığı Beton Ekrem” başlığıyla vererek İmamoğlu'nun kriminal bir kişi olduğu imajını yaratmaya çalışmaktadır. Bu durum aşağıdaki haber içeriği ile açığa çıkmaktadır:

“CHP-İyi Parti ve HDP/PKK’nın ortak adayı olan Ekrem İmamoğlu halihazırda dolandırıcılık suçlamasıyla yargılanıyor. İmamoğlu’nun ortağı olduğu İmamoğlu İnşaat’ın Beylikdüzü’nde inşa ettiği Beykonakları projesinde dolandırıcılık yaptığı iddiasıyla babası Hasan İmamoğlu ile sanık olduğu belirlendi. Beykonakları projesinde

kamuya ait olan yaklaşık 3000 metrekaRELİK yeşil alanın usulsüz olarak proje alanına dahil edildiği iddiasıyla projeden villa satın alan kişilerce yapılan şikayetler sonrasında soruşturma açıldı. Bakırköy 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan yargılama hukuki anlaşmazlık bulunduğu iddia edilerek beraatle sonuçlansa da müştekiler Yargıtay'a başvurdu" (31.03.2019).

Haber içeriği incelendiğinde karmaşık bir şekilde toplumun hakikatleri doğrultusunda söylenen bu gerçeği yansıtmayan haber söylemi ile nesnel olgular göz ardı edilmiş ve siyasal üstünlük sağlayabilmek adına gerçeği yansıtmayan ifadelerle hakikat rolü biçilmiştir.

b) Ardalan ve bağlam bilgisi

Yani Şafak Gazetesi'nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nu konu alan haberlerinin ardalan ve bağlam bilgisi aşağıda sunulmaktadır.

"HDP eş Genel Başkanı Sezai Temelli ittifakı en açık şekilde ifşa edenlerden oldu" (17.03.2019).

"CHP'liler partilerinin PKK uzantısı HDP ile ittifakından ötürü dalga dalga DSP'ye taşıyor" (27.03.2019).

"CHP'nin İstanbul Büyükşehir Belediye başkan adayı Ekrem İmamoğlu sahada HDP desteğini hissettiğini söyledi" (30.03.2019).

"CHP-İyi Parti ve HDP/PKK'nın ortak adayı olan Ekrem İmamoğlu halihazırda dolandırıcılık suçlamasıyla yargılanıyor" (31.03.2019).

Haber içeriklerine bakıldığında genellikle haberlerin arka planına ilişkin bilgilendirmelerin yapılmadığı görülmektedir.

4.2.2.2 Mikro yapı özellikleri

Sentaktik çözümleme

Yeni Şafak gazetesinin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nu konu alan haberlerinde aktif ve pasif cümle yapılarının bir arada kullanıldığı görülmektedir.

“HDP’nin desteği arkamızda” (17.03.2019).

“Dolandırıcılık sanığı beton Ekrem” (31.03.2019).

“CHP’liler partilerinin PKK uzantısı HDP ile ittifakından ötürü dalga dalga DSP’ye taşınıyor. Bu nedenle birçok bölgede CHP adayları yaşadıkları panikten ötürü yeni DSP’lileri tehdit ve baskıyla boğdu. Aday afişleri organize bir şekilde yırtılırken yıldırıma harekâtında küfür ve şantaj gırla gidiyor” (27.03.2019).

“Seçim çalışmaları kapsamında medya kuruluşları ile görüşen CHP’nin İstanbul Büyükşehir Belediye başkan adayı Ekrem İmamoğlu dün Albayrak Grubu’na nezaket ziyaretinde bulundu” (05.03.2019).

“Bir televizyon kanalında konuşan İmamoğlu, bir İstanbul ittifakı kurmak istediğini belirterek şunları söyledi: ‘12 yıllık seçim tecrübem var. Hiç bu kadar derin, samimi sahiplenme mesajı almadım. İnanılmaz kabul görüyorum. Yaptığımız araştırmalarda koalisyon görüyorum. Buna uygun olarak bir HDP’li desteği görüyorum. Çok yüksek bir oy alacağımı görüyorum.’ dedi” (17.03.2019).

Haberin retoriği

Yeni Şafak Gazetesi’nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’nu konu alan haberlerine bakıldığında tamamlayıcı bir unsur olarak sayısal ifadelere az sayıda yer verdiği görülmektedir. Yer verilen birkaç örnek şöyledir:

“Bir televizyon kanalında konuşan İmamoğlu, bir İstanbul ittifakı kurmak istediğini belirterek şunları söyledi: ‘12 yıllık seçim tecrübem var’ dedi” (17.03.2019).

“Beykonakları projesinde kamuya ait olan yaklaşık 3000 metrekaarelik yeşil alanın usulsüz olarak proje alanına dahil edildiği iddiasıyla projeden villa satın alan kişilerce yapılan şikayetler sonrasında soruşturma açıldı” (31.03.2019).

Sözcük seçimleri

Yeni Şafak Gazetesi’nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili ürettiği haber içeriklerinde kullandığı sözcüklere bakıldığında genellikle Ekrem İmamoğlu’nun milli ve manevi değerleri önemseyen bir aday olduğu gerçeğinin şüpheli olduğu üzerinde durulduğu ve okuyucuda *terör*, *sanık*, *dolandırıcı* ve *şantaj* gibi pejoratif çağrışımlar yapacak sözcüklerin tercih edildiği görülmektedir.

“Panik şantajı” (27.03.2019).

“Dolandırıcılık sanığı beton Ekrem” (31.03.2019).

“CHP’liler partilerinin PKK uzantısı HDP ile ittifakından ötürü dalga dalga DSP’ye taşınıyor” (27.03.2019).

“CHP-İyi Parti ve HDP/PKK’nın ortak adayı olan Ekrem İmamoğlu halihazırda dolandırıcılık suçlamasıyla yargılanıyor” (31.03.2019).

4.3 BİNALİ YILDIRIM SÖYLEMLERİNİN HAKİKAT SONRASI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

31 Mart 2019 yerel seçimleri sürecinde yarışan bir başka aday ise Binali Yıldırım’dır. Binali Yıldırım Cumhuriyet İttifakı’nın İstanbul Büyükşehir Belediye başkan adaydır. 20.12.1995 Erzincan Refahiye doğumlu olan Yıldırım İstanbul Teknik Üniversitesi Gemi İnşa ve Deniz Bilimleri Fakültesi’nden mezun olmuş ve aynı bölümde lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Yıldırım, 1978-1993 yılları arasında Türkiye Gemi Sanayi Genel Müdürlüğü’nde farklı

kademelerde yöneticilik yapmıştır. AKP kurucuları arasında yer alan Yıldırım 22. dönem İstanbul, 23. dönem Erzincan, 24. ve 26. dönemlerde ise İzmir milletvekili olarak parlamentoda görev yapmıştır. Ayrıca 58, 59, 60, 61 ve 64. hükümetlerde Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı olarak görev yapan Yıldırım 65. hükümette başbakanlık görevini üstlenmiştir. 09.07.2018 tarihinde parlamentoda son başbakanlık görevini tamamlayan Yıldırım 24 Haziran seçimlerinden sonra TBMM başkanı seçilmiştir (www.hurriyet.com.tr). Yıldırım, 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Cumhur İttifakı ve AKP İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adayı olarak yarışmıştır. Araştırma kapsamında incelenen gazetelerin ana sayfalarında Binali Yıldırım ve Cumhur İttifakı hakkında yapılan haber sayılarına ilişkin veriler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2: Binali Yıldırım ve Cumhur İttifakı ile ilgili haberlerin gazetelere göre dağılımı

Binali YILDIRIM	Cumhuriyet Gazetesi	Yeni Şafak Gazetesi
Haber Sayısı	6	17

Tablo 2’de yer alan verilere bakıldığında 01.03.2019-31.03.2019 tarihleri arasında Cumhur İttifakı ve Binali Yıldırım ile ilgili Yeni Şafak Gazetesi’nde 17 habere, Cumhuriyet Gazetesi’nde ise 6 habere yer verildiği görülmektedir. Gazetelerin ana sayfadan ayrıntılı haber sunumları ile ilgili değerlendirmelere ilk olarak Cumhuriyet Gazetesi ile başlanacaktır.

4.3.1 Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin İncelenmesi

4.3.1.1 Makro yapı özellikleri

Makro yapı çözümlemesi tematik ve şematik yapı olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır (Van Dijk, 1988: 26-28).

Tematik yapının incelemesi

a) Başlıklar

Cumhuriyet Gazetesi'nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım'la ilgili birinci sayfadan yer verdiği haber başlıklarına bakıldığında haber başlıklarında yer ve zaman bilgisine yer verilmediği, okuyucuyu haberin içine çekebilmek amacıyla kısa anlatımın tercih edildiği, haber başlıklarında ise genellikle Binali Yıldırım'ın seçim çalışmaları kapsamında katıldığı toplantılar, mitingler ve açılışlarda kullandığı ifadelerin öne çıkarıldığı görülmektedir. Başlıklarda doğrudan Binali Yıldırım'ın sözlerine atıf yapıldığı ve herhangi bir yoruma gidilmediği için incelenen haberlerin nötr bir haber tonuna sahip olduğunu söylemek mümkündür. Aşağıdaki haber başlıkları bu tabloya örnek gösterilebilir:

“Yıldırım projelerini detaylandırdı” (08.03.2019).

“Yıldırım, Bağış ve Bayraktar'la buluştu” (17.03.2019).

“Yıldırım'dan ekonomik kriz itirafı” (24.03.2019).

“Cumhuriyet'in sorusunu yanıtlayan Yıldırım'dan yerel seçim yorumu: Referanduma dönüştü” (27.03.2019).

Diğer taraftan gazete İstanbul'da geniş bir nüfusa tekabül eden Kürt seçmene yönelik Binali Yıldırım'ın açıklamalarını da ön plana çıkarmaktadır.

“Kimliğiniz şerefinizdir” (12.03.2019).

“Yıldırım: Ne demek Kürt seçmen?” (16.03.2019).

Gazete haber başlıklarında Binali Yıldırım'ın seçim çalışmaları kapsamında katıldığı toplantılar, mitingler ve açılışlarda kullandığı ifadelerini ve Kürt seçmene yönelik ifadelerini ön plana çıkarmıştır.

b) Haber girişleri

Cumhuriyet Gazetesi'nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım'la ilgili haber girişlerine bakıldığında, genellikle haberin başlığında kullanılan ifadeye yönelik açıklamaya yer verilmeden doğrudan haberin ayrıntılarına geçildiği görülmektedir. Bununla ilişkili haber girişi örnekleri aşağıda sunulmaktadır:

“AKP İstanbul Büyükşehir belediyesi başkan adayı Binali Yıldırım, seçim çalışmaları kapsamında dün Kadıköy ve Ataşehir’de iş insanlarıyla bir araya gelerek projelerini açıkladı” (08.03.2019).

“AKP İstanbul adayı Binali Yıldırım, ‘Türk’seniz Türklüğünüzle, Kürt’seniz Kürtlüğünüzle, Laz’sanız Lazlığınızla, Çerkezliğinle, Arap’sanız Araplığınızla gurur duyun. O kimlik sizin şerefinizdir’ dedi” (12.03.2019).

“AKP İstanbul Büyükşehir belediyesi başkan adayı Binali Yıldırım, seçim çalışmaları kapsamında Kâğıthane’de STK üyeleri ile bir araya geldi.” (16.03.2019)

“Gazetelerin genel yayın yönetmenleriyle buluşan Yıldırım, kampanya sürecini değerlendirdi.” (27.03.2019)

Gazetenin haber girişleri incelendiğinde haberin başlığında vermediği yer ve zaman bilgisini haber girişinde vererek okuyucunun merakını gidermeyi amaçladığı görülmektedir. Haber girişlerinde habere ilişkin ayrıntılar yer almaktadır. Bu ayrıntılarda Binali Yıldırım'ın seçim vaatleri ve Kürt seçmene yönelik açıklamaları ön plana çıkarılmaktadır.

c) Fotoğraflar

Cumhuriyet Gazetesi'nin haber içeriklerinde kullandığı fotoğraflara bakıldığında genellikle haber söylemini destekleyici yapıda fotoğrafların sunulduğu görülmektedir.

Şekil 4.7: Binali Yıldırım'ın Egemen Bağış ve Erdoğan Bayraktar ile katıldığı yemeğe ilişkin görsel

Gazete, Binali Yıldırım'ın adları bir dönem rüşvet ve yolsuzluk iddialarıyla anılan, 17-25 Aralık operasyonlarından sonra milletvekilliğinden ve bakanlıktan istifa ederek uzun bir süre basına fotoğraf vermeyen eski bakanlar Egemen Bağış ve Erdoğan Bayraktar ile katıldığı yemeğe ilişkin görseli ana sayfasına taşımıştır. Gazete görselle birlikte yer verdiği açıklamalarda 17-25 Aralık rüşvet ve yolsuzluk operasyonuna vurgu yaparak okuyucuyu Binali Yıldırım'ın ilişkileri hakkında sorgulamaya yönlendirmektedir.

Şematik çözümleme

a) Ana olay sunumu ve sonuçları

Cumhuriyet Gazetesi'nin Cumhur İttifakı ve Binali Yıldırım'ı konu alan haberlerinin ana olay sunumu ve sonuçları incelendiğinde, haberlerin genellikle muhabirlerin gözlemlerine dayandığı görülmektedir. Gazete, Binali Yıldırım'ın 31 Mart 2019 yerel seçimleri kapsamındaki seçim vaatlerini ana olay olarak sunmaktadır. Gazetenin ana olayı ele alış biçimi değerlendirildiğinde muhalif kimliğine rağmen haberin içeriğine ilişkin herhangi bir yorumlamaya gitmeden, doğrudan Binali Yıldırım'ın aktardıklarını haberleştirmesi göze çarpmaktadır.

“Yıldırım’ın İstanbul trafiğine ilişkin projelerinin de detayları belli olurken, yeni tüneller, bağlantı yolları, viyadükler, köprülerle D100 ve TEM’e alternatif üçüncü bir ana hat oluşturulmasının hedeflendiği belirtildi” (08.03.2019)

“Gazetelerin genel yayın yönetmenleriyle buluşan Yıldırım, kampanya sürecini değerlendirdi. Yıldırım, ‘Sürecin yerel seçim havasında geçmemesi size mi rakibinize mi yaradı’ sorusunu yanıtladı. Yıldırım ‘Her şeye rağmen yereli ön plana çıkarmaya gayret ettim. 31 Mart referanduma dönüştü. Adaylar konuşulsa, adayları mukayese etme imkânı olsa daha farklı bir sonuç doğurabilirdi’ dedi”. (27.03.2019)

Gazete, ayrıca Binali Yıldırım’ın Kürt seçmene yönelik açıklamalarını ana olay olarak sunmaktadır.

“AKP İstanbul Büyükşehir belediyesi başkan adayı Binali Yıldırım, seçim çalışmaları kapsamında Kâğıthane’de STK üyeleri ile bir araya geldi. Burada konuşan Binali Yıldırım, ‘Tutturmuşlar Kürt seçmen kime oy verecek? diye. Ne demek Kürt seçmen kardeşim. Bu şehirde biz beraber yaşıyoruz. Kürt seçmen de Türk seçmen de, hangi vasıfla adlandırırsanız adlandırın Türkiye Cumhuriyeti’nin hepimiz onurlu yurttaşlarıyız. Bu söylem sorunludur, bölücülük dilidir. Bizi Kürt-Türk diye ayırdıkları zaman, kardeşliğimize zarar verirler. Bu memleket bizim, bu topraklar bizim’ dedi” (16.03.2019).

“AKP İstanbul adayı Binali Yıldırım, ‘Türk’seniz Türklüğünüzle, Kürt’seniz Kürtlüğünüzle, Laz’sanız Lazlığınızla, Çerkezliğinle, Arap’sanız Araplığınızla gurur duyun. O kimlik sizin şerefinizdir’ dedi” (12.03.2019).

Diğer taraftan gazete iktidarın ekonomik krizi reddeden söylemlerine karşın Binali Yıldırım’ın söylemlerini sansasyonel bir şekilde sunarak iktidarın kendisi ile çelişen bir söylem üretimi gerçekleştirdiği örtük mesajını okuyucuya aktarmaktadır.

“[...] Süleyman Soylu, eski Maliye Bakanı Naci Ağbal ve çok sayıda AKP’li il ve ilçe yöneticisi de katıldı. Burada konuşan Yıldırım, iktidarın ekonomik krizi reddeden

söylemlerine karşın, ‘İstanbul’da inşallah sizin desteğiniz ile göreve gelirse, bu ekonomik krizden çıkmanın yolu da İstanbul’un ekonomisini büyütmekten geçiyor. İstanbul’da daha çok gencimize iş bulmaktan geçiyor. 16 yılın tecrübesini kullanarak, İstanbul’u dünyanın başa güreşen şehirleri arasına sokmaya karar verdik’ ifadelerini kullandı” (24.03.2019).

Genel olarak değerlendirildiğinde gazete Binali Yıldırım’ın 31 Mart 2019 yerel seçimleri kapsamındaki seçim vaatlerini ve Kürt seçmene yönelik açıklamalarını ana olay olarak sunmaktadır.

b) Ardalan ve bağlam bilgisi

Cumhuriyet Gazetesi’nin Cumhur İttifakı ve Binali Yıldırım’ı konu alan haberlerinin ardalan ve bağlam bilgisine bakıldığında genellikle haberlerin arka planına ilişkin bilgilendirmelerin yapıldığı görülmektedir.

“AKP İstanbul Büyükşehir belediyesi başkan adayı Binali Yıldırım, seçim çalışmaları kapsamında dün Kadıköy ve Ataşehir’de iş insanlarıyla bir araya gelerek projelerini açıkladı” (08.03.2019).

“AKP İstanbul Büyükşehir belediyesi başkan adayı Binali Yıldırım, AKP’nin önde gelen isimleriyle istişare toplantısında buluştu” (17.03.2019).

“AKP İstanbul Büyükşehir belediyesi başkan adayı Binali Yıldırım, seçim çalışmaları kapsamında Kâğıthane’de STK üyeleri ile bir araya geldi. Burada konuşan Binali Yıldırım, ‘Tutturmuşlar ‘Kürt seçmen kime oy verecek?’ diye. Ne demek Kürt seçmen kardeşim. Bu şehirde biz beraber yaşıyoruz” (16.03.2019).

4.3.1.2 Mikro yapı özellikleri

Sentaktik çözümleme

Cumhuriyet Gazetesi'nin Cumhur İttifakı ve Binali Yıldırım'ı konu alan haberlerinde aktif ve pasif cümle yapılarının bir arada kullanıldığı, ayrıca kısa ve basit cümlelerin tercih edildiği görülmektedir.

“Yıldırım projelerini detaylandırı” (08.03.2019).

“AKP İstanbul adayı Binali Yıldırım, ‘Türk’seniz Türklüğünüzle, Kürt’seniz Kürtlüğünüzle, Laz’sanız Lazlığınızla, Çerkezliğinizle, Arap’sanız Araplığınızla gurur duyuyun. O kimlik sizin şerefinizdir’ dedi” (12.03.2019).

“‘Bizi Kürt-Türk diye ayırdıkları zaman, kardeşliğimize zarar verirler. Bu memleket bizim, bu topraklar bizim’ dedi” (16.03.2019).

“Devlet ve AB Eski Bakanımız Egemen Bağış, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adayımız Sayın Binali Yıldırım’ın davet ettiği istişare toplantısına katıldı” (17.03.2019).

Haberin retoriği

Cumhuriyet Gazetesi'nin Cumhur İttifakı ve Binali Yıldırım'ı konu alan haberlerine bakıldığında gazetenin tamamlayıcı bir unsur olarak sayısal ifadelerle az sayıda yer verdiği söylenebilir.

“Toplantıya katılanlar arasında 17-25 Aralık operasyonlarının ardından bakanlıktan ve milletvekilliğinden istifa eden ve uzun süredir fotoğraflarda yer almayan eski bakanlardan Erdoğan Bayraktar’ın da olması dikkat çekti” (17.03.2019).

“[...] ‘İstanbul’da daha çok gencimize iş bulmaktan geçiyor. 16 yılın tecrübesini kullanarak, İstanbul’u dünyanın başa gürleşen şehirleri arasına sokmaya karar verdik’ ifadelerini kullandı” (24.03.2019).

Sözcük seçimleri

Cumhuriyet Gazetesi'nin Cumhur İttifakı ve Binali Yıldırım ile ilgili ürettiği haber içeriklerinde kullandığı sözcüklere bakıldığında gazetenin genellikle Binali Yıldırım'ın seçim çalışmalarını, seçim vaatlerini ve seçmenlere yönelik ifadelerini ön plana çıkardığı ve bu yönde çağrışımlar yapacak sözcükleri tercih ettiği görülmektedir.

“Kadıköy ve Ataşehir’de iş insanlarıyla bir araya gelerek projelerini açıkladı” (08.03.2019).

“AKP İstanbul Büyükşehir belediyesi başkan adayı Binali Yıldırım, seçim çalışmaları kapsamında Kâğıthane’de STK üyeleri ile bir araya geldi.” (16.03.2019)

“Binali Yıldırım, AKP’nin önde gelen isimleriyle istişare toplantısında buluştu” (17.03.2019).

“AKP İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Binali Yıldırım, dün ‘İstanbul’daki Bayburtlular Kahvaltısı’ etkinliğine katılarak, ‘Bu ekonomik krizden çıkmanın yolu İstanbul’un ekonomisini büyütmekten geçiyor’ dedi” (24.03.2019).

4.3.2 Yeni Şafak Gazetesi Haberlerinin İncelenmesi

4.3.2.1 Makro yapı özellikleri

Makro yapı çözümlemesi tematik ve şematik yapı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (Van Dijk, 1988: 26-28).

Tematik yapının incelemesi

a) Başlıklar

Yeni Şafak Gazetesi'nin Cumhur İttifakı ve Binali Yıldırım'la ilgili birinci sayfadan yer verdiği haber başlıklarına bakıldığında yer ve zaman gibi haberin ana sunumunu destekleyici unsurlara

yer vermediği, haber başlıklarında Binali Yıldırım ve Cumhuriyet İttifakı bileşenlerinin seçim vaatlerini ön plana çıkardığı görülmektedir.

“Albatros’u yedirmeyiz hiç heveslenmesinler” (05.03.2019).

“Hizmeti eşit götüreceğiz” (28.03.2019).

“Ortak payda kardeşliğimiz” (21.03.2019).

“Metro istasyonlarında kütüphane kuracağız” (26.03.2019).

“Bayrampaşa’ya teknoloji üssü” (07.03.2019).

Gazete ayrıca Cumhurbaşkanı ve AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’na yönelik eleştirilerini ve Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’nun meşruiyetini sorgulayan sansasyonel ifadelerini negatif tonlu vurgu ile okuyucularına sunmaktadır. Gazete bunu yaparken Cumhuriyet İttifakı’nın toplumda oluşturduğu kutuplaşma ve gerilim siyasetini destekleyici ifadeler kullanmaktadır. Gazetenin ülkenin en yetkili kişileri tarafından üretilen bu ifadeleri başlığa taşıyarak güçlü bir gerçeklik etkisi yaratmak istediği söylenebilir. Okurların bu ifadeleri doğrulaması oldukça zor hatta imkansızdır; dolayısıyla gazetenin stratejisinin doğrulanamayan argümanlar etrafında yeni bir gerçeklik yaratmak olduğu gibi bir çıkarsama yapmak mümkündür. Bu durum hakikat sonrası çağda üretilen haberlerin önemli bir unsurudur.

“31 Mart’ta milli şamarı yiyecekler” (04.03.2019).

“Bahçeli Söğüt’te CHP’ye Yüklendi: Kılıçdaroğlu zıvanadan çıktı” (11.03.2019).

“Patronlarını artık gizleyemiyorlar” (13.03.2019).

“Bu maskeli baloya millet son verecek” (30.03.2019).

“Hesabı olan herkes 31 Mart’ı bekliyor” (20.03.2019).

“Ayrımcılık ÷lkeye en büyük ihanet” (22.03.2019).

“İşte fethin İstanbul’u” (25.03.2019).

“İstanbul benim ortak paydam” (27.03.2019).

*“Bunların derdi doğrudan Türkiye ve Türk milletidir İşte bu yüzden beka meselesi
(17.03.2019).*

Gazetenin haber başlıklarında Binali Yıldırım ve Cumhur İttifakı bileşenlerinin seçim vaatlerini ve Cumhurbaşkanı ve AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’na yönelik eleştirilerini ön plana çıkardığı söylenebilir.

b) Haber girişleri

Yeni Şafak Gazetesi’nin Cumhur İttifakı ve Binali Yıldırım’la ilgili haber girişlerine bakıldığında, Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’nu konu alan haberlerin aksine genellikle haberin başlığında kullanılan ifadeye yönelik açıklamaya ilerleyen kısımlarda yer verildiği gör÷lmektedir. Haber içeriklerinin aktarılmasında öncelikle başlıktaki ifadeye dönük bir açıklamanın yapıldığı, daha sonrasında ise haberin ayrıntılarına yer verildiği gör÷lmektedir.. Gazetenin aşağıdaki haber girişlerinde bu durum açığa çıkmaktadır.

“MHP lideri Devlet Bahçeli, daha sonra vatandaşlara seslendi: ‘Türkiye’yi karanlığa itmek istiyor, milli bekamızı hedef alıyorlar. PKK/PYD/YPG bir yandan, FETÖ ve kripto damarı diğer yandan ÷lkemizin düşmesini gözl÷yor. Şimdi bunlara bir de zillet eklendi’. dedi” (11.03.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, CHP ve İyi Parti’nin ‘Yıkım İttifakı’nın patronları olan HDP ve Kandil’i artık gizleyemediğini söyledi. Erdoğan, ‘Kadın çıkmış ne diyor? Biz sırtımızı YPG, PYD’ye dayadık diyor. Bay Kemal bunlarla beraber. Biz de sırtımızı milletimize ve Allah’a dayadık. Farkımız bu’ dedi” (13.03.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, yıkım ittifakının, yeni figüranlar ekleyerek sahneye çıktığını söyledi. Erdoğan, ‘İttifakın kime saldıracağına, kime oy vereceğine, meclis üyesi adaylarının kim olacağına onlar karar veriyor. Önceleri ittifakın asıl patronlarını gizlemeye çalışıyorlardı, artık onu da beceremiyorlar’ dedi” (13.03.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, Yeni Zelanda’da saldırganın katliamda kullandığı silahlarını Türk ve Müslüman düşmanlarıyla süslediğini söyledi. Erdoğan, ‘Tarihimizle, medeniyetimizle, inancımızla saldırdıkları tüm değerlerin temsilcisi olarak gördükleri için bizi hedef alıyorlar. Bunun için 31 Mart seçimleri beka seçimidir diyoruz, anladınız mı?’ dedi” (17.03.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, bugün Türkiye’nin bir olma, beraber olma günü olduğunu söyledi. Erdoğan, ‘Seçimden ülkemizin tökezlemesini bekleyenlere fırsat vermeyeceğimiz bir sonuçla çıkmayı hedefliyoruz. Bunun için 31 Mart bir beka seçimidir. Türkiye’yle ve Türk milletiyle hesabı olan herkes, 31 Mart’ı bekliyor’ dedi” (20.03.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cumhur İttifakı olarak çizgilerinin, ortaklarının, prensiplerinin belli olduğunu belirterek, CHP, İYİ Parti ve Saadet Partililere seslendi: ‘Karanlık mahfillerde listeler hazırlandı. Kandil’den gelen talimatlar var. Pensilvanya’dan gelen talimatlar var. Böyle bir ittifak sizin içinize siniyor mu? İnşallah pazar günü milletimiz bu maskeli baloya, bu karanlık pazarlığa bir son verecektir” (30.03.2019).

Gazetenin haber ayrıntılarında Erdoğan’ın “dış mihraklar” ile mücadelesinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Gazete bunu yaparken Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’nun terör örgütleri ile ilintili oldukları ve bu nedenle Cumhur İttifakı tarafından üretilen yerlilik ve millilik çerçevesinin dışında oldukları örtük mesajını okuyucularına sunmakta, dış mihrakların 31 Mart’ta yapılacak yerel seçimlere doğrudan veya dolaylı olarak müdahalesinin olduğu ve bu müdahalenin temel amacının AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan’ı devirmek olduğu algısını destekleyici bir söylem üretmektedir.

c) Fotoğraflar

Yeni Şafak Gazetesi haber içeriklerinde kullandığı görsellerle haber metinlerinde oluşturduğu temayı desteklemeyi, mesajın inandırıcılığını ve etkinliğini arttırmayı amaçlamaktadır.

Şekil 4.8: Erdoğan'ın Miting Fotoğrafi

Gazete fotoğraflarda Erdoğan'ın miting meydanında halkı selamlarken çekilmiş fotoğraflarını kullanmaktadır. Bu fotoğraflarda dikkat çekici hususlardan biri Erdoğan'ın genellikle gülümseyen ifadesinin ön plana çıkarılmasıdır. Bu fotoğraflarda Erdoğan'ın halk ile birlikte olduğu ve halk ile bütünleştiği imajı ön plana çıkarılmaktadır. Erdoğan'ın tek eliyle veya iki eliyle miting alanındaki seçmenleri selamladığı, partisinin simgesi olan işareti yaptığı veya elini kalbine götürdüğü kareler dikkat çekmektedir. Ayrıca görselin sağ tarafında büyük yazı puntosu ile yer alan “Kuzey Marmara Otoyolu Açıldı ” haberi de AKP iktidarının her fırsatta dile getirdiği yeni tünel, bağlantı yolları, viyadük ve köprü inşaatı üzerinden yürüttüğü propagandayı destekleyici şekilde kullanılmıştır.

Şematik çözümleme

a) Ana olay sunumu ve sonuçları

Yeni Şafak Gazetesi'nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım'ı konu alan haberlerinin ana olay sunumu ve sonuçları incelendiğinde haberlerin genellikle AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin açıklamalarına dayandığı, bunlara ayrıca muhabir yorumlarının eklendiği görülmektedir. Bununla ilişkili örnek içerikler aşağıda sunulmaktadır:

“CHP Grup Başkanvekili Engin Altay'ın ‘10 Mart'ta herkes İstanbul'u CHP'nin aldığını tayin ve tespit edip kabullenecek’ açıklamalarını değerlendiren Bahçeli, ‘Mart ayı CHP'nin sevdasıdır. Hâlâ 9 Mart özlemiyle yaşayanlar, 9 Mart'ta ne olacağını tam kestiremiyor 10 Mart'ta bir şeyler olur mu hevesine kapılıyor. 9 Mart'ı CHP artık özlemesin. Yavuz isimli bir kod adıyla kendilerine kahraman aramasın. Yön hareketiyle Türkiye'yi bir karanlığa sürüklemesin” (04.03.2019).

“MHP lideri Devlet Bahçeli, PKK/PYD/YPG bir yandan, FETÖ ve kripto damarı diğer yandan ülkemizin düşmesini gözlüyor. Şimdi bunlara bir de zillet eklendi. Genel Başkanı YPG'nin Türkiye'ye saldıracağına inanmıyor, terör örgütünü masum ve mağdur gösterecek kadar zıvanadan çıkıyor. Kılıçdaroğlu nerede yaşıyor? Ne yiyor, ne içiyor? Türkiye'ye nereden bakıyor? YPG'yi aklama ve temize çıkarma gayreti teröre destek ve yardım değil midir?”(11.03.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, CHP ve İyi Parti'nin ‘Yıkım İttifakı’nın patronları olan HDP ve Kandil'i artık gizleyemediğini söyledi. Erdoğan, ‘Kadın çıkmış ne diyor? Biz sırtımızı YPG, PYD'ye dayadık’ diyor. ‘Bay Kemal bunlarla beraber. Biz de sırtımızı milletimize ve Allah'a dayadık. Farkımız bu’ dedi” (13.03.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, yıkım ittifakının, yeni figüranlar ekleyerek sahneye çıktığını söyledi. Erdoğan, ‘İttifakın kime saldıracağına, kime oy vereceğine, meclis üyesi adaylarının kim olacağına onlar karar veriyor. Önceleri ittifakın asıl patronlarını

gizlemeye çalışıyorlardı, artık onu da beceremiyorlar' dedi. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, İstanbul'un Küçükçekmece, Avcılar, Beylikdüzü ve Büyükçekmece ilçelerinde partisince düzenlenen mitinglerde vatandaşlara seslendi, 31 Mart seçimlerine ilişkin önemli mesajlar verdi: 31 Mart seçimleri için Türkiye genelinde yeni bir oyun oynanıyor. 24 Haziran seçimlerinde birçok oyun denediler. Şimdi yeni figüranlar ekleyerek sahneye çıktılar. Milletvekili borsalarıyla kurulan yıkım ittifakını biraz daha genişlettiler. Baktılar üç kafadar, AK Parti ve Cumhur İttifakı'nın bileğini bükemiyor, ittifaka yeni ortaklar, üyeler buldular. Bu ittifakta kimler yok ki? Bölücü örgütün güdümündeki parti var" (13.03.2019).

"Partisinin Zonguldak Ereğli, Sakarya ve Kocaeli mitinglerine katılan Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, 'Ülkemizin gücünün de istikrar ve güven ortamının sürmesinden geçtiğini biliyoruz. Seçimden ülkemizin tökezlemesini bekleyenlere fırsat vermeyeceğimiz bir sonuçla da çıkmayı hedefliyoruz. Onun için 31 Mart'ın bir beka seçimi olduğunu söylüyoruz. Türkiye ile ve Türk milleti ile hesabı olan herkes 31 Mart'ı bekliyor' dedi" (20.03.2019).

"Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cumhur İttifakı olarak çizgilerinin, ortaklarının, prensiplerinin belli olduğunu belirterek, CHP, İYİ Parti ve Saadet Partililere seslendi: 'Karanlık mahfillerde listeler hazırlandı. Kandil'den gelen talimatlar var. Pensilvanya'dan gelen talimatlar var. Böyle bir ittifak sizin içinize siniyor mu? İnşallah pazar günü milletimiz bu maskeli baloya, bu karanlık pazarlığa bir son verecektir' dedi" (30.03.2019).

Gazete Erdoğan ve Bahçeli'nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nu terör örgütleri ile ilişkilendirdiği açıklamalarını ana olay olarak sunmaktadır. Gazete bunu yaparken AKP'nin izlemiş olduğu, milliyetçi muhafazakâr seçmenin Cumhur İttifakı etrafında konsolide olmasını sağlama stratejisini desteklemektedir; zira hakikat sonrası çağda tanınıp güvenilen kişi ve grupların dolayısıyla aktarılan haberler kolayca meşru bir statü kazanabilmektedir. Gazete Cumhur İttifakı'nın mensuplarının siyasal üstünlük sağlamak için sarfettiği gerçeği yansıtmayan ifadelerine hakikat rolü biçerek bunları okuyucularına sunmaktadır.

b) Ardalan ve bağlam bilgisi

Yeni Şafak Gazetesi'nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım'ı konu alan haberlerinin ardalan ve bağlam bilgisine bakıldığında genellikle haberlerin arka planına ilişkin bilgilendirmelerin yapıldığı görülmektedir. Gazetenin haber içeriklerinde ardalan bilgisine yer verildiği ve bağlamın beka ve terör üzerine oturtulduğu görülmektedir. Haber içeriklerinde Türkiye'nin dünyada yükselen bir ülke olduğu ve bu durumun dış güçler tarafından engellenmeye çalışıldığı, yurt içinde de Millet İttifakı önderliğinde bazı grupların buna destek olduğu vurgulanmaktadır.

“Tarihimizle, medeniyetimizle, inancımızla saldırdıkları tüm değerlerin temsilcisi olarak gördükleri için bizi hedef alıyorlar. Bunun için 31 Mart seçimleri beka seçimidir diyoruz, anladınız mı?’ dedi” (17.03.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, bugün Türkiye'nin bir olma, beraber olma günü olduğunu söyledi. Erdoğan, ‘Seçimden ülkemizin tökezlemesini bekleyenlere fırsat vermeyeceğimiz bir sonuçla çıkmayı hedefliyoruz. Bunun için 31 Mart bir beka seçimidir. Türkiye'yle ve Türk milletiyle hesabı olan herkes, 31 Mart'ı bekliyor’ dedi” (20.03.2019).

“İstanbul tarihi günlerinden birini yaşadı. Yenikapı'daki mitinge koşan 1 milyon 600 bin kişi bayraklarla şehri kırmızı-beyaza çevirdi. Mahşerî kalabalık fethin üzerinden asırlar geçse de gözü hâlâ İstanbul'da olanlara cevap verirken Cumhurbaşkanı Erdoğan, ‘İşte fethin İstanbul'u bu. İşte üç kıta, 7 iklim hükmeden İstanbul bu’ dedi” (25.03.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cumhuriyet İttifakı olarak çizgilerinin, ortaklarının, prensiplerinin belli olduğunu belirterek, CHP, İYİ Parti ve Saadet Partilerine seslendi: ‘Karanlık mahfillerde listeler hazırlandı. Kandil'den gelen talimatlar var. Pensilvanya'dan gelen talimatlar var. Böyle bir ittifak sizin içinize sınıyor mu? İnşallah pazar günü milletimiz bu maskeli baloya, bu karanlık pazarlığa bir son verecektir.’ dedi” (30.03.2019).

4.3.2.2 Mikro yapı özellikleri

Sentaktik çözümleme

Yeni Şafak Gazetesi'nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım'ı konu alan haberlerinde aktif ve pasif cümle yapılarının bir arada kullanıldığı ayrıca kısa ve basit cümlelerin tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca haber içeriklerinin muhabir ya da editörün imzasıyla hazırlandığı, farklı kaynaklara yer verilmediği görülmektedir. Haberlerde genellikle olayla ilgili tarafların yorumuna yer verilmediği, daha çok Cumhurbaşkanı ve Devlet Bahçeli'nin açıklamalarına yer verildiği, bu açıklamalarda Millet İttifakı'na yönelik olumsuz ifadelerin ön plana çıkarıldığı, böylece kamuoyu nezdinde Millet İttifakı'nın saygın ve güvenilir olmadığı anlamı üretildiği söylenebilir.

“31 Mart'ta milli şamarı yiyecekler” (04.03.2019).

“Sırtımızı Allah'a ve millete dayadık” (13.03.2019).

“Patronlarını artık gizleyemiyorlar” (13.03.2019).

“[...] Bu Geziciler, başlarında da Bay Kemal'in olduğu bu Geziciler 'Zulüm 1453'te başladı' derken neyi kastediyorlardı? Yani İstanbul'un fethi, Bay Kemal'e ve onun sevenlerine göre bir zulümdü, değil mi?' dedi” (17.03.2019).

“Bunun için 31 Mart bir beka seçimidir. Türkiye'yle ve Türk milletiyle hesabı olan herkes, 31 Mart'ı bekliyor” dedi (20.03.2019).

Haberin retoriği

Yeni Şafak Gazetesi'nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım'ı konu alan haberlerine bakıldığında gazetenin tamamlayıcı bir unsur olarak ve ürettiği söylemi yaygınlaştırma amacına yönelik sayısal ifadelere yer verdiği söylenebilir.

“Yıldırım'ın, Bayrampaşa'da hayata geçirmeyi planladığı Türkiye Teknoloji Üssü projesinin ayrıntıları açıklandı. Fırsat bekleyen girişimcilerin yeni yuvası olması hedeflenen merkez, 1,5 milyar lira yatırımla kurulacak. Yapay zekanın da merkezi olacak teknoloji üssünde araştırmacılar, projelerini geliştirebilecek. Tam kapasiteye eriştiğinde doğrudan 6 bin 500, toplamda ise 18 bin kişiye istihdam sağlaması hedeflenen merkezin, Türkiye'nin özellikle 2023 yılı hedeflerine ulaşma konusunda önemli bir katkı sunması bekleniyor” (07.03.2019).

“İstanbul tarihi günlerinden birini yaşadı. Yenikapı'daki mitinge koşan 1 milyon 600 bin kişi bayraklarla şehri kırmızı-beyaza çevirdi. Mahşerî kalabalık fethin üzerinden asırlar geçse de gözü hâlâ İstanbul'da olanlara cevap verirken Cumhurbaşkanı Erdoğan, ‘İşte fethin İstanbul’u bu. İşte 3 kıta, 7 iklim hükmeden İstanbul bu’ dedi” (25.03.2019).

Sözcük seçimleri

Yeni Şafak Gazetesi'nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım ile ilgili ürettiği haber içeriklerinde kullandığı sözcüklere bakıldığında “yerlilik” ve “millilik” kavramlarının öne çıktığı; beka, kimlik gibi milliyetçi ideolojik söylemlerin sıklıkla tekrarlandığı görülmektedir.

“31 Mart'ta milli şamarı yiyecekler” (04.03.2019).

“Türkiye'yi karanlığa itmek istiyor, milli becamızı hedef alıyorlar. PKK/PYD/YPG bir yandan, FETÖ ve kripto damarı diğer yandan ülkemizin düşmesini gözlüyor” (11.03.2019).

“Bunların derdi doğrudan Türkiye ve Türk milletidir. İşte bu yüzden beka meselesi” (17.03.2019).

“Bu maskeli baloya millet son verecek” (30.03.2019).

Diğer taraftan gazete genel anlamda terör ve terörist sözcüklerini ya da PKK, YPG ve FETÖ gibi spesifik terör örgütlerinin isimlerini kullanarak bu örgütlerin Türkiye'nin demografik yapısına yönelik bir tehdit oluşturduğunu ve bu durumun ülkede bir güvenlik ve beka sorununu beraberinde getirdiğini ön plana çıkarmaktadır.

“PKK/PYD/YPG bir yandan, FETÖ ve kripto damarı diğer yandan ülkemizin düşmesini gözlüyor. Şimdi bunlara bir de zillet eklendi” (11.03.2019).

“‘Biz sırtımızı YPG, PYD’ye dayadık’ diyor. ‘Bay Kemal bunlarla beraber. Biz de sırtımızı milletimize ve Allah’a dayadık. Farkımız bu’ dedi” (13.03.2019).

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Gazetecilik, haber ve bilgiyi halka ulaştırmayı amaçlayan kadim bir alandır. Gazeteciler aynı zamanda hedef kitlelerinin beklentileri ve konumları doğrultusunda belirli anlamlar taşıyacak söylemler seçerler. Popülist siyaset kavramı olarak ortaya çıkan ve daha sonra yaygınlaşan post-truth dönem kavramı, son dönemde gazetecilerin siyasi yorumlarının dayanak noktası haline gelmiş ve büyük medya kuruluşlarının sıklıkla kullandığı bir kavram haline gelmiştir. Gerçeklerin ve kanıtların yerini kişisel inanç ve duyguların aldığı hakikat sonrası çağa girerken, haberlerin doğası ve insanların haber olarak kabul ettikleri şeyler de inanç ve duygu temelli bir pazara doğru kaymaktadır. Bu çağda hikâyenin gerçekliği artık önemini yitirmektedir; önemli olan hikâyenin kişinin duymak istediği ile örtüşmesidir. Neoliberalizm ise yaşadığımız çağın post truth söyleminin şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Neoliberalizm topluma parasallık kavramını, şirketleşmeyi ve pazar endüstrisini dayatmış böylece toplumsal hakikat kaybolmuş yalnızca bireysel hakikat ön plana çıkmıştır. Toplumun tamamıyla iş camiasına entegre etmeye çalışan neoliberalizm ve onun desteklediği serbest piyasa ile beraber bencilleşen sistemde paylaşımın olmadığı, ahlaki değerlerin azaldığı ve aile ilişkilerinin parçalandığı bireyselleşmenin ön planda olduğu bir toplum ortaya çıkmıştır. Bu çağda bireyler kendi düşünceleri, çıkarları ve inançlarına uygun haberleri ve bilgileri medya araçları üzerinden sürekli takip eder ve bu bilgileri ve haberleri ortaya atan yöneticiler ile gerçekten uzak, peşin ön yargıların ön planda olduğu ortak bir paydada buluşurlar. Bu ortak payda, toplumları ön yargı ve yanlış düşünceyle hakikat sonrası bir döneme çeker. Medya araçları ile sunulan politikacılar ve liderler tarafından süzgeçten geçirilen ideolojik söylemler onaylanmadan ve sorgulanmadan kabul edilir ve bu durum toplumsal kavramlar ile siyasal kavramların iç içe geçmesine neden olur. Bu ise medya ve ideoloji arasındaki ilişkiyi önemli kılmaktadır. Medya ve ideoloji arasındaki ilişki iletişim araştırmalarının üzerinde en sık durduğu konuların başında gelmektedir. İdeolojinin haber içeriklerini şekillendiren bir faktör olduğu ve medyanın ideolojik mesaj yüklü içerikleri kamuoyuna aktardığı konusu uzun yıllardır tartışılrsa da hakikat sonrası çağ ile birlikte yeniden gündeme gelmiştir. İletişim alanında medyanın sahiplik yapısına odaklanan politik ve ekonomik yaklaşımlar medyanın bir propaganda aracı haline geldiğini göstermektedir. Bunun sonucunda ideoloji medya kuruluşlarının temsilini etkileyerek farklı

gerçekliklerin üretilmesini sağlamaktadır. Egemen veya muhalif söylem pratikleri içerisinde yerleştirilen ideoloji belli bir toplumsal gerçekliğin yeniden üretilmesinde aktif rol oynamaktadır. Haber söylemleri dil içerisinde kodlanmış ideolojiyi toplumsal olarak açığa çıkarmakta ideoloji ve söylem birbirini beslemektedir.

Hakikat sonrası çağda gazeteler ideolojik olarak sahiplik yapısının baskısı altında kalarak onun ideolojisinin dışında içerik oluşturamazlar. Bu nedenle bu çağda gerçeği yansıtmayan haberler toplum tarafından kullanılarak dilden dile dolaşan bir referans haline gelmiştir. Bu haberler aynı zamanda toplumda hem sosyal hem de politik olarak aşırı derecede kutuplaştırıcı rol oynamıştır. Kutuplaşmış manşetlere yönelik artan talebi gören haber yapımcıları da bu hakikat sonrası karmaşaya katkıda bulunmuştur. Post-truth çağda medyadaki sermaye yapısı ve büyük iş dünyasının güç ilişkileri nedeniyle medya kurumları kendi ideolojileri içinde “haber” sunmakta ve ürettikleri yeni gerçekleri gazeteler aracılığıyla okuyucularına iletmektedir. Post-truth çağında medyanın kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma işlevi, statükoyla veya devlet yapılanmalarıyla yakın ilişki içinde olan konumu nedeniyle önemini kaybetmeye başlamıştır. Kamuoyunun haber ihtiyacını karşılayan medya kuruluşlarının post-truth çağında gerçeğe gerekli özeni göstermeden haber ürettiği ve hakikat sonrası tartışmalarla birlikte kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma işlevine ters düştüğü yadsınamaz bir gerçektir. Haber metinlerinde hakikat değerinin yitirilmesi ve dolayısıyla ideolojik egemenliğin kurulması, geleneksel medya ortamlarında sıklıkla başvurulmuş yollardan biri olmuştur. Bu sorunun odak merkezlerinden biri olan Türk medyası, çeşitli konulardaki haberleriyle araştırmacılara zengin bir alan sunmaktadır. Bu çalışma ise 31 Mart 2019 yerel seçimleri ve özelde İstanbul seçimleri üzerinden siyasal aktörlerin siyaset ve ittifak söylemlerini Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin manşetleri üzerinden eleştirel söylem analizi adı verilen çok disiplinli bir söylem çalışması yöntemini kullanarak analiz etmektedir.

Araştırmanın sonunda Cumhuriyet Gazetesi’nin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu’yla ilgili birinci sayfadan yer verdiği haber başlıklarında Ekrem İmamoğlu’nun seçim vaatlerini ön plana çıkardığı, bazı başlıklarda enformasyon eksilimine giderek okuyucularda merak uyandırmayı ve böylece okuyucuların haberin içeriği hakkında bilgi edinmek için haberin tamamını okumalarını amaçladığı görülmüştür. Gazetenin İmamoğlu’nun seçim çalışmaları kapsamında

düzenlediği miting ve etkinliklerdeki konuşmalarından alıntılarını ve Millet İttifakı bileşenleri olan İyi Parti ve CHP Genel Başkanlarının Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'na yönelik eleştirilere verdikleri yanıtları haber başlığı olarak okuyucuya sunduğu, İmamoğlu'nun vaatlerine ilişkin çarpıcı ve ayrıntılı yönleri okuyucuya yönlendirici bir söylemle aktardığı görülmüştür. Cumhuriyet Gazetesi'nin haber içeriklerinde İstanbul'un içerisinde bulunduğu kötü koşulları göz önünde bulundurarak söylem ürettiği ve Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nu bu sorunları çözecek bir aktör olarak konumlandığı söylenebilir. Bu durumda Cumhuriyet Gazetesi'nin hem sermaye yapısı hem de ideolojik bakış açısı ile kendisini Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'ndan yana bir pozisyonda konumladığını söylemek mümkündür.

Yeni Şafak gazetesinin ise Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili ürettiği haber sunumlarında Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu ile ilgili olumsuz çağrışımlar yapacak içeriklerle Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nu Türkiye'nin milli varlığına ve bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak algılayacak şekilde kamuoyunda bilinç oluşturmaya çalıştığı görülmüştür. Bu yönüyle gazetenin kendisini Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu aleyhinde konumlanan bir yaklaşımda olduğu söylenebilir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım'la ilgili birinci sayfadan yer verdiği haber sunumlarına bakıldığında ise doğrudan Binali Yıldırım'ın sözlerine atıf yapıldığı ve herhangi bir yoruma gidilmediği için incelenen haberlerin nötr tonlu olduğu görülmüştür. Ancak gazetenin kullandığı bazı görsellerle okuyucunun Binali Yıldırım ve çevresi hakkında sorgulama yapmaya yönlendirildiği görülmüştür. Gazetenin ana olayı ele alış biçimi değerlendirildiğinde ise muhalif kimliğine rağmen haberin içeriğine ilişkin herhangi bir yorumlamaya gitmeden, doğrudan Binali Yıldırım'ın aktardıklarını haberleştirmesi göze çarpmıştır.

Yeni Şafak Gazetesi'nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım'la ilgili birinci sayfadan yer verdiği haber sunumlarına bakıldığında Cumhurbaşkanı ve AKP Genel Başkanı Erdoğan ve MHP Genel Başkanı Bahçeli'nin Millet İttifakı ve İmamoğlu'na yönelik eleştirilerini ve Millet İttifakı ve İmamoğlu'nun meşruiyetini sorgulayan sansasyonel ifadelerini negatif tonlu vurgu ile okuyucularına sunduğu anlaşılmıştır. Yetkili kişiler tarafından üretilen ifadeleri başlığa

taşıyarak güçlü bir gerçeklik etkisi yaratmayı hedeflediği, böylece okurların bu bilgileri doğrulama ihtiyacı hissetmemesinin amaçlandığı görülmüştür. Diğer taraftan gazetenin Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nun terör örgütleri ile ilintili olduğu ve bu nedenle Cumhur İttifakı tarafından üretilen yerlilik ve millilik çerçevesinin dışında olduğu temasını destekleyici bir söylem ürettiği görülmüştür. Gazetenin Cumhur İttifakı'nın siyasal üstünlük sağlayabilmek amacıyla gerçeği yansıtmayan ifadelerine hakikat rolü biçerek okuyucularına sunduğu, böylece AKP'nin tabanını teşkil eden milliyetçi muhafazakâr seçmenin Cumhur İttifakı etrafında konsolide olmasını sağlama stratejisini desteklediği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla Yeni Şafak Gazetesi'nin kendisini Binali Yıldırım'dan yana bir pozisyonda konumlandığı söylenebilir.

İki gazete karşılaştırıldığında Yeni Şafak Gazetesi'nin gerçeği daha fazla deforme eder popülist bir dil tutturduğu ve bunu kutuplaştırıcı siyasetin bir parçası olarak yaptıkları söylenebilir. Öyleki bu popülist yöntemin genellikle sağ kanat popülist hareketler tarafından kullanıldığı ve bu kesimin olguları itibarsız kılmak, siyasetin zeminini duygulara ve inanç seviyesine kaydırmak amacıyla bu tür haberlere stratejik rol atfettikleri bilinmektedir. Çünkü popülist mantık, popülist partileri desteklemeyen hiç kimsenin her zaman dürüst ve ahlaki olarak saf kabul edilen insanların gerçek bir parçası olamayacağı anlamına gelir. Kutuplaştırma siyasetini takip eden popülistler açısından düşman çoktur ve kendileri dışındaki herkes bütün halkın ortak düşmanıdır. Türk siyasi rejimine zarar veren başlıca hastalık da popülistlerin sıklıkla başvurduğu kutuplaşma politikasıdır. Bu hastalık geçmişte zaman zaman gözlemlense de son yıllarda özellikle iktidar bloğunun bilinçli seçimi ile doruk noktasına ulaşmıştır. Tüm muhalefeti birlikte hareket eden düşman bloğunun bir parçası olarak gösteren bu söylem, seçmeni ülkenin tehlikeli düşmanına karşı kendi safında hareket etmeye davet etmektedir. Sağ popülist siyaset muhalif partileri dost ve düşman şeklinde konumlandırıldığı ve ülkedeki bütün olumsuzlukların nedeni olarak düşman partilerin sorumlu tutulduğu bir siyasal ortam yaratmaktadır. Böyle bir siyasal ortamda iktidarda bulunan popülistler kendi hegemonyalarının sürekliliğini sağlayabilmek için muhalif hareketleri her tür kötülüğün kaynağı olarak sunarlar. Popülist siyaset muhalif grupları hain ilan ederek dışlamaktadır. Popülist siyasette iyi ve kötü söylemsel süreçte inşa edilmektedir. Nitekim Yeni Şafak gazetesinin haber içeriklerine bakıldığında da

Erdoğan açısından kötü olan sürekli onun karşısında durandır ve karşısında duran sürekli aşağı konuma yerleştirilerek itibarsızlaştırılmaktadır.

Popülist siyasetin hakim olduğu seçim kampanyaları bütün olumsuz nitelikleri rakip kişiye veya partiye yükleyen kutuplaştırıcı siyasetin özelliklerini taşımaktadır. Çünkü popülizm genellikle iktidar sahibi olan kesim ile iktidarda olmayan kesim arasındaki siyasal çatışmadan kaynaklı söylemsel alanda şekillenmektedir. Nitekim Erdoğan ve Bahçeli'nin mitinglerde kendi destekçileri dışındakileri betimlerken kullandıkları: *“bunlar Türkiye’yi karanlığa itmek, “milli bekamızı hedef alıyor”, “yıkım İttifakı”, “karanlık mahfiller”, “Bunların derdi Türkiye ve Türk milletidir”* ifadelerin buna örnektir. Cumhuriyet İttifakı liderlerinin bu söylem tarzı popülizmden muhalif gruplara yönelmektedir. Bu endişe verici tabloyu bir nebze olsun hafifleten unsurlardan biri Millet İttifakı bileşenlerinden bu söyleme benzer şekilde tepki verilmemesi AKP ve MHP’ye yönelik eleştirilerde MHP’ye AKP üyelerini ve seçmelerini bunun dışında tutmaya özen gösterecek bir dil kullanılmasıdır. Nitekim *“Sevgi dili kazanacak”, “İnciten dilin faydası yok”, “sorunlar ortak masa kurarak ve sadece konuşarak çözülebilir”* gibi ifadeler buna örnektir.

Gazeteler karşılaştırıldığında Yeni Şafak Gazetesi’nin Cumhuriyet İttifakı ve Binali Yıldırım’la ilgili birinci sayfadan yer verdiği haber sunumlarında ağırlıklı olarak Cumhurbaşkanı ve AKP Genel Başkanı Erdoğan ve MHP Genel Başkanı Bahçeli’nin ifadelerine yer verdiği ancak Cumhuriyet gazetesinin ise daha çok Ekrem İmamoğlu’nun açıklamalarına yer verdiği anlaşılmıştır. Bu sonuç da sağ popülizmin lider eksenli yönelimi hakkında bir ipucu vermektedir. Popülist liderler özgür ve şeffaf seçimlerle işbaşına gelmiş olsa da lider kültü ülkede muhalif seslerin bastırılmasında en sembolik figür haline gelmiştir. Popülist partilerin alt kademeleri tamamen lidere bağlı olarak örgütlenmekte ve lidere bağlılık tek adam metaforunun ötesine geçerek herkesi ve her şeyi kontrol edebilen bir lider aşırılığına varmaktadır. Sağ popülizmde lider ve kitle arasındaki ilişki lider tarafından gereksinimlerin duygusal ve ajitasyonel bir söylemde somutlaştırılmasına, kökenlerinden ayrılmasına, liderin kişisel hedefleriyle açık bir şekilde tanımlanmasına dayanır.

Sonuç olarak hakikat sonrası çağda gerçekliğin manipölasyonu ve ardından arzu edilen gerçekliğin üretilmesi ideolojik farklılıkların mücadele ettiğı bir alana dönüşmesini sağlamaktadır. Bu çağda medyanın ekonomik ve siyasi sahiplik yapısı gereğı kendisine hizmet ettiğı ideolojik çıkarlar her şeyin üzerindedir ve medya gerekirse başka gerçeklikler aracılığıyla ötekileştirme sağlayabilir. Yeni Şafak ve Cumhuriyet gazetelerinin 01.03.2019-31.03.2019 tarihleri arasındaki haberlerinin karşılaştırılmasına dayanan bu araştırmada da farklı toplumsal sorunlar etrafında öbeklenmiş haber metinlerinden Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu'nun bazı medya kesimleri tarafından kategorik bir ötekileştirmeye maruz bırakıldığını görmek mümkündür. Sahiplik yapısı gereğı ideolojik olarak iktidara yakın pozisyonda duran Yeni Şafak gazetesi tarafından terör örgütleri ile ilintili gösterilerek meşru parti ve aday olmaktan alıkonulan Millet İttifakı ve Ekrem İmamoğlu hakkında ortaya atılan iddialar hakikat rolü biçilerek okuyuculara sunulmaktadır. Böylesi bir ortamda herhangi bir konudaki haberler, ideolojik tutumların güçlü bir şekilde yeniden üretildiğini göstermektedir. Haberlerde kullanılan kavram ve görseller taraflı olarak kullanılmış ve okuyucuya aktarılmak istenen yönde kurgulanmıştır. Bu yöntemi hakikat sonrası siyasetin elverişli bir stratejisi olarak benimseyenler, kutuplaşmanın gündelik hayatta daha fazla yaygınlaştığı günümüzde bu tür haberlerin toplum tarafından gerçek olarak kabul edilmesini ve kolayca yayılmasını sağlamaktadır.

REFERANSLAR

Ahi, G. (2017). Gerçeklik ötesi (post-truth) ve popülizm. <https://digitalage.com.tr/makale/gerceklik-otesi-post-truth-populizm/> (Erişim Tarihi: 17.12.2020).

Akdoğan, Y.. (2003). *Muhafazakâr Demokrasi*. Ankara: AK Parti.

Akın, A. Z. (2018). Ak Parti İktidarı Döneminde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Türkiye'nin Üyeliği Meselesi. <https://www.researchgate.net/profile/Ahmet-Akin12/publication/329686842-Ak-Parti-Iktidari-Doneminde-Turkiye-Avrupa-Birligi-Iliskileri-ve-Turkiye%27nin-Uyeliği-Meselesi/links/5c1a6035299bf12be38b2a6b/Ak-Parti-Iktidari-Doeneminde-Tuerkiye-Avrupa-Birligi-Iliskileri-ve-Tuerkiyenin-Ueyeliği-Meselesi> (Erişim Tarihi: 03.07.2021).

Akıncı, B. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Seçim Sistemi Arayışları: Dar Bölge Seçim Sisteminin Yönetimde İstikrar Ve Temsilde Adalet Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*, 63, 403-420.

AKP, (2002). *Ak Parti Tüzüğü*. Ankara: AK Parti Yayınları.

Akptekin, G. (2020). *Yerel Seçimlerde Parti İttifakları, Siyasal Bilgi ve Seçmen Tercihi: Eskişehir Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Aksoy, İ. U. (2019). 2018 Genel Seçimler Öncesi AK Parti-MHP Cumhur İttifakı'nın Seçmen Nezindeki Toplumsal Algısı. *International Journal of Economics Administrative and Social Sciences*, 2(1), 21-39.

Akyol, T. (2018). <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/ittifakta-neden-hdp-yok-40828073>, (Erişim Tarihi: 07.03.2022).

Allcott, H. ve Gentzkow, M. (2017). “Social Media And Fake News in The 2016 Election”. *Journal Of Economic Perspectives*, 31 (2), 211-236.

Alpay, Y. (2017). *Yalanın Siyaseti*. İstanbul: Destek Yayınları.

Alterman, E. (2004). *When Presidents Lie: A History of Official Deception and Its Consequences*. New York: Viking,

Andersen, R., & Heath, A. (2000). Social cleavages, attitudes and voting patterns: A comparison of Canada and Great Britain.

Aradau, C., ve Huysmans, J. (2019). “Assembling Credibility: Knowledge, Method and Critique in Times of „Post-Truth””. *Security Dialogue*, 50(1), 40-58,

Arditi, B. (2010). *Liberalizmin Kıyılarında Siyaset*, (Çev: Emine Ayhan), İstanbul: Metis Yayınları.

Arendt, H. (1972). *Lying in politics*. Crises of the Republic.

Arendt, H. (1996). *Geçmişle Gelecek Arasında*, çev. BS Şener, İstanbul, İletişim Yayınları.

Arendt, H., (2018). *Siyasette Yalan*. (İ. Oranlı & B. Şeker, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.

Arslan, A. (2007). “Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1- 32.

Aydın, A. (2019). Olumlu ve olumsuz manası ile siyasal katılım türlerinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 2119-2138.

Aydın, A. (2019). Siyasal katılım araçları üzerinden merkezi ve yerel düzeydeki katılımın incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(2), 395-403.

Aydın, A. F. (2020). "Post-truth dönemde sosyal medyada dezenformasyon: Covid-19 (yeni koronavirüs) pandemi süreci." *Asya Studies* 4(12), 76-90.

Aydın, A. F. (2020). Post-truth dönemde sosyal medyada dezenformasyon: Covid-19 (yeni koronavirüs) pandemi süreci. *Asya Studies*, 4(12), 76-90.

Aydın, Ö. D. (2011). Türk anayasa yargısında yeni bir mekanizma: Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(4), 121-170.

Balcı, A. (2017). *AB'ye Yönelik Heyecan ve Durgunluk: Türk Dış Politikası: İlkeler, Aktörler ve Uygulamalar* (s. 270). Alfa Yayınları.

Baudrillard, J. (2011). *Simülasyon ve Simulakrlar*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Baykal, A.(2019) *31 Mart Yerel Seçimleri Sürecinde Cumhur İttifakı*, <https://www.setav.org/31-mart-yerel-secimleri-surecinde-cumhur-ittifaki/>, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

BBC.com. Washington Post: Trump 2018'de günde ortalama 15 yalan söyledi. (2019, 1 Ocak).
Erişim Adresi: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46727843?ocid=socialflow_twitter (Erişim Tarihi: 12.11.2020).

Bektaş A. (2018). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Bektaş, A. (2002). *Siyasal Propaganda*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Belli, A. (2016). *Türkiye'de kent konseylerinin işlevselliği önündeki sorunlar ve çözüm önerileri: Büyükşehir belediyeleri örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.

Bhadrakumar, M.K. (2019). Modi's post-truth politics. <https://www.theweek.in/columns/mk-bhadrakumar/2019/04/12/modis-post-truth-politics.html>, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

Binark, M. ve Bayraktutan, G. (2013), *Ayin Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*. İstanbul: Kalkedon.

Bozkurt, S. (2022). <https://www.gazeteduvar.com.tr/hdpli-mi-hdpsiz-mi-makale-1553723>, (Erişim Tarihi: 07.03.2022).

Braun, K. (2019). Unpacking Post-Truth. *Critical Policy Studies*, 13(4), 432-436,

Bravo, H. (2006). Yöneten-yönetilen ilişkisi/ çelişkisi. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 123-144.

Bufacchi, V. (2020). Truth, lies and tweets: a consensus theory of post-truth. *Philosophy & Social Criticism*, 0191453719896382,

Calcutt, A., *The truth about post-truth politics* [çevrimiçi], <http://www.newsweek.com/truth-post-truth-politics-donald-trump-liberals-tony-blair-523198>, (Erişim Tarihi: 12.11. 2020).

Canöz, K. (2010). Seçmen Tercihinde Aday İmajının Rolü: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Öncesinde Konya Seçmeni Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk İletişim*, 6(2), 95-114.

Caruth, C., (2018). Yalan ve Tarih. H. Arendt İçinde, *Siyasette Yalan* (İ. Oranlı & B. Şeker, Çev. s.67-99). İstanbul: Destek Yayınları.

Cathy C., (2009), Lying and History, *Thinking in Dark Times: Hannah Arendt on Ethics and Politics* içinde, (ed) Roger Berkowitz ve Thomas Keenan, USA:Fordham University Press.

Cevheri, A. ve Gizem, S. (2018) “Donald Trump’ın Secim Vaatleri ile Siyasalarının Populizm Kapsamında Değerlendirmesi ve Amerikan Dış Politikasına Yansımaları”, İstanbul Kültür University Global Political Trends Center, *Policy Brief*, No. 58.

Cevizci, A. (1999). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, 3.bs., İstanbul, Paradigma Yayınları.

Coles, T. J. (2017). *President Trump, Inc.: How Big Business and Neoliberalism Empower Populism and the Far-Right*. Clairview Books.

Colville, R. (2016). Vladimir Putin is the prince of post-truth politics. <https://capx.co/putin-is-the-prince-of-post-truth-politics/> (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

Coşkun V. (2019). “Kader seçiminde Kürtler”, <https://www.independentturkish.com/node/31471/t%C3%BCrkiyeden-sesler/kader-se%C3%A7iminde-k%C3%BCrtler> (Erişim tarihi: 03.07.2021).

Coşkun, A. V. (1999). Yerel yönetimler ve demokrasi. *Türk İdare Dergisi*, 422, 93-110.

Coşkun, S. (2005). Seçim Hukuku, Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayınları.

Cristina Suzina, A. (2018). Brazil, hijacked by post-truth. <https://www.opendemocracy.net/en/democraciaabierta/brazil-hijacked-by-post-truth/>, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

Crouch, C. (2004). *Post-democracy*. Cambridge, UK: Polity,

Çaha, Ö., M. Toprak ve İ. Dalmış (2002). “Seçmenin Parti Tercihinde Rol Oynayan Faktörler(Kırıkkale rneği)”, Der. Ö. Çaha, Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler, İstanbul: Gendaş Yayınları, 116- 141.

Çakı, C. (2018). *Propaganda*. Karaca M. & Çakı C. (Eds.), *İletişim ve Propaganda*, Konya: Eğitim Yayınevi.

Çalmuk, F. (2001). *Erbakan'ın Kürtleri-Milli Görüşün Güneydoğu Politikası*. İstanbul: Metis Yayınları.

Çam, E. (2011). *Siyaset Bilimine Giriş*, 10. Baskı, Der Yayınları, İstanbul.

Çevikbaş, R. (2008). Türkiye’de yerel yönetimlerde yerel özerklik ve idari vesayet. *Yerel Siyaset Dergisi*, 32, 74-86.

Çitçi, O. (1996). Temsil, katılma ve yerel demokrasi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 5(6), 5-14.

Çukurçayır, M. A. (2005), “Siyasal Katılım Olanakları Açısından Yerel Siyaset: Yönetişim ve Yerel Alanda Yararlanabilecek Diğer Yönetimler, (Ed.: Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik), *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar -1*, Ankara: Nobel Yayınları.

Çukurçayır, M. A. (2012). *Siyasal katılma ve yerel demokrasi: küreselleşme sürecinde yurttaş, yönetim, siyaset*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Dahl, R. A. (2001). *Demokrasi üzerine*, (Çev.: Betül Kadioğlu), Ankara: Phoenix Yayınevi.

Dale R (2017). “Industry Watch: NLP in a post truth World.” *Natural Language Engineering*, 23 (2), 319-32.

Damlapınar, Z. (2007). *Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı* Ankara: RTÜK Araştırma Geliştirme Daire Bşk.

Daver, B. (1989). “Anayasal Yargı ve Seçim Sistemleri”, Anayasa Yargısı 5, Anayasa Mahkemesi’nin 26. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25- 26 Nisan 1988, Ankara 1989, s.10- 27, 131- 149.

Daver, B. (1993). *Siyaset bilimine giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Debord, G. (2012). *Gösteri Toplumu*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Dede, İ. (2005). *Seçim Sistemi ve Yöneten Demokrasi “Altın Oy Sistemleri”*. Birinci Baskı, Kocaeli Sanayi Odası Yayınları.

Demirel A. ve Durgun, S. (2014). *Temsiliyet ve Seçimler, Siyaset Kavramlar, Kurumlar ve Süreçler* (Ed: Yüksel Taşkın), İletişim Yayınları, İstanbul.

Demirkiran, E., (2019). *Y Kuşağının Siyasal Katılımı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Devran, Y. (2003). *Siyasal Kampanya Yönetimi Mesaj- Strateji ve Taktikler*, İstanbul: AND.

Doğan A. (2017). *Türkiye’de Siyasal İletişim Ve Siyasal Davranış*, Nobel Yayınları, Ankara.

Doğan, A. (2014). “*Sosyal İlişkilerin Türk Seçmeninin Siyasal Davranışına Etkisi*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elazığ.

Doğan, A., & Göker, G. (2010). “Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi (29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 159-187.

Dursun, D. (2018). *Siyaset Bilimi*, 9. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.

Dursunoğlu, İ., & Kincal, E. (2019). Erzurum İlinde Yaşayan Seçmenlerin Siyasal Davranışlarında Sosyo-Kültürel Faktörlerin Etkisi. *Iğdır University Journal of Social Sciences*, (20), 413-434.

Dündar, L. (2018). Yeni Medya ve Siyasal Katılım: 15 Temmuz Örneği. *Gazi Akademik Bakış*, 11(22), 101-115.

Emre Kaya, A., E. (2010) Cumhuriyet Gazetesinin Kuruluşundan Günümüze Kısa Tarihi, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 39, 75-91.

Erdem, F. H. (2019). 31 Mart Seçimleri Ve Kürtler. *Şarkiyat*, 11(3), 1547-1565.

Foucault M (2011). *Büyük Kapatılma*. Çev. Işık Ergüden ve Ferda Keskin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Foucault, M., (2017). *Doğruyu Söylemek*. (K. Eksen Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Frankfurt, H. G. (2005). *On bullshit*. Princeton. NJ: Princeton University Press.

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*, Çev: Şebnem Pala Güzel, İstanbul, Kırmızı Yayınlar.

Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde kadınların siyasal hayata katılım mücadelesi. *Yasama Dergisi*, 10, 5-59.

Göksu, T., & Bilgiç, V. K. (2003). Baskı Grupları ve Karar Alma Mekanizmasına Etkileri. *Amme İdaresi Dergisi*, 36(2), 51-66.

Graziano, M. (2019). The Bayesian Perspective in the Post-Truth Era. Sim, S. (Eds.). *Post-Truth, Scepticism & Power*, Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Gschwend, T. (2004). *Strategic Voting in Mixed Electoral Systems*. Statistisches Bundesamt.

Güldiken, N. (1996). *Toplum bilimsel boyutuyla siyasal katılım*. Sivas: Dilek Ofset Matbaacılık.

Güllüpınar, H. (2010). *Seçmen Tercihi Bakımından Aday İmajı: Konya 2009 Yerel Seçimleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya.

Günenç, M. (2019). “Martin Crimp’in *Attempts on Her Life* Oyununda (post-truth) Hakikatin Değersizleşmesi Okuması”, *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 1-13,

Güney, K., M. (2019). İnşaata dayalı büyüme modeli ve servet dağılımı adaletsizliği. <https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2019/11/19/insaata-dayali-buyume-modeli-ve-servet-dagilimi-adaletsizligi> (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

Gürcan, E. C. (2013). “Demokratik Seçim Sistemleri ve Türkiye”, *Yeni Anayasa, Demokratik Konsolidasyon Siyasal Partiler ve Seçim Rejimi*, (Ed. Murat Yılmaz), Başak Matbaacılık, Ankara.

Güven, A. (2020). “Hakikatin Yitimi Olarak Post-Truth: Bir Kavramsallaştırma Denemesi”. *İnsan ve İnsan*, 7(23), 20-36.

Güven, M., E. (2019). *Seçmen Davranışları Yaklaşım Modelleri Kapsamında Malatya İli Milletvekili Genel Seçimleri (1991-2018) Sonuçlarının Analizi*,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Malatya.

Güven, S. (2017). “Siyasal İletişim Sürecinin Dönüşümü, Siyasal Katılım ve İletişim Teknolojileri.” *The Turkish Journal of Design, Art and communication*, 7(2), 175-191.

Güvenir, M. (1982). Seçim sistemleri ve ülkemizdeki uygulama. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 37(1), 215-250.

Harsin, J. (2015). Regimes of posttruth, postpolitics, and attention economies. *Communication, culture & critique*, 8(2), 327-333.

Harvey, D. (2010). *The Enigma Of Capital: And The Crises Of Capitalism*. London: Profile.

Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin kısa tarihi*. Çeviren: Aylin Onacak, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Harvey, D. (2019). *Postmodernliğin Durumu* (8. Baskı). Çeviren: Sungur Savran, İstanbul: Metis Yayınları.

Henley, J. (2016). “Why Vote Leave's £350m weekly EU cost claim is wrong”, 10 Haziran 2016, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/politics/reality-check/2016/may/23/does-the-eu-really-cost-the-uk-350m-a-week>, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

Heywood, A. (2007). *Siyaset*. (Çev.Bakırcı, Fahri). Ankara: Felix Kitap.

Higgs, G., Berry, R., Kidner D., Langford, M. (2008). Using IT approaches to promote public participation in renewable energy planning: Prospects and challenges. *Land Use Policy*, 25(4), 596–607

Holmes, J. (2016). "Trump's Campaign Manager Offered Her Most Brilliant Defense Yet of Trump's Lies". *Esquire*. (Erişim Tarihi: 18.15.2020).

Hood, L. (2017). India has been a post-truth society for years (and maybe the West has too). <https://theconversation.com/india-has-been-a-post-truth-society-for-years-and-maybe-the-west-has-too-71169>, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

<https://tr.euronews.com/2019/07/12/15-temmuz-dan-sonra-turkiye-de-gerceklesen-5-koklu-yapisal-degisim>, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/bahceliden-cozum-sureci-elestirisi/263843>, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

<https://www.cnnturk.com/turkiye/ekrem-imamoglu-mazbatasini-aldi>, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/binali-yildirim-nereli-kac-yasinda-iste-binali-yildirim-ile-ilgili-bilgiler-41602424>, (Erişim Tarihi: 12.09.2021).

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakikaysk-kararini-verdi-istanbul-secimleri-yenilenecek,NQUFpKO6L0igR8Ao4huhtw>, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/ekrem-imamoglu-kimdir-ekrem-imamoglu-kac-yasinda-nereli-meslegi-ne-hangi-okuldan-mezun-oldu-5192970/>, (Erişim Tarihi: 05.07.2021).

<https://www.yenisafak.com/kurumsal/hakkimizda>, (Erişim Tarihi: 12.09.2021).

hurriyet.com.tr. (2001). *Adalet ve Kalkınma Partisi kuruldu*. Alınan Yer Hürriyet Gazetesi Web Arşivi: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2001/08/14/15521>, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

Initiative, Referendum and Recall. <http://www.ncsl.org/research/elections-and-campaigns/initiative-referendum-and-recall-overview.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.02.2021).

İnal, A. (1997). Haber metinlerine eleştirel bir bakış: Temel sorunlar ve örnek alışmalar. *AÜ İLEF Yıllık*, 94(135-165).

İncekara, C. (2000). 'Erbakan'a kongre şoku. Alınan Yer Hürriyet Gazetesi Web Arşivi: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2000/05/15/206470.asp> (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

İnsel, A. (2002). “Olağanlaşan Demokrasi ve Modern Muhafazakârlık”. *Birikim Dergisi*, 21-28.

İşlek, S., T., G., Çavuş, vd., (2018). *Medya ve Yalanlar*, Der: Savaş Çoban, İstanbul: Siyah Beyaz Yayıncılık,

Jeffery, T. (2016) "Britain Needs More Democracy After the EU Referendum, Not Less". *The Huffington Post*. Retrieved (Erişim Tarihi: 12.11. 2020).

Jowett, G. S., ve O'donnell, V. (2018). *Propaganda & persuasion*. Sage publications.

Joyce G (2017), “Brexit Data: Post-Truth Politics and the EU Referandum”, 21 Mart, <https://www.brandwatch.com/blog/react-brexit-post-truth/>, (Erişim Tarihi: 16.12. 2020).

Kadıbeşegil, S. (2019). Populizm çağında Post-Truth. <http://www.salimkadibesegil.com/tr/2019/11/30/populizm-caginda-post-truth/> (Erişim Tarihi: 17.12.2020).

Kahraman, A. B. (2011). *Siyasal katılımın sosyolojik analizi*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Kalın, İ. (2013). *Akıl ve Erdem*, İstanbul: Küre Yayınları.

Kapani, M. (2007). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Karadaoğan, E. (2004). “Seçmenin Siyasal Tutumunun Oluşmasında Siyasetçinin İkna Becerilerinin Etkisi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 21(20), 243- 248.

Karagöz, K. (2018). “Post Truth Çağında Yayıncılığın Geleceği.” *TRT Akademi*, 3(6), 678-708.

Keser, U. (2005). 2004 Referandum Döneminde Kıbrıs ve Yaşanan Gelişmeler. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 1(02), 127-144.

Keyes, R. (2004). *The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life*. New York: St. Martin's.

Keyes, R. (2017). *Hakikat Sonrası Çağ Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma*. (D. Özçetin, Çev.) İzmir: Tudem Yayın Grubu.

Keyes, R. (2017). *Hakikat Sonrası Çağ: Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma*. İzmir: Deli Dolu Yayınları.

Kılıç, S. (2016). *Muhafazakâr Demokratlıktan Muktedir Muhafazakârlığa: Ak Parti'nin Siyasi Kimlik Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Komuves, A. (2018). "Hungary Is A Post-Truth Laboratory". <https://vsquare.org/hungary-is-a-post-truth-laboratory-peter-kreko/>, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

Köse, T. (2017). Çözüm sürecinin yükseliş ve düşüşü. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 13-40.

Köseoğlu, Y., & Hamza, A. L. (2013). Bir siyasal propaganda aracı olarak sosyal medya. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 103-125.

Kurt, N. (2001). Yarı-Doğrudan Demokrasi Kurumlarının Yerel Yönetimler Düzeyinde Uygulanması. *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, 6(5),

Kutlu, A. (2018). Dönüşen Medya Çağında Siyasal Katilim: İstanbul'da Yaşayan 18-22 Yaş Seçmen Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(3), 90-106.

Lofflmann, G. (2019). "America First and the Populist Impact on US Foreign Policy", *Survival: Global Politics and Strategy*, 61(6), ss. 115-138.

Lyotard, J., F. (1994). *Postmodern Durum*, Ankara: Vadi Yayınları.

Lyotard, J.F. (1997). *Postmodern Durum*, Çev: Ahmet Çiğdem, 2.bs., Ankara , Vadi Yayınları.

Machiavelli, N. (2020). *Hükümdar*, (19. Baskı),(Çev: Necdet Adabağ), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Marlowe, L. (2019). A philosopher's take on the dangers of our post-truth world. <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/a-philosopher-s-take-on-the-dangers-of-our-post-truth-world-1.3853554>, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

Martens, B., Aguiar, L., Herrera, E.G. and Langer, F.M. (2018). "The digital transformation of news media and the rise of disinformation and fake news - An economic perspective", *Digital Economy Working Paper 2018-02*, JRC Technical Reports,

McComiskey, B. (2017). *Post-truth rhetoric and composition*, Colorado: Utah State University Press.

McIntyre L (2018). *Post Truth*. USA: MIT Press.

Mcintyre, L. (2019). *Hakikat Sonrası*. (M. F. Biçici, Çev.) İstanbul: Tellekt Yayınları.

Menderes, F., Ç. (2019). *Türkiye’de Sosyal Medyanın Politika ve Siyasal Katılma Üzerinde Etkisi; Örnek Uygulamalar Üzerinden Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Mertek, S. (2020). "Post Truth’u Hannah Arendt ile Okumak". *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(97), 205-225.

Milbrath, L. (1965). *Political participation: How and why do people get involved in politics?*. Chicago: Rand McNally College Publishing Company.

Miş, N. ve Duran, H. (2018). *Seçim İttifakları*. Ankara: SETA Yayınları.

Miş, N., Duran, H., Erciyas, S., Öztürk, S. H., Laleoğlu, B. ve Baykal, A. (2018). 2018’de Siyaset. SETAV.

Müller, J. W. (2017). Popülizm Nedir?, (çev. Onur Yıldız). İstanbul: İletişim Yayınları.

Müller, J. W., (2019). *Popülizm Nedir?* (O. Yıldız, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Negiz, N., & Akyıldız, F. (2012). Yerel seçimlerde seçmenin tercihi üzerinde aday imajının etkisi: Uşak örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 171-199.

Negiz, N., & Akyıldız, F. (2012). Yerel seçimlerde seçmenin tercihi üzerinde aday imajının etkisi: Uşak örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 171-199.

Orhan, E., B. (2019). *Ak Parti Üyelerinin Parti Bağlılıklarının Nöropolitik Analizi*. Yayımlanmamış doktora tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.

Oruç, M. S. (2019). “Siyasal iletişimde doğruluğun ilgası: Hakikat sonrası durum ve Richard Rorty felsefesi.” *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 50-60.

Ostiguy, P. (2018) *Party Systems And Political Appeals Populism And Anti Populism In Argentina Book Manuscript Under Advanced Contract*.

Önder, T. (2013). *Seçim Sistemleri, Siyaset*, (ed. Mümtaz’er Türköne), Lotus Yayınevi, İstanbul.

Özbudun, E. (2002). *Türk Anayasa Hukuku*. (7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.

Özbudun, E. (2014). AKP at the crossroads: Erdoğan's majoritarian drift. *South European Society and Politics*, 19(2), 155-167.

Özbudun, E. (2022). <https://www.perspektif.online/kutuplastirma-siyaseti/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2022).

Özçelik, M. (2015). *Siyasal İletişimde Algılama Yönetimi 2014 Yerel Seçimleri Adalet ve Kalkınma Partisi Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Özdemir, A., & Nişancı, Ş. (2019). Türkiye’de ve Dünyada Seçim Kavramı ve Olgusunun Gelişimi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46), 73-96.

Özdemir, M. (2020). “Post-Truth Çağda İdeolojik Farklılıkların Medya İçeriklerine Yansımaları: Barış Pınarı Harekati Haberlerinin Söylem Analizi.” *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, (7), 107-138.

Özsoy, O. (2009). *Seçim Kazandıran Siyasal İletişim*, İstanbul: Pozitif Yayınları.

Paktin, S., & Karaca, H. S. (2018). Post-Truth, Medya ve İktidar. *Medya ve yalanlar (ed. Savaş Çoban) içinde*, bölüm, 5.

Politi, D. (2017). *American Alt-Right and Twitter Bots Are Key to Spreading French Election Hack*. The Slate. <https://slate.com/news-and-politics/2017/05/american-alt-right-and-twitter-bots-are-key-to-spreading-french-election-hack.html>, /(Erişim Tarihi: 18.12.2020).

Poulakidakos, S., ve Armenakis, A. (2014). “Propaganda in Greek public discourse. Propaganda scales in the presentation of the Greek MoU bailout agreement of 2010.” *Revista de Stiinte Politice*, (41), 126-140.

Poulakidakos, S., Veneti, A., & Fangonikolopoulos, C. (2018). “Post-truth, propaganda and the transformation of the spiral of silence.” *International Journal of Media & Cultural Politics*, 14(3), 367-382.

Ramonet, I. (2000). *Medyanın Zorbalığı*. (A. Derman, Çev.) İstanbul: Om Yayınevi.

Reuters, (2017). “Russian Twitter accounts promoted Brexit ahead of EU referendum: Times newspaper”, <https://www.reuters.com/article/us-britain-eu-russia/russian-twitter-accounts-promoted-brexit-ahead-of-eu-referendum-times-newspaper-idUSKBN1DF0ZR>, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

- Rochlin, N. (2017). Fake news: belief in post-truth. *Library Hi Tech*, 35(3), 386-392.
- Rowe, S. B., ve Alexander, N. (2017). "Food and nutrition science communications: behind the curtain." *Nutrition Today*, 52(3), 151-154.
- Rupert, W. (2017). 'Post Truth': the Internet, education and democracy. www.rupertwegerif.name/blog/post-truth-the-internet-education-and-democracy, (Erişim Tarihi: 12.11. 2020).
- Ryan M. ve Kellner, D. (2011). *Politik Kamera*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sağır, M. (2003). Küreselleşme süreci ve siyasal katılımıda yeni arayışlar: Yerel gündem 21 Antalya kent konseyi kadın meclisi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 12(4), 28-41.
- Schindler, S. (2020). "The task of critique in times of post-truth politics", *Review of International Studies*, 46, 376-394,
- Schmidt, M., G. (2002). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, (Çev: M. Emin, Köktaş), 2. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara.
- Sevinç, H. (2021). Demokrasi bağlamında referandum uygulaması: türkiye örneğı. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 29-50.
- Shabo, M. (2008). *Techniques of Propaganda and Persuasion*. Gilmore, D., & Wein, S. (Eds). USA: Prestwick House Inc.
- Silverman, C. (2016). "Lies, damn lies, and viral content", 2Columbia University Academic Commons. <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D8KH10RQ/download>, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).
- Skillen, D. (2019). Post-truth and Normalised Lies in Russia. In *Public Service Broadcasting and Media Systems in Troubled European Democracies* (pp. 359-382). Palgrave Macmillan, Cham.

Soysal, Ö. (2016). ‘‘Hakikat-Sonrası Politika Çağında Doğruyu Söylemek Ve *Eleştiri*’’, *Çağdaş Etik ve Politik Felsefe*, 4.Cilt, 145-162

Suiçmez, M. (2018). Medyada kadın bedeninin ötekileştirilmesi: Victoria’s Secret modeli. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 3(2), 67-84.

Sunar, B. (2013). Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Dış Politika Söyleminde Temalar: Türkiye Bülteni Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3),435.

Şahnagil, S. (2017). “Siyasi Partilerde Milli Kimlik İnşa Stratejileri: AK Parti Örneği”. *Route Educational end Social Science Journal*. 4(7). 118-131.

Şen, A. F., & Taşdelen, H. (2020). “Post-Truth Siyaset Bağlamında Yeni Medya: 2019 Yerel Seçimi Örneğinde Bir İnceleme.” *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (33), 11-34.

Şimşek, V. (2018). “Post-truth ve yeni medya: Sosyal medya grupları üzerinden bir inceleme.” *Global Media Journal TR Edition*, 8(16), 1-14.

Tarhan, N. (2010). *Psikolojik Savaş, Gri Propaganda*. (13. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Taş, H. (2018). A history of Turkey’s AKP-Gülen conflict. *Mediterranean Politics*, 23(3), 395-402.

Taş, O., ve Taş, T. (2018). Post-Hakikat Çağında Sosyal Medyada Yalan Haber ve Suriyeli Mülteciler Sorunu. *İleti-s-im*, (29), 183-207.

Teun Van Dijk, (1988). *New Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

The New York Times, “Transcript: Donald Trump’s Foreign Policy Speech”, 27 Nisan 2016, <https://www.nytimes.com/2016/04/28/us/politics/transcript-trump-foreign-policy.html> (Erişim Tarihi: 16.12. 2020).

- Timisi, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Tokgöz, O. (2010). *Seçimler siyasal reklamlar ve siyasal iletişim*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Tuna G. Ve Orhan G.(2013). *Dört Dağa Sığmayan Kent Dersim Üzerine Ekonomi-Politik Yazılar*. (1. Baskı). İstanbul: Patika Yayınları.
- Turan, İ. (1987). *Siyasal demokrasi, siyasal katılma, baskı grupları ve sendikalar*. Türkiye Denizciler Sendikası.
- Tutal, N., (2017). “Politik ve Medyatik Post-Gerçek: Yeni Bir Kavram, Yeni Bir Dünya.” *Varlık Dergisi*, 1316, <https://varlikyayinlari.wordpress.com/2017/05/02/post-gercek-yeni-bir-kavram-yeni-bir-dunya-varlik-mayis-2017/> (Erişim Tarihi: 12.11. 2020).
- Türk Dil Kurumu güncel sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 24.05.2021).
- Türk, H. S. (2006). “Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, 23: 75-112.
- Uluk, M. (2018). *Yeni medyada “yalan haber” ve hakikat sonrası çağ: Doğrulama platformu olarak teyit. org örneği üzerine bir inceleme*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uztuğ, F. (2004). *Siyasal iletişim Yönetimi*, İstanbul: Mediacat Yayınları.
- Uzun, M. S. (2018). *Siyasi Partiler ve Seçim Hukuku Kısıtları İçerisinde Türkiye’de Seçim İttifakları ve Alternatif Seçim İttifakı Modelleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Uzunoglu, S., (2017). “Keyes’in Gözünden Post-Gerçek: Görmezden Geline Yalanlar Çağı.” *Varlık Dergisi*, (1316).

Ünal, B. A. (2016). Oy Verme Davranışı Modelleri. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 6(15), 95-119.

Üste, B. (1999). *Türkiyede seçim sistemi arayışları: " Bir alternatif model."*. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Vergin, N. (2010). *Siyaset Sosyolojisi*, 7. Baskı, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul.

Verseck K (2018). Yorum: Viktor Orban ve Avrupa'nın Çöküşü. <https://www.dw.com/tr/yorum-viktor-orban-ve-avrupan%C4%B1n-%C3%A7%C3%B6k%C3%BC%C5%9F%C3%BC/a-42689015>, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

Wach, J. (1987). *Din Sosyolojisine Giriş*, (Çev. Battal İnandı), Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Wardle, C. (2016). "6 types of misinformation circulated this election season", 18 Kasım 2016, (Çevrimiçi) https://www.cjr.org/tow_center/6_types_election_fake_news.php, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

Weber, M.. (2018). *Ekonomi ve Toplum*, (Çev. Latif Boyacı), İstanbul: Yarın Yayınları.

What a "Post-Truth" Society Actually Means", <http://thefuelproject.org/blog/2017/7/11/what-a-post-truth-society-actually-means-1>, (Erişim Tarihi: 12.11.2020).

Yavaşgel, E. (2004). *Temsilde adalet ve siyasal istikrar açısından seçim sistemleri ve Türkiye'de durum*. Nobel Yayın Dağıtım.

Yayla, A.(2003). *Siyasi düşünce sözlüğü*. Ankara: Liberte Yayınları.

Yetkin, B., (2016). "Popülizmin Gölgesinde Siyaseti ve Siyasal İletişimi Anlamak." *Akademia*, 4/3, 68-82.

Yılmaz, K., & Yılmaz, D. Ö. (2019). AKP ve “İnşaata Dayalı İstihdam”: İnşaat Sektörünün İstihdam ve Büyüme Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Analizi, 1923-2015. *Çalışma ve Toplum*, 2(61), 1287-1320.

